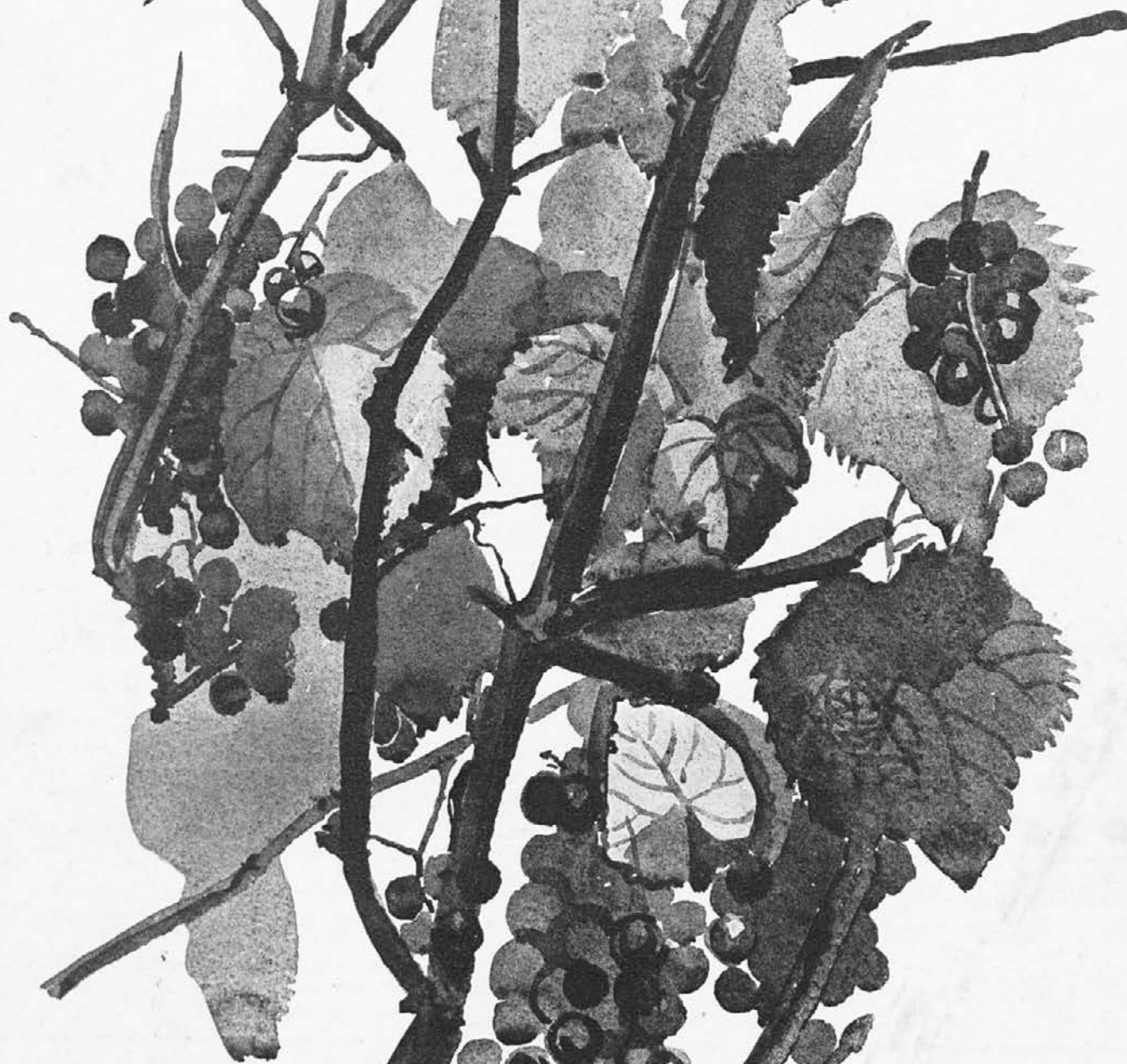


POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI

MLADIK



† DRUŽINSKI LIST †
† S † P O D O B A M I †

XIV · LETO · 1933 · ŠTEVILKA 10 †

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84—, s krojno prilogo vred Din 100—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42—) in četrletno (Din 21—).

V inozemstvu stane Din 100—, s krojno prilogo Din 116—; v Ameriki dol. 2—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: Uprava Mladike v Celju. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: F. S. Finžgar, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 337, telefon 3191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v Št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

V S E B I N A O K T O B R S K E Š T E V I L K E

LEPOSLOVNI SPISI: Čez steno, XVIII—XIX (Ivan Bučer) // Lepaki! Lepaki! Lepaki! (Smolej Viktor) // Rekar (Jan Plestenjak) * PESMI: Oktober; Jesen z novo lučjo (Vinko Beličič) // V svetišču (Ljubka Šorli) // Hrepenenje (Ivan Albrecht) // Nocoj; Rdeč večer (Vinko Žitnik) * POLJUDNI SPISI: Kje smo s cerkvenim slikarstvom (France Stelè) // Težaven poklic (Bogdan Kazak) // Slovanske prestolnice: Sofija (J. Šedivý) // Iz anatomije: O zoprnikih (dr. Janez Plečnik) * PISANO POLJE: Mina Prešeren-Svetinova ali pesnika Prešerna mati (Tomo Zupan) / Nove knjige / Naše slike DRUŽINA: Kaj bo? (Š. H.) / Zdravstvena vprašanja za družino in dom (dr. Malka Šimec) / Kako uživajmo sadje (Š. H.) / O kaktejah (M. H.) / Kuharica (M. R.) * ZA KRATEK ČAS: Čarodejev kotiček / Smešnice / Uganke * SLIKE: Maksim Sedej: Naša vas // Jožef Danhauser: Snubijo // Dürer: Sv. Hieronim // Fotografije (Fr. Krašovec): »Naš stari očka pravijo...«; Pase Mihče, pase — po travnati livadi...; Nad zajčka...; Ko sadje zori... / K članku Slovanske prestolnice: Sofija: Novo narodno gledališče; Cesta Marije Luize; Cerkev Aleksandra Nevskega; Spomenik carja Osvoboditelja Aleksandra II. / Steblasti velikanski kaktus v Braziliji; Stebrasti kaktus / Vinjeta

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Gledališki zapiski. Ciril Debevec. Slovenske poti VIII. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Tiskala Delniška tiskarna v Ljubljani. 1955.

Marija Antoinetta. Stefan Zweig. Slika povprečnega značaja. Poslovenil Fran Albrecht. Mojstri in sodobniki 6. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1955. Opremil ing. arch. Dom. Serajnik. Tiskala Delniška tiskarna.

Izgubljeni. Marjan Telatko. (Črtice in dramatični spisi.) Samozaložba. 1952. Tiskal Slatnar v Kamniku.

Slovenski biografski leksikon. Urejuje Franc Ks. Lukman s sodelovanjem uredniškega odbora. 5. zvez.: Maas—Mrkun. Založila Zadruga Gospodarska banka. Ljubljana. 1955. Natisnila Jugoslovanska tiskarna.

Mladi utripi. Napisali in izdali: Ernest Bader, Drago Bajt, Jože Kerenčič, Danilo Viher. Linorezi Klavdija Zornika. Maribor. 1955. Uredila Bajt in Viher. Tiskala Mariborska tiskarna.

Opij. Claude Farrère: Prevedel Pavel Karlin. Založba »Priatelj« (»Evalit«) v Ljubljani. 1955. Tiskali J. Blasnika nasl.

Položnice prilagamo oktobrski številki vsem onim naročnikom, ki nam še dolgujejo naročnino za l. 1955. Vljudno in nujno jih prosimo, da nam pošljejo vsaj polletno naročnino še v prvi polovici oktobra, ker bi sicer bili, žal, prisiljeni ustaviti nadaljnje pošiljanje lista. — Uprava.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930, 1931 in 1932 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 50 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 50 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.



Č E Z S T E N O

Ivan Bučer

XVIII.

Popoldansko poletno sonce je neusmiljeno pripekalo, ko so šli čez valovite Senožeti. Nizki holmci so se vrstili drug za drugim in tu in tam je samevalo z grmovjem obkroženo drevo. Leseni seniki so bili posejani po košeninah, ki so izpuhtevale težek vonj poletnega cvetja. Pot se je vlekla in ni je hotelo biti konec. Počasi se je dvigala, vila se je sem in tja, preskočila izsušeno strugo, se položila čez zelen, s cvetjem pretkan travnik, zašla v leščevje, doteknila se redkega drevja in se končno spustila v grapo.

Sončna pripeka je žgala, da se je jezik lepil na nebo. Pod nahrbtnikom se je nabiral lepljiv pot, ki se je neprijetno vjedal v kožo. Veter ni zamajal niti lista na drevju Rudnice ali Višavnic, med katerimi so se razprostirale s travo porasle Senožeti.

Janez in Pavle sta široko razpela srajci in zavihala rokave. Melitin lahni brezrokavec je bil vlažen od znoja. Hoja je postajala mučna in težko so dočakali, da so ugledali Bohinjsko Bistrico, ki se je v dolini bliskala sredi polj in travnikov. Tamle tik nad njo se je vzbočil kopasti Ajdovski gradec, gozdnata Babna gora, zadaj Jelovica, čez katero je gledal Ratitovec, in naravnost pred njimi se je vzpenjala visoka Črna prst.

Na postaji so se oddehnili od hoje. Vlak je stal že pripravljen. Izbrali so prazen oddelek, kjer so odložili nahrbtnike in cepine na polico. V prostoru je vladal zatohel in soparen duh po petroleju, s katerim so očistili tla.

Melita si je z robcem otirala potno čelo. »Pozna se, da smo spet v dolini. Kar duši me!« Stopila je k oknu in ga odprla. Pavle je odšel k vodnjaku po vodo.

Z Janezom sta ostala sama. Sedla je in se uprla z rokami ob sedež.

»Neznosna vročina! Ali je še dolgo do odhoda?«

»Dobre pol ure še.«

»Moj Bog, kaj naj počnem ta čas! Čakanje je najbolj neprijetna stvar na svetu.«

Pomolčala je za hip. Nato se je obrnila k njemu:

»Veste, tole me že muči ves dan: zakaj prav za prav odhajate s planin?«

Prišel je v zadrego. »Hm. Zakaj? — Ali ni povedal že včeraj Pavle? Nima smisla, da bi lazila po znanih potih. Za težje poti pa nisva opremljena.«

Postrani ga je pogledala in se nasmehnila: »Tako kot jaz radi svojih opravkov?«

»Kako mislite to?«

»No... enostavno. V Ljubljani nimam nič nujnega opraviti. Hotela sem se le rešiti Lipovčeve družbe. Tako počasi, kot oni hodijo, se mi ne ljubi capljati. Zato sem hotela z vama.« Opazila je njegov začuden pogled. »Ne razumete?«

Odkrito ji je odgovoril: »Ne!«

Nasmejala se je. »Ljubim divje strmine, rada bi nevarnosti, presenečenj in hitrih odločitev. Rada bi lepote omotičnih globin in vratolomnih naporov. Ali naj iščem to pri Lipovcu ali pri nežni Agni ali pri leni Stani? Sredi divje prirode bi se lahko z njimi vred skisala, če bi bila še dolgo poleg njih. Zato sem hotela z vami.«

Moral se ji je nasmejati. »Torej ste pričakovali Bog ve kakih presenečenj? Pa saj ste vedeli, da pojdemo skozi Uskovnico. Mar vam ni bilo znano, da je to le dolga, položna planina?«

»To že... Toda mislila sem, če sem z vami, ki povsod doživite nekaj... nekaj posebnega...« Ni vedela, kako bi se izrazila, da bi jo privedlo do tega, kar bi hotela od Janeza. A ta ji je sam pomagal:

»Nekaj, kar ne doživimo vsak dan? — Tedaj bi morali z menoj med prepade in stene, v strmine brez zaznamovanih poti.«

Po ovinkih je prišlo do tega, da jo je nehoté povabil s seboj. Takoj je zgrabila za besedo: »Dobro! Vzemite me na svoje ture! Peljite me med prepade in pokažite mi tisto pravo plezavčevo življenje v stenah, po votlinah in senikih, ko si sam kuha, šiva in pere, ko se res za neko dobo čisto loči od ljudi in živi le prirodi in svojim tovarišem.«

Janez je prvič opazil, da je Melita lepa. Zanimala ga je. Občutil je sorodnost med svojo in njeno dušo.

Prišel je Pavle z vodo. Odžejali so se in zdaj je prevzela telo lahna utrujenost. Nič več naporov ni pred njimi, brez skrbi lahko sedejo in se vdajo spominom in pogovorom.

»Ali bo gospod Pavle kaj nasprotoval, če pojdem z vama?«

»O — veselilo bi me, ko bi mogel v vaši družbi v gore. Samo to je škoda, da letos žal ne napravim nikake ture več.«

Presenečeno sta ga pogledala.

»Odit moram v Dubrovnik.«

Janezu se je zmračil obraz.

»Po kaj?«

Pavle je opazil njegovo spremembo. A mu ni maral povedati svojega sklepa, da hoče biti čimprej poleg Dane. Včerajšnje njene besede mu niso dale mirú. »To si čuden. Posli kličejo...«

»Saj si nameraval ostati v Sloveniji še štiri-najst dni.«

»Da... premislil sem se.«

V Janezu je vzkipelo. Kri mu je udarila v senca. Komaj se je premagal, da ni rekel preveč vpričo Melite. Zato je vstal in stopil na hodnik, kjer se je naslonil na okno.

Vlak je vozil s postaje. Črni vozovi so hiteli proti ozki savski soteski, ki se je stisnila med gozdnato Jelovico in poključke odrastke.

Strmel je v bežečo pokrajino, predel misli in zbiral besede, ki naj mu vrnejo Dano. Saj ve, čemu sili brat nazaj v Dubrovnik! Samo radi Dane. Toda Dana bo njegova, edino on, ki ga je ljubila sredi divjih prirodnih sil, edino on ima pravico do njene ljubezni. Pavle se mora umekniti. Pove mu vse, razloži mu vse in odnehal bo. Mora odnehati. In tudi Dana ga ne bo pozabila, ve, da ne. Pisal ji bo, saj je našel vzrok tistega drobnega nesporazuma.

Melita se je zbegala, ko je Janez tako nenadoma vstal in odšel na hodnik.

»Kaj mu je?«

Pavle je skomignil z rameni. »Ne vem. Morda ga jezi, ker bo moral sam v gore, a sva napravila tako lep načrt, kam še misliva polesti.«

»Samo radi tega?«

»Vse je mogoče pri njem. Nagel je.«

Melita se je zamislila. Slutila je, da je skoraj zadela...

Na blejski postaji je vstopilo nekaj izletnikov. Napolnili so prostore, oddelek, kjer so bili planinci, so zasedli glasni Hrvatje, ki so kmalu zakadili ves prostor s tobakom. Melita je vstala in odšla k Janezu na hodnik.

»Strašno kadijo notri.«

Naslonila se je poleg njega na okno. Blejski grad je izginjal za griči, proti severu se je odpirala gorenjska ravnina, ki so jo mejile Karavanke s svojimi kopastimi, do vrha poraslimi vrhovi, ki jim je kraljeval topi Stol.

Janez je zaprl okno, ker je vlak zavozil v predor. Ropot koles, ki je odmeval v rovu, je pregluševal vsak glas in tema se je bolj in bolj gostila. V mraku se zavest poostri in razločno je čutil, kako blizu stoji Melita. Tedaj se je toplo telo pritisnilo k njemu, na ustih je začutil nekaj mehkega, sladko vlažnega. Odmeknil se je in šinilo mu je skozi možgane: »Ali se je slučajno tako nerodno zadela, ali me je hotela poljubiti?« Ne, moj Bog, bilo je golo naključje, voz se je stresel, da je tako čudno omahnila k njemu. V istem trenutku ga je bilo sram, da se je zato razburil, in spomnil se je Dane. Vlak je vozil iz predora in Melita je odpirala okno. Nagnila se je skozi in opazovala ozko, prepadno sotesko Vintgarja, čez katero so šinili po vitkem mostu, ki je kot lastavičje gnezdo lepel v skalah nad globino. Spodaj med zelenjem je bučal in se prašil peneči se šum.

Čeprav so se ji usuli čez čelo in na obraz gosti črni lasje, vendar je Janez videl del njenega oblega lica, ki je rdel kot mak.

Niti besedice ni izpregovorila do Jesenic, le skozi okno je gledala, ker jo je pokrajina za čuda zanimala.

Na Jesenicah je plalo živahno vrvenje. Janez je ostal v oddelku, ki se je bil izpraznil. Melita je še vedno slonela ob oknu, Pavle je pa odšel na postajni hodnik.

Množico potnikov so pripeljali vlaki iz Planice, Ljubljane in Bohinja. Na sosednem tiru je pod pokritim hodnikom stal pripravljen brzi vlak. Pred dolgimi, težkimi vozovi je v enakomernih presledkih puhala črna lokomotiva in se vselej stresla pod pritiskom pare.



Maksim Sedej: Naša vas. (Oljna slika.)

Ko se je Pavle vrnil, je bil čudno razburjen in bled. S kratkim pogledom je ošinil Janeza, ki je opazoval vlak, in molčé sedel v kot ob oknu.

Od brzca se je začulo loputanje z vrati, lokomotiva je bruhnila steber dima in železna kača se je premaknila. Tik mimo Janeza so drseli dolgi vozovi, da je lahko videl skozi okna. Takoj za spalnim vozom je sledil splitski voz. V oddelku drugega razreda je opazil vitko dekle, ki se je hipoma umeknilo za zaveso, ko je ugledalo Janeza. K oknu je pa pristopil moški in s presenečenim in vzradoščenim obrazom zaklical nekaj, kar pa Janez ni razumel, in mu mahal z rutico.

»Dana... Žino...« je takoj spoznal.

Strmel je za odhajajočim vlakom, ki je vozil pod most in vidoma pridobival na brzini. Ob njem je frfotala bela Žinova rutica, Janez pa ni mogel niti geniti z roko, da bi odzdravil. Rezalo mu je dušo in nohti, zapičeni v okenski okvir, so bili čisto beli.

Tam odhaja ona! Ona, ki jo je nosil z bolečino in bridkostjo v oltarju svoje duše! Odhaja in niti pozdravila ga ni! Ko ga je ugledala, se je umeknila, da se ne bi srečala z očmi! Dana!

Pokalo je v njem in rušile so se nade in upi. Brez slovesa odhaja, sama izpolnjuje pismo, ki mu ga je pisala: »Prosim Te, ne išči prilike, da bi se srečala, dokler se ne umiri v Tebi in v meni!« Hotela je le reči: »Dokler ne pozabiš na vse, dokler ne zadušiš hrepenenja, ker nikdar Te nisem ljubila.«

Sklonjen kot pod težkim bremenom se je okrenil in Pavletov izraz ga je udaril v lice. On se je smehljaj.

Ni se mogel obvladati, čeprav je Melita slo-nela ob vratih in začudena prebirala črte njegovega izpremenjenega obraza.

»Pavle, ti si vedel?«

Prikimal je.

»Zakaj nisi nič povedal?«

Skomignil je: »Nisem smel. Prepovedala mi je.«

»Ti si pa lep brat! Ti in ona vesta, da ne morem pozabiti.«

Meliti se je zameglilo pred očmi, zdrznila se je in pobleдела. Brata nista opazila.

»Srečal sem jo na hodniku. Dejala je, da se vrača domov z Žinom. Oče in vzgojiteljica prideta pozneje. Zabičala mi je, naj niti ne črhnem, da je tukaj.«

»Nič več?«

»Ne...«

Videl je, da laže. »Samo to? Pavle, ona je moja, mora biti moja. Povej, kaj je še rekla.«

Ali bi ne bilo bolje, da mu pove vse?

»Da... še je pristavila... da naj kmalu pridem za njo...«

Janez je jeknil...

Vlak je vozil po istem tiru, po katerem je malo prej potovala Dana. Janez je strmел v rdeče ožarjeni Triglav.

Melita je stala poleg njega in tolažila:

»Tudi jaz ljubim, ljubim dušo, za katero vem, da hrepeni po drugi. Ni dolgo tega, kar sem izvedela, da ne more biti moj. Spoznala sem, da je vse naše življenje vedno žejno hrepenenje. Ko dosežemo prvo, poželimo drugo. Gorjé mu, kdor pravi: Dovolj je! Kakor v planinah! Vedno više nas žene, z vrha na vrh. Gore nas čakajo, naše gore, gospod Košak! V večno mladi prirodi postanejo vse borbe človeškega srca malenkostne...«

Na obzorju so blesteli v zahajajočem soncu pozlačeni snežniki in vabili.

XIX.

Minilo je poletje, jesen je prirodo umila, zima je gore in potem ravni zavila v bele odeje. Vršci so imeli zdaj mir pred drznimi plezavci, tišina je vladala med silnimi stenami in prepadi. Semintja je zagrmel plaz in se zrušil z omotičnih višin, spremljal ga je bel oblak.

Čas je mineval dalje. Topli vetrovi so spet odgrinjali mehko odejo. V rastje je silila nova moč, v dolini je pokalo popje, sneg in led sta se pomeknila visoko v gore, skrila sta se v temne razpoke, v globoke žlebove in doliče. Le na severnih stenah se je zima upala niže doli, tam je bila varna pred zmagujočimi sončnimi žarki.

Konec maja meseca planinska kočna na Kamniškem sedlu še ni bila odprta, zato so se ustavili pod sedlom v pastirski koči v Klinu. Sneg je s prisojnih mest že zginil, samo na Brani in Planjavi so v popoldanskem soncu blestele široke bele lise.

Janez je odšel proti vzhodnim strminam, da bi kar iz Klina dosegel Sukalnik, odkoder bi se povzpел na vrh Planjave. Melita je hotela z njim, pa ji je odvrnil, naj se rajši spočije za jutrišnjo naporno hojo do Cojzove kočne na Kokrškem sedlu. »Snega mora biti še precej in ne bomo tako lahko dosegli Kokrškega sedla. Zdaj pojdem gledat, kako je s snegom. Bržkone se že proti večeru vrnem. Če me ne bo morda zmikalo še na Korosico. Potem se vrnem jutri zjutraj.« Odšel je brez krampežev, le cepin je vzel s seboj. Melito, Poldeta in Nika je pa pustil v koči.

Polde je kuril na ognjišču in grel vodo, ki jo je pravkar prinesel Niko iz bližnje grape in potem prisedel k Meliti na pograd.

»Preklicano je voda mrzla!« Trl si je prste in jih ogreval nad ognjem. »Toliko, da mi niso zmrznili členki, ko sem nesel posodo.«

»Kako bo pa jutri,« je vprašala, »ko boste hladili nežne prste v snegu?«

»Bolj mrzel menda ne bo, kot je ta voda.«

»Bog ve,« mu je odvrnila. »Kaj mislite vi, Polde?«

Vprašani se je sukali le okrog ognja. Preslišal je njun pomenek.

»Prosim... kako pravite?«

»Kaj vi mislite?«

»Zakaj je bil Košak tako potr in redkobeseden, kar drugače ni njegova navada?«

Nasmejati se je morala čisto drugačnemu odgovoru.

Tudi Niko se je spomnil: »Nekaj ga tare. Ko smo se letos pozimi spoznali na Pohorju, je bil ves drugačen. Ali veste morda vi za vzrok, gospodična?«

Vedela je, a vendar je odkimala: »Človek ne more biti vedno dobre volje. Se bo že jutri razživel, ko se bo spet naplezal.«

Strmo, da se je grizel v kolena, je stopal Janez po komaj vidni kozji stezi, ki se je skrivala med gostim ruševjem. Pastirska kočna je bila že globoko spodaj. Šel je po obronkih Planjave, visoko gori nad zelenjem je bil Sukalnik, kjer so ležale lise snega.

Dasiprav je bil zgoden pomladanski dan, ki je bil v tej višini še občutno hladен, vendar je Janeza ugrelo, da si je odpel srajco. V desni je držal cepin in si tu in tam pomagal z njim po drnati vesini.

Skoraj nasmehnil se je, ko se je spomnil, da je danes v planinah, danes, ko bi moral biti daleč odtod, daleč tam ob morju.



Jožef Danhauser: Snubijo. (Dunaj, Belvedere.)

Ko se je lansko leto po tisti poti na Triglav vrnil domov, sta se z bratom skoraj sprla. Povedal mu je vse, odkril mu je vso svojo ljubezen do Dane. Zatrjeval mu je, da ga je Dana ljubila, dokazala je na Prisojniku in tisti večer v koči na Gozdu. Saj tedaj vendar ni lagala! Ponovil je njene besede. Res, da je prišel neznaten nespoznanje mednju na Kriških podih, toda vzrok je bila največ utrujenost po nevjajeni naporni poti. Saj Pavle mora razumeti, da mora odnehati, da se mora umekniti. A Pavle si ni dal nič dopovedati. »Ljubim jo tudi jaz, morda bolj kot ti!« je odgovarjal venomer. »Rekla je, naj upam in pridem za njo.« In res je šel. Janez se tedaj ni mogel vzdržati. Bil je krivičen, res je bil krivičen. Toda nehote mu je ušlo: »Vem, zakaj se ženeš. Ni ti toliko do Dane, kot do Boničevega denarja!« — Pavle je pri teh besedah pobledele, ves život se mu je stresel. Odšel je, ne da bi mu dal roko. Niti besede ni rekel. Janez je vedel, da mu je storil

krivico. Komaj je izgovoril, že mu je bilo žal. Pisal mu je, prosil ga odpuščanja. Pavle je odvrnil, da nima nič odpuščati, saj ve, da je govorila iz njega prenačljjenost. A vrezal mu je težko, globoko rano, kri je potekla iz nje in še vedno krvavi in boli. Z bratom se nista videla več. Pisma med njima so postala suhoparna. Kaj bi si pisala? Janez bi rad govoril le o njej, vpraševal in prosil.

Od Dane je dobil samo eno pismo: »Ne obsojaj in oprosti mi!« mu piše. »Priznal si mi, da si bil tedaj srečen, da si dosegel čisto srečo. Spomin na najine, edino najine minute bo obema ostal lep. Ne kaživa ga ljudem, le v težkih nočeh ga za zastrtimi okni vzemiva iz skrinje in koprni ob njegovem lesku... Zakaj bi zatemnila najlepše trenutke svojega življenja? Tako srečna ne bi bila nikdar več...« Ali ni bilo to čisto Danino?

Med suho travo so poganjale kurjice. Sklonil se je in utrgal beli cvet. Pobožal ga je, kot bi ga

hotel prositi odpuščanja, ker ga je odtrgal, in ga vtaknil v gumbnico.

Strma, s snegom napolnjena grapa je vodila navzgor. Sneg je bil hoden, Janez je zasajal cepin pred seboj in se potežoval kvišku. Žleb bi bil kopen težje prestopen. Zdaj je pa vse pragove in skoke zravnila debela snežena plast.

Blizu Sukalnika je vendarle moral stopiti iz žleba in preplezati kratko, rušljivo steno. Dosegel je običajno pot in po tej se je dvigoval proti vrhu Planjave.

Z Dano je bilo vse končano. Prve dni, ko se je spomnil na to, je mislil, da zdivja. Umeknil se je v gore, kot blazen je hladil bolečino z vratolomnim plezanjem. Bil je skoraj v nerešljivih zagatah, lazil je tam, kjer drugi niti mislili niso na vzpon. A čuvala ga je roka, ki jo je čutil ves čas nad seboj, in ni mu pustila končati. Planine so ga mirile, le bridkost in hrepenenje je še nosil v srcu.

Našel je tudi človeka, ki mu je mogel odkriti vse in kateri ga je zvesto spremljal povsod po njegovih planinskih potih. Pozimi sta na smučeh drsela po belih planjavah. Našla sta se dva otroka prirode, dve sorodni duši sta se zlili v en sam plamen. Bila je to Melita, najiskrenejša med iskrenimi, dragocena med dragimi. Čutil je do nje mehko, prijateljsko vez, saj ga je ona edina razumela...

Bila sta na Pohorju in tedaj se je moral diviti njeni veliki ženski duši, ki je močna v samopremagovanju in žrtvovanju.

Takrat sta stala med smrekami, ki so bile debelo zametene, da se je zdelo, kot bi bila v zboru starih, sivobradih velikanov. Takrat mu je razodela svojo ljubezen. »Ne mislim te odvracati od tvojega hrepenenja po Dani,« mu je rekla. »Ne. Le jasno naj bo med nama. Ko me še nisi poznal, je že moje srce gorelo zate...«

Povedala mu je vso trpko povest svoje žgoče ljubezni. Svojo bridkost ob spoznanju, da je njegovo srce pri drugi, pri njej, ki je ne bo nikdar dosegel. Tedaj se je sklonil in prosil blagoslova od nje, ki je brezupno trpela zanj. »Melita, jasno je med nama, veš, da te z ljubeznijo, ki si jo želela, ne morem ljubiti, zato si zatajila v sebi vse, le da si mene reševala.«

Od tedaj sta postala neločljiva. Kadar sta bila v steni, ju ni vezala samo vrv, temveč vez, ki je bila trdnejša in varnejša, vez obzirnosti in ljubezni.

Dosegel je vrh Planjave, na katerem je še ležal sneg.

(Dalje prihodnjič.)

O K T O B E R

Nebo žari v večerni zarji.
Bakrenordeči se oblaki
za daljne zgublajo gore,
neznano kam pot bajna gre.
Saj že nekoč bili so taki
v pomladnih dneh,
o vem!

Nekje plašno brné zvonovi.
Čez gozde, rahlo zarjavele,
se vetra božajoči dih
v ravní preliva, znanec tih,
poboža astre ovene
in odšumi
naprej.

Naš dom se skriva sredi drevja.
V vinogradu bo grozdje zrelo
in vrt bo kmalu kakor zlat.
A kdaj utihnil spev je mlad?
Čemu nič več ne poješ smelo,
kot si nekoč,
mladost?

Vinko Beličič.

V S V E T I Š Č U

V tiho svetišče mrak večerni
se med zidove je skril.
Bledi plamenček luči večne
ves tabernakelj je oblił.

Ah, kako duši moji nemirni
tu je prijetno, topló.
Pokoj večerni tajno razkriva
tisoč skrivnosti pred njo.

Tavam v teminah, slepih viharjih,
noč pred menoj in temà.
Slutim te komaj, Večni, Neskončni,
slutim v globini srca.

Kriste, od duše do duše potuješ,
s polnim naročjem dobrot;
trkaš in iščeš, sprašuješ in vodiš
bedne na romarsko pot.

Če pa so duše ti duri odprle,
če je v njih záte prostora,
tam, o Dobrotni, lučke prižigaš,
tam za skrivnost ni zastora.

Ljubka Šorli.

HREPENENJE

Jaz pa nekoč na skrivaj bom pogledal
tja za deveto, visoko goró,
srečo uporno od tamkaj priklical,
v svet se prostrani napotil bom z njo.

Vse bom obhodil, spoznal in premeril,
dalje, globine, višine, cesté,
potlej domov se bom znova namenil
in molčal bom, molčal do sodnega dne.

Vse bom razumel in vse bom odpustil
drugim in sebi in sreči celó,
dušo bom Bogu izročil sproščeno,
zemlji utrujeno vrnil telo.

Vem, da nekoč bom resnično pogledal
tja za deveto, visoko goró,
ako ne sreče, bom sonce tam videl
in božje resnice ljubeče oko.

Ivan Albreht.

LEPAKI! LEPAKI! LEPAKI!

Iz cikla: Ulica / Smolej Viktor

Poslednji poljub. Zasanjene ustne. Film mlade ljubezni. Flirt. Vihar na Mont Blancu. Byrd na južnem tečaju. Baťa. Nosite Peko-čevlje. Poljubljam Vam roko, madame! Poročnik kraljeve garde, Velesenzacionalno, popolnoma novo! Paris, trgovina z najmodernejšimi modeli damskih klobukov. Kam pa vi, gospodična, tako hitite? Nabarvane ustnice: de Lyon? Lica: poudre de France? Iz drugega nadstropja je skočila osemnajstletna. Vzrok: neuslišana ljubezen. Jubilejni valčkov ples. V sladničarni tihi nekoč sedela sva v noč. Včeraj je pritisnil jug. Bombe v Palanki. Spopad poljskih in nemških obmejnih straž. Dunajska vremenska napoved: Najprej še na nekaterih krajih sneg, pozneje pa je pričakovati razjasnitve z zmernim mrazom. Peklenski stroj, ki ni eksplodiral. Pohod gladnih v London. Racionalizacija je vrgla na cesto dvanajst milijonov ljudi. Streljanje v delavski četrti. Sirene tulijo. Ljudje tulijo. Tisti, ki ga v Sing-Singu privezujejo na električni stol, in tisti, ki je na berlinski borzi izgubil osem sto tisoč mark. Ravnatelj Eksportne banke je pobegnil v Švico. Kdo je več izgubil, oni v Sing-Singu ali oni na berlinski borzi? Življenje ali denar? Smo lahko čisto mirni. Še nekaj voz bomo speljali na ta velikanska smetišča civilizacij. Molčimo, da se mrtvi ne zbude!



»Naš stari očka pravijo...« (Fot. Fr. Krašovec.)

Radijske antene lové zvoke iz New Yorka. Kanton. London. Chicago. Moskva. Tokio. Indija. Mandžurija. Kar mora priti, bo prišlo. Na grobeh civilizacij stojimo in se hohočemo kakor hijene. Sonce še vedno hodi na zahod spat in vstaja na vzhodu. Denar nam slepi oči. Smeti! Smeti! Človek še vedno samo enkrat umre. Revizija mirovnih pogodb. Smetišča civilizacij. Človek, ali imaš dušo? »Gospodična, vi prevzetna, ste za dober svet dovezetna?« Stražnik št. 234, zasezite! Pismo ne sme naprej! Fant piše dekletu: »Če vam moja družba ni prijetna, prava reč!« Kaj je to? Pismo ne sme naprej! Halo! Reklama d. d.! Tu človek izven lepakov! Takoj na pomoč! Prepleskajte ga! Prelepitate ga! Anončno podjetje Reklama d. d. Čopiče! Lepake! Lepake! Lepake! Hahaha! Sem drobec na ruševinah propalih civilizacij? Ali apno novih kultur? Jaz! Jaz! Jaz! Mi! Mi! Mi! Kdo bo jarme motorjev predel na druga kolesa? Da bo Volga tekla čez Dunaj, Amazonka skozi Mexiko pri San Francisku v morje? Da bo sonce na vzhod hodilo spat in vstajalo za New Yorkom? Da, mi vsi! Kdaj se bo zemlja narobe vrtela, da bo prav? Défense de l'Occident. Ex Oriente lux. Untergang des Abendlandes. Rdeče

luči. Davek na koruznike. Dvajset tisoč milj pod morjem. Prvi poljub. Anarhist streljal na predsednika. Na lice mesta došla komisija je mogla ugotoviti samo smrt. Zemlja poje kot prazen boben. Ko pojde na dražbo, kdo jo bo kupil? Ljubezen v Heidelbergu. Dvajset odstotkov popusta. Dubrovnik, pregled vremena: temperatura dvanajst stopinj, zračni pritisk sedem sto pet in petdeset. Agitator govori. Marx, Engels, Ljening, Kristus, Ford, Internacionale. Agitator govori, veliko govori, na široko govori, lepo govori, dolgo govori. Film. Sport. Racionalizacija. Tempo! Tempo! Tempo! Kdo je videl živega človeka? Lepaki! Lepaki! Zemlja poje votlo kot boben na dražbi. Kdo jo kupi? Smetišča civilizacij. Nad njimi se krohočejo hijene, zavijajo volkovi. Lepaki! Lepaki! Sove se krohočejo v temah in kličejo smrt. Zmeda po mestnih plotovih in oglasnih stebrih po ulicah: lepaki jo vpijejo! Zmeda in zbežnost v dušah: Kdo smo? Kam gremo? Sove kličejo smrt. Tempo! Tempo! Tempo! Racionalizacija! Lepaki! Lepaki! Lepaki! Lepaki! Lepaki!

REKAR

Jan Plestenjak

Izza Kamnitnika se je opotekal Rekar. Na plečih se mu je premetavala vreča; vrvi, klobuke, sekire, osle in kladiva je naložil, da bi vso to robo razpečal. Odkar je zapil grunt in se mu je štirinajst otrok razkropilo in razpodilo po svetu, se je preživljal samo s tem.

Starih klobukov je nabral po hišah in bajtah, Benkov stric mu jih je za silo popravil. Starih sekir je nabral po grobljah, izbrusil mu jih je Fužinar, prav tako kladiva, osle pa je sam nasekal na Selškem.

Opotekal se je in godrnjal, nazadnje se pa položil v travo.

»Hudnika, stari smo! Hentaj, kaj pa, če bo treba pod rušo?«

Sonce je pripekalo, leno so sedale vrane na gabrove veje, žito je zevalo od žeje, trava ob potu je bila že požgana.

Rekar je zadremal, čez čelo in lica mu je lil pot, njegove ovele roke so bile mokre in težko je sopel.

»Hej, Rekar, ne pari se! Kdo ti bo pa žejo potolažil?« ga je stresal Kozinc, debelušen mož, gostilničar, sam ves poten in omahujoč.

»A, a, Kozinc? Bog daj!«

»Bog daj! Kod si pa hodil?«

»Čez hribe sem jo bruhnil, v Hrastnico, Loko, no, sedaj jo pa kresnem po dolini, ravanci imajo

svoje hiše kar eno pri drugi, kot bi bili res taki prijatelji med seboj, hm!« je zasolil Rekar.

»Dolgo pot imaš še, Rekar!«

»Nič ne rečem, to ti pa povem, da sem v svojem življenju več prehodil kot ti in kot bodo tvoji sinovi, pa si še nisem izbrusil petà. Trdne so, kot babji jezik.«

»Morda se pa že mehčajo, Rekar, le nikar se preveč ne zanašaj!«

»Če bi se ne zanašal, bi pa obupal, da veš, Kozinc! Kadar vino kupiš, ali se ne zanašaš, da ga bodo pijanci popili in tudi plačali — e?«

»Nisi neumen, Rekar!«

»Če bi bil, bi grunta ne bil zapil!«

»Tudi tolažba. Moram naprej!«

»Pa pojdi, saj je pot za vse!«

Rekar se je široko zasmel, pa takoj zakašljaj, naduha mu je zlezla v grlo in ga davila z jeklenimi, nevidnimi rokami.

»Hudnika, osemdesetkrat sem godoval, nič ji ne zamerim, naduhici, saj mi je dolgo prizanašala. Bog jo je dal, Bog jo bo vzela.« In je zakašljaj, da ga je skrivilo in da mu je vreča na plečih omahnila. S težavo se je vzravnaval, popravil vrečo in racal po ozki stezi mimo gabrov proti vasi. Noge so se mu opletale, telo se je pri vsakem koraku upognilo kot bi nihalo.

Čez brv mu ni bilo treba, ker je bil potok suh. Le v tolmunih se je čimžala nagnusna voda in na površini mrtve ribe. Vrbe so se nizko sklanjale v strugo in venele.

»Vse bo šlo, Bog pomagaj meni in mojemu drobižu!« je vzdihnil Rekar in se ril skozi vročino.

V bližnji vasi ima njegov sin France, ki je zidar, hišo in kopico otrok, pičlo uro dalje Janez, kar deset otrok mu je Bog dal, pod hribom Neža, žena sina Blaža, ki ga je Galicija požrla. Nič pametnega ni prišlo Rekarju na misel: ali naj se oglasi pri Francetu, ali pri Janezu, ali pri Blaževki. Odpočiti bi se moral nekje. Toda Francetova baba bi ga še pogledala ne, Janez ima sam preveč skrbi, Blaževka bi pa ne utegnila, ves dan se peha za kruh. Kaj bi?

Racal je v vročini, v rž se je zalezla steza; prst je bila razsušena, da se je kadilo izpod nog, škrjanček se je zdaj in zdaj dvignil v zrak, kot bi prosil dežja, potem pa se je vrgel kakor onemogel v senco rži.

»Žejen sem pa!« je zamomljal Rekar.

V bližini se je belila cerkev. Okno je porabilo skoro vso stransko steno, razločno je videl Rekar skozi okno zlat oltar, večno luč in sv. Urha v oltarju. Ob cesti je stala bahava gostilna, debelušna Minka



Pase Mihče, pase — po travnati livadi... (Fot. Fr. Krašovec.)

je stala na pragu in zehala v vroči dan, po cesti je drpalil voz in puščal za seboj za rjuhe prahu. Drevje ob cesti je osivelo, okna so bila zastrta s sivo moko in rože na oknih, rdeči cveti rož so bili blede, kot da jim je sonce izpilo rdeči ogenj.

Vse te slike so migetale pred Rekarjevimi očmi, omotica bi se ga bila skoraj lotila, pa je stopil v cerkev, v hlad, mehko mu je bilo v duši, prijetno mu je del shlajeni pot po telesu.

Molil je, pa nič ni vedel, kaj je molil. Zazrl se je v zlatega svetnika in mislil na Puca iz Žirov, ki je bogove delal, svetnikom glave in roke popravljaj, žganje pil, zlate naočnike in cilinder nosil in ki ga je Bog nazadnje sredi gozda k sebi vzel.

»Nak, takih pa Puc ne bi zmoget. Nak! Ta je pa res tak, kot se za svetnika spodobi,« si je pritrjeval in zdelo se mu je, da se mu sv. Urh smehlja in da mu hoče nekaj povedati.

»Čeden svetnik si, to pa rečem, čeprav ne vem, kako bi ti dejal. Svetnik si, čast ti bodi in name se spomni, ko bom potreben,« je momljal, se pokrižal in stopil iz svetišča.

Mehko mu je bilo v duši, ko je zavil iz cerkve proti glavni cesti. Kot da je počival pol dne, so mu

bile noge lahke, hrbet mu je bil vzravnan, čeprav je na njem visela dokaj težka cula.

»Hudnika, h Kozincu pogledam, da si dušo privežem, nima slabega,« je glasno klepal. Zacetpetal je v prah, kadilo se mu je prav pod nos.

V gostilni je sedel samo Bevša, starikav samec; jablanice je cepil po vaseh, gozdaril, lenaril, popival, ženske dražil in pridigoval. Svoje dni je bil v gimnaziji, do Homerja je prilezel, pa se mu je že prve dni zameril. In nikoli se nista sprijaznila; sicer pa tudi utegnila nista.

»O, Rekar, tebe pa nisem videl že nekaj let. Že sem mislil, da si zadnje žegne dobil. Na, pij!«

Rekar je nagnil zeleno stekleničico z zelenim žganjem, si obrisal ustnice in se zahvalil.

»Bog plačaj!«

»Kod pa kolovratiš?«

»Kod? Kamor nanese, zdaj sem med ravanci, včeraj sem bil še med gorjanci, kot nam pravite vi v ravnini.«

»Ali kupčuješ?«

»Tudi!«

»Če bi grunta ne zapil, bi ti ne bilo treba!«

»Kaj boš, čvekalo, ko še veš ne, kaj je grunt.

To ti rečem: prav vesel sem, da sem ga zapil. Štirinajst otrok sem imel, dva sta v grobu: Blaža je Galicija požrla, Štefana so na Jesenicah ubili in prav nič se ne kregajo moji otroci med seboj, kdo naj ima grunt in koliko naj ostalim odšteje.«

»Nič ne rečem, Rekar, vsak ima svoj prav. Tudi konjederec je imel svoj prav, ko je zakopal klobase v zemljo, češ, da zemlja odyzame slabi okus.«

»Jaz pa nisem konjederec!«

»Kdo ti pravi!«

S hleva je pridrsala Tončka, starikava ženska, natararica in dekla, gospodinja in trgovska pomočnica obenem.

»Oče, kaj bi?«

»Pa daj frakelj zelenega!«

Rekar je zvrnil prvega, zvrnil drugega, tretjega, dokler mu ni žganje zlezlo v glavo. Stresal je z glavo in izgovarjal nerazumljive besede.

»Rekar ga ima,« je namignil Bevša Tončki.

»Kaj, ti boš govorilo, revše? Toliko sem ga že spil, da ne bi šel v Kozinčevo klet, pa še travo tlačim. O, pa še ga bom pil. Tončka, natoči!«

Tončka je natočila in pila sta Rekar in Bevša.

V mraku se je Rekar zibal skozi vas; bil je pijan in je ujekal. Tako je nazival svoje vriskanje. Davila ga je naduha, da se je sunkoma krčil in da ga je vreča natepavala po plečih.

»K Janezu grem, njegova ženica Franca je prijazna, nič mi ne bo zamerila, še postregla mi bo, seveda!« je izkašljeval.

Mimo Rekarja je dirjal pes, ga povohal in zalajal; ko je Rekar dvignil palico, ga že ni bilo več.

»Mrcina nemarna, dom čuvaj, poštenih ljudi se pa ne loti!«

Hiše so zginjale za njim, le redko se je še katera razbohotila pred njim. Dekle so se vračale iz hlevov, hlapci so napajali konje ob potoku, gospodinje so pa krmile svinje. Rekarja je vse to omečilo. Spomnil se je na svoj grunt, na Ančko, svojo ženo, kako je stregla otrokom in njemu in živini; nikoli potarnala, nikoli je ni bolela glava, nikoli ni bila utrujena. Še umrla je tako mirno, kot da gre v Loko k maši in da se popoldne ob dveh vrne. Spomnil se je svojega drobiža, vseh štirinajst otrok, od Štefana do Janeza, od Janeza do Katre in vseh vmes.

»E, grunt je le grunt, nič ne rečem. Neroden sem bil, otročički, ne zamerite mi! Juh! Pozabimo, kar je bilo.«

Obstal je in se razgledoval, da ne bi zgrešil poti do Janezove hiše.

»Aha, todle moram, prav bo... brv, voda, travnik, bela hiša v drevju, rdeč dimnik. Kdo bi v temi razločil. Je že prav, kar čez brv. Rekar, še pičlih sto korakov...« je jecljal, stopal trdo, da so sekire in osle žvenketale v vreči.

»Bog daj, Franca, nič se me ne ustraši, ne bom ti delal nadleže,« je pozdravil Janezovo ženo, ki je stala pred ognjiščem in oprezovala, da ji ne izkipi mleko.

»Kaj bi se ustrašila, oče, kar v hišo pojdite, oče in mati sta notri.« Imela je še svoje starše.

»Ti si tako dobra, Franca!« je mehko povzel in počasi oddrsal v hišo.

Postlali so mu na tleh, tako je hotel, postelj tako ni bilo odveč pri hiši.

»Kaj bi za zajtrk,« ga je vprašala Franca pozno zjutraj.

»Kaj bi skrbela zame, že tako sem ti nadležen, pa bi še skrbela zame. Če pa že maraš, mi pa čaja skuhaj, lipovega, da naduhico potolažim.«

Skuhala mu je čaja, žganja nalila v čaj in Rekar je bil kar mlad. Dala mu je še in še žganja, da Rekar naduhe še čutil ni.

»Sedaj grem pa dalje po svetu, morda se oglasim pri Francetu, morda tudi pri Blaževki.«

»Nikamor se vam ne mudi, nihče vas ne podi.«

»O, saj sem še trden, nič se ne boj, ne ustrašim se kmalu poti.«

Iz vlekel je iz vreče dva klobučka in ju dal Franci.

»Na, za mala dva bosta dobra.«

»Pa Bog plačaj, oče,« se je Franca zahvaljevala v zadregi, ker ji je bilo nerodno, da hoče siromak podpirati siromaka.

Poslovil se je in odjadral v svet. Dan je bil vroč, cesta razbeljena in prašna, toda Rekar se je čutil močnega, še pot ga ni oblival.

Srečal je voz in voznik ga je svojevoljno povabil na voz.

»O, tisto pa že, bolje slabo se voziti kot dobro hoditi,« se je rezal in z muko zlezal na voz.

»Kam pa, oče?«

»Nimam določene poti, kakor pocestnjak sem.«

»Ni napačno tako življenje.«

»Ne bom ga grajal, ker je moje. Tudi svojih otrok nisem kregal, če so pili. Moje krvi so, in če so moje krvi, zakaj bi ne pili, ha, ha, ha!«

»Oče, vi pa niste nikoli žalostni.«

»Zakaj bi neki bil?« je zakašljajl Rekar, vendar ga je nekaj zbadlo v duši, nekaj, kot bi bilo spomin, nekaj, kot bi bila vest. Na grunt se je nehoté spomnil, na grunt in na otroke svoje, na Ančko svojo, ki je ni bilo več nazaj, čeprav je tako mirno

umrla, kot bi šla v Loko k maši in bi se morala vrniti ob dveh.

Zamislil se je v tiste dalje in ni mogel iz svojih misli. Prah ga je dušil in naduha se je oglašala.

»Bog plačaj za vožnjo, moram k sinu...« je izmumljal in lezel z voza.

Po neznani stezi je zavil v polje, skozi rž, skozi krompir in brodil, brodil... dokler ga ni zajel mrak. Sedel je v travo in spet vstal in oprezoval, kje se bo zasvetlikala luč skozi okno.

Ko jo je zagledal, se ji je bližal — padel je v Balantovo gostilno.

Pil je in pil in mislil samo na grunt, na Ančko, na svoj drobiž, in čim bolj se je zalival, tem bolj ga je dušilo v duši spoznanje, da je nápak delal. S težavo so ga dvignili izza mize. V pijanosti je jokal in blebetal nerazumljive stavke. Čuti je bilo samo: grunt, grunt, grunt...

Odnegli so ga na steljo, da se odpočije in prepi. Poznali so ga in vedeli, da se rad opije, čudno se jim je pa zdelo, da je šepetal o Ančki, o gruntu in o drobižu.

»Slab se mi zdi,« je menila gostilničarka.

»Ne boj se zanj, kopriva ne pozebe,« je odgovarjal mož.

»Dobro bi bilo, če bi kdo ponoči pogledal.«

»Še te skrbi bi si kopal na glavo. Bodi no avšasta!«

Vročina se ni poglela niti ponoči. Živina ni mogla spati, ljudje so se premetavali po posteljah, le Rekar je spal nepremično. In ko so ga dekle drugi dan hotele prebuditi, je spal nevzdravno, gledal nepremično nekam v daljo in se smehljal. Šel ja za gruntom in ga našel, šel je za Ančko in jo našel. Ni se prebudil več. Zapustil pa je svoj drobiž...



Fr. K.

KJE SMO S CERKVENIM SLIKARSTVOM

France Stelè

II. UMETNIŠKA OSEBNOST IN CERKVENA UMETNOST

Vse doslej povedano je nekam tako preprosto, samo po sebi umljivo, problem cerkvenega slikarstva tako jasen, da bi se komu zdelo, da je treba samo slediti njegovim smernicam, pa bomo imeli idealno cerkveno umetnost. In vendar vidimo dan za dnevno, kako težavno je doseči resnično cerkveno, kaj šele res nabožno, posebno molilno umetnino; vsak dan znova se prepričujemo, kako daleč smo od tega ideala na koncu 19. in na začetku 20. stoletja, ko slavi človeštvo največja zmago, zmagoslavja v znanstvenih in tehničnih prizadevanjih.

Umetnost je namreč življenje z vsemi svojimi slučajnostmi in nepreračunljivostmi, ne pa suh brezkrvni shema ali preračunjena teorija. In tu nastopi važen novi element, neizbežna neznanka v računu, in se vrine med ideal in uresničitev in bistveno vpliva na rezultat vsakega stvarnega prizadevanja: namreč umetnikova osebnost.

Že pri vprašanju nabožne umetnine smo se večkrat srečali z njo in omenili njeno pogostno usodno važnost. Od nje je namreč odvisen značaj, dà, dostikrat celo minimalni uspeh ustvarjene umetnine; in sicer prav od nje bolj kakor od še tako trdne in varno usmerjene volje po taki ali drugačni umetnosti. Osebnost človekova je tudi povzročila vse borbe v zgodovini cerkvene umetnosti; ona povzroča vse težave v sedanosti in ona edina, prav usmerjena, bi mogla vrniti Cerkvi zbrano umetnost. Uredimo torej razmerje osebnosti do cerkvene umetnosti, ali še bolje, če je umetnost, kakor smo rekli, življenje, torej celokupnost čuvstvovanja, mišljenja, stremljenja, veselja in trpljenja, življenja in smrti, dobrega in slabega, vzvišenega in nizkega; uredimo razmerje osebnosti do Cerkve in verstva pa bomo rešili tudi vprašanje ubranosti njene umetnosti, ki je pogoj vsakega trajnega uspeha.

Zgodovina nam je zadostno pokazala plodove takega idealno urejenega razmerja osebnosti do Cerkve in njene umetnosti, pa tudi vse gorje od pretiranega oboževanja človeške in še posebej umetniške osebnosti. Idealno je bilo to razmerje v starokrščanski dobi, ko je bila osebnost idealno urejena v svoji družbi, umetnik pa naiven do svoje naloge, ki jo vrši po srčni potrebi, ne pa po teorijah o njenem bistvu, pravosti ali nepravosti. Če je umetnost življenje, je sploh prava le, ako



Dürer: Sv. Hieronim.

neprisiljeno služi življenju in prav nič ne modruje ne o njem ne o sebi. Zato te umetnosti tudi prav nič ne občutimo kot osebne, ampak kot izraz čustvovanja, mišljenja in streljenja vseh. Idealno je to razmerje skozi ves srednji vek do renesanse; osebnost se je razvijala in uveljavljala tako zvesto v ozračju vere in Cerkve, da pri vsem temperamentu, ki je pogosto naravnost prešerno prodiral v življenju, ni mogla prekoračiti meje verskega čustvovanja. Od renesanse dalje pa se je osebnost razkošatila, začela je proglašati samo sebe za veljavnost, avtoriteto. V svoji samozavestnosti je začela služiti sama sebi tudi z umetnostjo, dokler ni proglasila umetnika za nezmotljivega gospodarja umetnosti, o njej pa je začela trditi naravnost, da bi po svoji naravi morala biti prav za prav sama sebi namen. Po renesansi ni bil povzdignjen na božanski sedež samo človek-umetnik, ne samo osebnost-stvaritelj umetniških del, ampak prvič po antiki zopet tudi človek kot objekt in merilo umetnosti. Tu je tudi vir vseh težav v razvoju cerkvene umetnosti od renesanse do naših dni. Le barok, doba zmagoslavne verske

misli, je še enkrat uspel in izgledil konflikt med osebnostjo in Cerkvijo ter našel začasno ravnovesje med duhom in tvarjo, med nagnjenji mesa in duha, med osebnostjo in verskim življenjem. Izvršilo pa se je to ravnovesje na družabno čisto drugi ploskvi kakor v starokrščanski ali srednjeveški dobi; kljub navidezni univerzalnosti ni bilo univerzalno, kljub navidezni neposrednosti ni bilo neposredno, ampak skrajno rafinirano in predvsem v čutni sferi zasidrano. Mogoče se krščanstvo ni nikdar tesneje približalo antiki kakor v tej dobi in je bila kesnejša umetna gojitve antike samo prevrnitev težišča enostransko na enega sestavnih elementov. Ko se je v 18. stoletju prevrnilo ravnovesje na čutni in socialni strani, je bilo tudi ravnovesja med osebnostjo in Cerkvijo konec in v posledicah tega prevrata živimo mi danes v največjem ekstremu takega ideala; še nikdar v zgodovini menda ni bilo vprašanje osebnosti za kulturo sploh in za versko kulturo posebej bolj pereče, ako ne naravnost usodno ostro kakor danes.

Računati pa je treba z dejstvi in brez bojzani pogledati položaju v obraz: Zaradi razbohotitve osebnostne samozavesti in zaradi gojitve njene vsepomembnosti smo danes v dobi, ko vsaka osebnost samostojno skuša rešiti svoje razmerje do umetnosti. Ker je končno le res, da je človek, torej osebnost slog, je tudi naravno, da imamo danes kar največ osebnih prizadevanj in osebnih uspehov pa tudi osebnih slogov, nikjer pa ni videti obrisov enotnega sloga v smislu slogov preteklosti. Ko moramo računati s tem dejstvom, je pa tudi potrebno, da se zavemo, da je osebnost samo navidezno neodvisna, vsepomembna in vsezmožna, v resnici pa je njena vsepomembnost zelo relativna, njena zmožnost zelo omejena in vsevrednost samo navidezna. Iz verskega nauka vemo, da ima človek prosto voljo, torej prosto tudi voljo po umetnosti in bi si jo vsaj teoretično tudi lahko predpisal. Iz prakse pa vemo, da smo pri uresničevanju svojih idealov in tudi umetniškega ideala odvisni od pogojev svojega nesvobodnega, časno in prostorno omejenega telesa in njegovih možnosti; v tem telesnem krogu je omejena in vezana tudi človekova osebnost. Ona je sicer duhovni in telesni posamezni človek, neskončna sicer v svojih streljenjih in sanjah, toda malenkostno omejena in vezana na nešteto slučajnosti v svojih resničnostih. Njena, v načelu sicer prosta volja je obremenjena od vseh slučajnih telesnih težav in vezanosti, njeno relativno zmožnost pa ustvarja njena prirojena nadarjenost, prirojeni temperament, prostor, v katerem je rojena in vzgojena, znanje, ki si ga je pridobila, in čas, v katerem živi.

Ne da bi se zavedala svoje omejenosti, si miselno ustvari domnevo popolne svobode delovanja v okviru duhovnega in tehničnega znanja svojega časa, in ne da bi se tega zavedala, se ukloni jarmu mode, ki jo je vdihala z ozračjem svoje vzgoje kot največje odkritje, kot zadnje spoznanje človeškega uma. Tragikomedija osebnosti je tudi tragika umetnosti, tudi cerkvene umetnosti. Le kogar je Bog obdaril s posebnimi milostmi, se bo povzpел do tistih globljih spoznanj, ki izvirajo iz umetniške intuicije, ki je najvažnejši vir vsakega spoznanja in vsake umetniške ustvaritve. V splošnem pa moramo računati z vsakdanjim človekom z vsemi slučajnostmi darú, nagnjenj, posebno pa temperamenta in značaja, ki se je rodil na svet z razpoloženjem za svoj bodoči poklic, pa že tudi za dosego večje ali manjše stopnje popolnosti v njem. Računati moramo s človekom, ki sicer instinktivno išče svojo pot, pa jo pogosto tudi zgreši, ker ne razume prav svojega notranjega glasú. Računati moramo z njegovo osnovno naravo, po kateri je ta navezan na tvorni svet, drugi pa živi samo v duhovnem, ta prodira v svet in si ga osvaja s čuvstvom, drugi z razumom, ta je zmožen vdano, zaupno občevati z Bogom in ga moliti kakor cvetica, ki dehti na polju in ne vprašuje, zakaj, drugi pa se bori z njim in ga skuša globlje zajeti, v vse njegovo bistvo prodreti. Vsi gredó svojo pot in se ji ne morejo izogniti. Duhovni človek sanja o vedno višjih spoznanjih, prodira vanje in jih uresničuje tudi kot umetnik z vedno novimi dognanji, materialni človek pa, vdan kakor zemlja pri porajanju svojih sadov, živi svojemu poklicu in ga vrši kot nujnost, ki ji mora slediti, ne da bi vpraševal po njegovem globljem smislu in še po kakih posebnih nadtvarnih idealih. Z vsakim moramo računati, kakor je dan, in njegovo delo in zmožnost presojati samo v okviru njegove osebnosti. Sila bi pri tem samo škodo naredila. Z velikim razumevanjem za to resnico piše že citirani p. Vilibrord Verkade v svoji knjigi »Pogon k popolnosti«, str. 78, o svojem prijatelju, francoskem slikarju Sérusierju, ki se je navdušil za vzvišeni umetniški program beuronske umetnosti, ga poskusil razglašati pri svojih prijateljih v Parizu in ga sam uresničiti v svojem delu, a je končno zapadel v tragično krizo svoje umetniške delavnosti, in pravi o njem: »Žal je naredil napako kakor tako mnogi drugi in je smatral objektivno popolnejše tudi za boljše, kar za posameznika nikakor ni vselej.« Usodno je bilo zanj, da se je odrekel svojim krajinam, kravam in Bretoncem, in je omagal. Pa tudi Verkade sam, ki je vendar znan kot uspešen umetnik beuronske smeri

in ki je bil kot konvertit in duhovnik notranje nedvomno zadostno pripravljen za visoki slog, ki ga je nabožni umetnosti namenila beuronska smer, se je tako rekoč vse življenje boril za ta princip s svojo prirojeno naravo. Na str. 68 svoje knjige pripoveduje, kako ga je, ko se je poglobil v principe p. Deziderija, utemeljitelja beuronske umetnosti, prevzela tiha žalost ob slikah Delacroixa, Daumiera, Cézannea, Gauhguina, van Gogha in podobnih. Čutil je, da je zanj žrtev, če se mora odreči slikarskim učinkom, ki bi šel s srcem za njimi, a niso bili porabni za beuronsko umetnost. Večkrat si je moral z razumom pomagati preko teh težav. Ko je v Monte Cassinu skupno z Deziderijem izvrševal danes že zdavnaj proslula dela te smeri, je bilo njegovo srce pri naravi, ker je njegovo prirojeno holandsko ljubezen do narave Italija ponovno vzbudila; kolikor je mogel, je delal po naravi in pri najboljši volji ni mogel biti svojemu mojstru tista opora, ki jo je ta pričakoval od njega. »Česar sem bil zmožen, nisem mogel porabiti, in česar nisem bil zmožen, to naj bi bil delal,« tako se glasi njegovo tragično spoznanje. In zopet in zopet ga žene njegov temperament in prirojeno nagnjenje na druga pota, dokler nazadnje naravnost ne izsili izredne možnosti, da živi dlje časa izven samostana v umetniških ateljejih in družbah v Monakovem. Vsa zgodovina beuronske umetnosti potrjuje, kar smo zgoraj povedali in z Verkadejem ilustrirali: Brez upoštevanja osebnosti ne more biti trajnega umetniškega ideala.

To spoznanje velja tudi za cerkveno umetnost; zakaj nobenega dvoma ni, da hoče Cerkev prave, resnične in ne kake lažiumetnosti od nas, kadar postavi zahtevo po njej. Prav nič nas ne more motiti pri tem zofistični, na videz resni zaključek nekaterih (prim. J. Kreitmaier, O umetnosti in umetnikih, str. 119 sl.), da cerkveni umetniki prav za prav ni treba, da bi bila umetnina in da kot predmet pobožnega češčenja često bolje služi nabožnemu izpodbudnemu namenu neumetninakakor umetnina. Vsi sicer vemo in smo to zgoraj že tudi sami omenjali, da so razne slavne milostne podobe pogosto vse prej kakor umetnine, da so kopije, pogosto celo zelo nedosledne in nerodne kopije dosegle večje češčenje in priznanje pri vernikih kakor originali. Vemo pa tudi, da se ravno na tej strani in v tej nabožni vrsti verska praksa pogosto naravnost dotika spečih poganških instinktov in pri tem sploh ne gre več za sodelovanje umetnine ali neumetnine v verskem doživljanju, ampak za zadovoljitev duševnih razpoloženj v širokih vrstah ljudi, pogosto naravnost za duševne epidemije, ki

jim je objekt češčenja vse kaj drugega kakor krščanski ideal nabožne umetnine, ki naj kot molitveno ali nabožno izpodbujajoče pomagalo služi vernikom pa tudi Cerkvi pri vršenju njene liturgične in učeče naloge. Kakor Bog po veri zahteva prav človeka kot človeka z vsem njegovim čuvstvom, stremljenjem in življenjem, tako ga mora iskati in ga tudi išče Cerkev vsega; in če zahteva od njega v svoje namene umetnost, ni dvoma, da zahteva pravo umetnost, ne pa kake lažiumetnosti. Brez človeka pa umetnosti ni. Možna je le po njem kot ena najbolj osebnih njegovih manifestacij. Ker pa se človek izživlja in izraža le v okviru svoje osebnosti, je tudi neosebna umetnina nemogoča. Brez tega osnovnega znaka je možno pač dejanje, ki ima videz umetnosti, manjkalo bi mu pa bistvo, ki je nerazdružno z osebno pričevalnostjo in po večini tudi duhovno borbenostjo.

Tudi verska umetnina more torej postati dejstvo le po človeku. Le po njem more dobiti verska umetnina vrednoto verskega čuvstvanja, ki je pogoj njene učinkovitosti v nameravani smeri. Dobro je izrazil to osnovno resnico Maurice Denis v svojih Novih teorijah o moderni in nabožni umetnosti 1914—1921, ko na str. 140 sl. izvaja, da apologetična pomembnost snovi umetnine prav nič ne pove o verskem čuvstvu, ki je izraženo v njej. Da naredimo dobro nabožno sliko, ne zadostuje, da imamo dobro versko snov; kar velja v tem oziru v svetni umetnosti, velja tudi glede verske. Razvita bogoslovska kultura in osebna vernost umetnikov nam prav nič ne pojasnita izredne verske pomembnosti srednjeveške umetnosti in prav ima edino sv. Tomaž Akvinski, ki mu je umetnost isto kot rokodelstvo. Po njem za umetnost ni potrebno, da umetnik dobro dela, ampak da dober izdelek naredi, to se pravi z drugimi besedami, da ni važno, da p o b o ž n o vrši svoj posel, ampak je edino važno, da u m e t n i n o naredi.

Ker torej hočemo u m e t n o s t i v Cerkvi, jo moremo hoteti edino po človeku, po o s e b n o s t i, druge poti ni do nje. Nujno je torej, da se sprijaznimo tudi s sedanjo vlogo osebnosti v človeški družbi, da skušamo izravnati napetost med njo in Cerkvijo in obema pokažemo pot, na katerem se bosta našli v skupnem prizadevanju za versko umetnost sodobnosti. Maurice Denis na drugem mestu svoje knjige prav preprosto opiše to edino možno razmerje, ko ponavlja, da ne simbolizem ne dogmatična alegorija ne ustvarjata verske umetnosti, ampak samo in povsod naivno preprosto razmerje človeka do narave; iz tega razmerja se neprisiljeno rodi prva in zadnja zahteva

glede te umetnosti, da mora sama postati ustrezna krščanskemu duhu in čuvstvom. Tu in edino tu se morejo rešiti vsi dosedanji konflikti. S teorijami, pa naj bodo še tako idealne in še tako edino prave, ne bomo ustvarili nabožne umetnosti; o tem nam zadosti pripoveduje zgodovina nazarstva in beuronske umetnosti. Zasluga za uresničenje enega in drugega ideala je osebna in uspeh omejen na delo ene ali dveh oseb. Vse drugo gre svojo naravno, večno predpisano pot vsega človeškega: v naslednikih, kolikor že ne v sodobnikih in sodelavcih se razblini, izgubi svežino prepričevalne resnice, barvo in zvok in postane, kakor pravimo, epigonsko, neživo, nepriljubeno. Če hočemo torej žive, privlačne umetnosti, je ne bomo ustvarili z zatajevanjem in omejevanjem osebnosti, ampak edino z njenim pospeševanjem. Osebnost, ki čuti ali vsaj sluti in išče Boga, ne bo zgrešila prave poti do umetnosti, ki bo neprisiljeno, a gotovo vodila k njemu. Maurice Denis odločno pravi in ima gotovo prav (Nove teorije itd., str. 25), da so dogme in liturgija zadostno vodilo za umetnika; mi bi dostavili še, da bo ozir nanje zadostna meja, ki jo moremo postaviti razvoju umetniške osebnosti v verski umetnosti.

Tako pa smo prišli tudi že do praktično najvažnejšega vprašanja v zvezi z našim razpravljanjem o cerkvenem slikarstvu: Ali mora biti umetnik, ki dela za cerkev, dejansko veren in kje mora eventualno biti absolutno veren?

S tem, kar smo zgoraj povedali o osebnosti in njeni naravni omejenosti in vezanosti v času in prostoru, smo v splošnem že tudi ustvarili podlago za odgovor na to vprašanje. Kajti kolikor gre pri cerkveni umetnosti za upoštevanje tistega osnovnega ozračja, ki ga pričakujemo od nje, kadar ustvarja, opremlja ali krasí bogoslužni prostor, je nedvomno, da že vzgoja v katoliški okolici sama usposablja tudi osebno nejevernega, pa vsaj zavedno in hoté ne negativno delujočega umetnika za delo v Cerkvi. Glavno je, da ima voljo za tako delo. Zgoraj smo tudi videli, da so neke psihološke osnove glede pojmovanja molilne umetnine skupne celó vsem krščanskim konfesijam v toliko, da je mogoče, da tudi katoličana zažodolji iskreno ustvarjena nabožna umetnina protestantskega ali pravoslavnega umetnika, čeprav bi bilo težje mogoče priporočati porabljanje drugovercev v katoliške umetnostne namene. V splošnem torej lahko ugotovimo, da smemo smatrati vsakega v katoliški veri rojenega in vzgojenega umetnika brez ozira na njegovo dejansko vernost za sposobnega, da ustvarja za Cerkev vsaj v krasilni in poučni stroki njene umetnosti. Ako je resnično umetnik in se bo

svoje naloge lotil naivno kakor vsake druge, ne bo mogel narediti nič, kar bi bilo neprimerno za Cerkev, kajti osnovni zakoni umetnosti so v cerkveni in necerkveni umetnosti isti.

Težji pa je slučaj v nabožni, posebno v molilni stroki. Tudi tu bo dejansko z vero ne živeči umetnik, a človek dobre volje v splošnem lahko zadostil stavljeni nalogi. M. Denis navaja kot primer fra Filipa Lippija, ki ni bil veren in je bil celó slab menih, a je ustvarjal nabožne umetnine tolike priljubljenosti, da ga je papež Evgen IV. odvezal redovnih obljub, samo da ga ohrani umetnosti. Gotovo pa je, da bo zmožen ustvariti dela, ki bodo vsebovala resnično pobožnost, nabožne umetnine tistega ideala, ki so ga dosegali izredno le najbolj zbrani nabožni umetniki, samo globoko dejansko veren umetnik, kakor pravi najpobožnejši umetnik vseh časov, fra Angelico (po Maritainu), da kdor hoče slikati Kristusove reči, mora živeti z njim; najuspešnejši francoski verski umetnik novejšega časa, M. Denis, pa pravi, da mora biti tak umetnik v nadnaravnem smislu človek dobre volje, kakor je bil fra Angelico. Iz prakse pa vemo, da tudi resnično in globoko pobožnemu umetniku največkrat ni dano, da bi uresničil to idealno pobožnost tudi v umetnosti, in je fra Angelico še vedno redka izjema. Zdi se, da je tak izreden dar posledica izredne milosti in se torej izmika čisto umetniškemu presojanju. Ostanimo torej v glavnem pri zgoraj izraženem spoznanju, da je za cerkveno umetnost usposobljen vsak v naši veri rojen in vzgojen umetnik, ki ima dobro voljo delati za Cerkev. Za dela izrečno nabožne, posebno molilno izpodbudne stroke, torej za dela zadnjega zelo omejenega kroga cerkvene umetnosti, ki se končno, kakor smo videli, deloma celó izmika njenemu področju, pa bomo izbirali pač ljudi, ki jih delo in življenje izpričujeja za sposobne, da ustvarjajo nabožne umetnine višjega reda. Kakor rečeno pa so ta dela posledica izredne milosti in ne več samo človeške osebne zmožnosti, zato se bomo v splošnem zadovoljevali z umetniki, ki so nastale iz iskrenega razmerja do dane naloge, in bomo s tem v polni meri izpolnili svojo dolžnost kot čuvarji cerkvenega duha. Pri presoji izrečno molilnih umetnin pa bomo upoštevali, kar smo že zgoraj povedali, edino, koliko se je umetniku posrečilo poglobiti v misterij molilnih in mistično vizionarnih občutij in slutenj. Edino pri tej najožji stroki molilnih umetnin bomo zahtevali od umetnika, da se njegova osebnost podobno kakor vernikova pred dogmo poslušno umakne nekim, po pobožni skušnjaji več ali manj določenim slogovnim normam, po katerih bo mogla

njegova umetnina služiti namenu, ki ni namen osebnega pričevanja ali izpovedi, ampak namen pobožnega uglaševanja duš vernih množic. Ne bomo pa odklanjali globoko osebnih umetnin, kadar bomo spoznali, da so priče vernega, globoko osebnega doživetja; pri današnji dobi namreč, ko je osebnost tako sproščena, je mogoče, da umetnik izven tradicije ustvari globoko versko umetnino, v kateri se v sedanosti, ko se svet tako očitno lomi v novo, še neznano razdobje duhovne zgodovine, pojavlja obraz nabožnega doživljanja prihajajočih rodov. Pozabiti namreč ne smemo ob koncu svojih razpravljanj, da je cerkvena umetnost sicer osebna služba Bogu, da pa je na drugi strani Cerkev za človeka in šele po njem za Boga, tako da je tudi cerkvena umetnost za Boga po človeku, pa tudi za človeka, da ga vodi k njemu. Brez aktivnega sodelovanja osebnega človeka tega ideala ne bomo dosegli. (Dalje prihodnjič.)

TEŽAVEN POKLIC

Priobčil Bogdan Kazak

Bilo je proti koncu zime, ko je vreme nevarno; dnevi so topli, da se na soncu potiš, noči pa mrzle, zlasti če vleče sever ali potegne celó burja, da bolj prezebaš ko sredi zime.

Večerilo se je že neko soboto, ko me je prišel droben možiček s kučmo na glavi in v kožuh oblečen vabit, naj se odpeljem z njim v Čepovan k ženi, ki je že drugi dan na porodu. Zmenila sva se, da se čez eno uro snideva v znani vozniški gostilni in odpeljeva v hribe. »Dobro se oblecite, pri nas imamo še zimo,« je pripomnil pri odhodu.

Ob določen uri še ni bilo moža v gostilni; povedali so mi, da je moj voznik trgovec, da nakupuje po mestu blago in da se vrne vsak čas. Tisti čas je trajal preko ene ure, preden se je voznik pojavil, rekoč, da napreže vavlje.¹ Tisto »vavlje« se je vleklo zopet eno uro, preden sta bila konjiča odpravljena in mož podprt z jedjo in pijačo. Jaz sem stopical kakor na trnju po gostilni, kuhinji, dvorišču in hlevu in se jezil nase in na druge. Bilo je že blizu osmih, ko sva se na koleslju odpeljala proti Solkanu; mislil sem, da bom ob tem času že v Čepovanu pri delu in da pridem še pred polnočjo domov.

Do solkanskih stebrov (»kolon«) sta konjička še vlekla s hitrostjo nekdanjih poštnih voz, potem pa sta stopicala v korak, da bi ju dober pešec prehiteval.

¹ Goriški izraz za takoj.

»Kdaj, menite, pridem do bolnice?« sem vprašal nestrpno.

Mož se je mirno ogledoval po zvezdnatem nebu in malomarno odvrnil: »Nemara nekaj po desetih, če ne bo nesreče vmes.«

»Ko opravim delo, me popeljete še nocej domov?«

»Jaz že ne in moja kljuna tudi ne! Jaz sem hotel v mesto pojutrišnjem po svojih opravkih; iz dobrote sem napregel danes, ker so me prosili, da vas nocej pripeljem. Za drugo se nismo zgovarjali.«

»Pa je še kateri drug voznik pri vas?«

»Za drva in les jih je več, koleselj pa ima samo župan za svojo rabo. Nocej ostanete v Čepovanu, naročite si sobo v županovi gostilni, menda bo še odprta, ko prideva. Ko pa opravite svoje stvari, pojdite lepo počivat, jutri vas že kdo potegne v mesto.«

Lotevala se me je razdraženost. Prej dve uri nestrpnega in nepotrebnega čakanja, zdaj nova poniževalna zavest, da gospodarijo z menoj in mojim časom, kakor da sem njihov hlapec! Kar vrelo je v meni, posebno ker nisem imel, kamor bi usmeril izbruh svojega srda.

Tako smo prispeli na Preval, kjer se cesta razcepi; leva zavije v strmino Skalnice proti Sveti gori, desna pelje v Trnovski gozd, srednja pa se spušča v grgarsko kotlinico. Konjička sta se nekoliko zgenila in pokazala, da znata tudi teči prav počasi. Srd se je v meni polegel že pred Grgarjem, izginil pa je brž nad vasjo, ko se začenja vzpenjati proti Fovškemu kalu (kalu nad Fobco), zakaj od severa je pritiskal grgarec, kakor pravijo goriški okoličani tistemu enakomernemu vetrcu, prav za prav tihemu prelivanju mrzlega zraka. Tisto noč je bil grgarec naravnost strupen, navzlic volnenim rokavicam in zimski suknji so mi otrpnile lahti čez komolca, tudi nog nisem več čutil, dasi sem jih imel zadelane v konjsko plahto. Ko trepečes od mraza, se ti razkadi najbolj srdit gnev.

Od Fovškega kala naprej po puštalski dolinici nam je svetila luna, a mene tista pokrajina, dasi zame nova, ni prav nič zanimala, ko me je tako neznansko zeblo tudi že v hrbet. Saj odprti koleseljček ni imel zadaj niti naslanjala. Po dolini je bilo še precej snega v zametih, na osojnih rebrih pa v obsežnih plazovih. Tako čudno mi je prihajalo, da bi kar zadremal, da me ni časih streslo po vsem životu kakor božjastnika.

»Saj sem rekel, da je v hribih še zima,« je pripomnil voznik in pognal konjička, da nista tako dremala kakor jaz. Prevladalo me je počasi brezčutno ravnodušje, da si skoraj nisem več želel

spremembe in da me je neprijetno dirnilo, ko se je voz sredi vasi ustavil in mi je voznik pokazal hišico tam v strani, kamor so me želeli.

Z voznikovo pomočjo sem se skobacal z voza; bedri sta mi kar oleseneli od sedenja in mraza, da sem jih mogel premikati samo v kolkih. Tudi torbe nisem mogel prijeti z otrplimi rokami, voznik jo je pobral, podprl me z drugo lahtjo pod pazduho, da sem mogel drsati po ledenem gazu do hiše. Spravil me je v hišo, ki je bila temna, in poklical domače. Iz izbe je prilezel gospodar, čokat kmet, s kučmo na glavi in hlevsko svetilko v rokah, in mi posvetil v obraz.

»Ahá, medih!«¹ je rekel v zadregi. »Stopite kar naprej v izbo!«

Na vratih v izbo me je vrgel nazaj neznoten vzduh, ki je bil tako vroč, da me je spekel v obraz. Dišalo je po petroleju, dimu in neznanih vonjavah tako, da se mi je hotel prazni želodec obrniti.

»Ne smem še v toliko vročino s premrlimi udi,« sem rekel obzirno in se umeknil nazaj v hišo, se ustavil ob odprtem ognjišču, kjer je tlelo nekaj štorastih ogorkov. Gospodar je prižgal še trsko, da sem se malce razgledal po bornem, od dima ocrnelem prostoru. Iz izbe je prikukala stara, sključena ženica in se čudila, zakaj ne vstopim, ko je taka sila.

»Pomagajte najprej meni, če hočete, da jaz komu pomorem!« sem rekel in pokazal svoji mrliško blede roki. Starka, porodničina mati, mi je pomagala, da sem slekel suknjo in suknjič, zavihala srajčna rokava in prinesla čebrič mrzle vode in nekaj kep snega. Vteknil sem roke do komolcev v vodo in jih dal drgniti s snegom, na eni strani od gospodarja, na drugi od njegove tašče. Med tem delom sta mi razložila, zakaj so me klicali. Gospodinja je imela v prejšnjih letih pet otrok, najmlajši je star sedem let. Mož je bil nekaj let v Ameriki, da je odplačal dolgove, ki jih doma ni mogel; lani se je vrnil, ko se je začelo pomladno delo. Prejšnji porodi so bili vsi lahki in kratki, zdaj pa se je nekaj ali nekje zateknilo, da se vleče že drugi dan in ne more nikamor. V občini ni izučene babice, poslali so po táko v Grgar, a ker ni mogla zavoljo bolezni sama priti, je nasvetovala zdravnika. Trajalo je precej časa, da sta se gluha uda začela oživljati; ko pa je koža pordevala, sem začutil neko pekoče zbadanje, kakor če bi mi kdo obe roki prav na gosto preteknil z razbeljenimi iglami. Vpil bi bil rad od neznanjskih bolečin in hkrati vriskal od veselja, da sta mi ogrožena uda oživela.

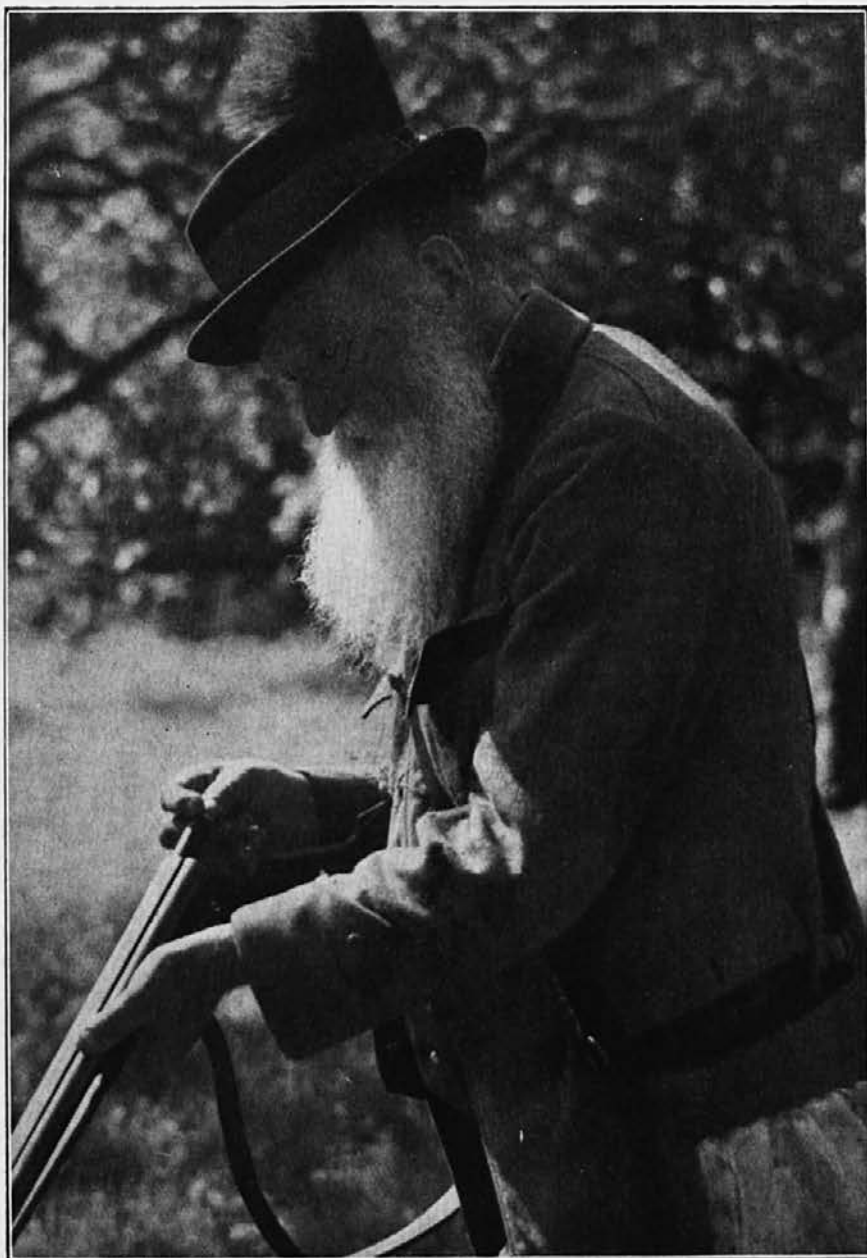
¹ Goriško-gorjanski izraz prejšnjega rodú za zdravnika.

Gospodarju sem naročil, naj izbo prezrači; starka mi je postregla s toplim mlekom in po enourni pripravi, okoli polnoči, sem stopil v izbo.

Majhna okajena svetilka je brlela na mizi. Zaman sem iskal postelje v izbi in hotel skozi

»Tam gori ne bo nič, najbolje bo na mizi,« sem odgovoril.

»Na mizi se ne spodobi, tam jedó ob nedeljah,« je pripomnila tašča. »Najbolje bi bilo, mislim, ako jo položimo kar na klop ob peči!«



Nad zajčka... »Gor čez grme jo bo primahal — dol na zemljo glav'co d'jal.«
(Fot. Fr. Krašovec.)

priprta vrata v sosedni prostor, kjer sem slutil, da leži bolnica.

»Tam so otroci,« se je oglasilo izza peči, »medve se tiščiva tukaj in čakava vaše pomoči.«

Na običajni gorjanski peči, ki je segala preko pol višine nizke izbe, je ležala na preprosti plevnici porodnica, zraven nje je čepela njena teta.

»Meni je prav, samo če ne bo klop preozka.«
»Jo pa podpremo in pridržimo od strani,« sta rekli ženski.

Kmalu je bilo rečeno storjeno; k drugim prijetnostim neznosnega ozračja se je pridružil še prah iz plevnice, ko so jo prekladali s peči na klop, da se me je lotil dušljiv kašelj.

»Gospoda ima nežna pljuka,«¹ se je pošalila stara gospodinja.

Preveč sem bil že zdelan, da bi se odzval na žensko objestnost. Stopil sem k okencu in ga odprl na stežaj. Obe starejši ženski sta začeli javkati na ves glas, da nočni »ajer«² škodi vsakomur, kaj šele obrodnicam.³

»Dober zrak ne škodi gosposkim ljudem, tem manj gorjanom.«

Ko se je zrak za silo sčistil, mi je kašelj prenehal. Zaprl sem okence in se po tolikih ovirah približal porodnici. Bila je drobna, zgarana ženica, ki je kazala več ko šest križev, dasi je imela komaj štiri. Ni trajalo dolgo, ko sem ugotovil, da je porod živega in celega otroka nemogoč, ker se je ženi po prejšnjem porodu zožilo medenično ogrodje zavoljo omehčanja kosti. Ženica je priznala, da jo je zadnja leta silno bolelo v križu in bedrih, kar je smatrala za običajno trganje.

Razložil sem gospodarju in porodnici dejansko stanje in predlagal prevoz v bolnico, kjer se dá še rešiti oba, mater in otroka.

»There⁴ ne pustim nikamor,« se je zadržala mati. »Poklicali smo vas, da ji pomagata doma!«

Pojasniti sem skušal bolj podrobno, da je prava pomoč v tistih razmerah neizvedljiva iz dveh razlogov. Zavoljo zoženih medeničnih kosti bi se dal otrok spraviti po prirodni poti samo razkosan, a da je tako razkosavanje otroka in izvlečenje posameznih delov zelo nevarno tudi za mater povsod, tudi v dobro urejeni bolnici. Otroka pa je še živ in čvrst. Zdravniška veda predpisuje v takšnem primeru poseg, ki mu pravijo carski rez, ki je rešilen za otroka in še najmanj ograža materi zdravje in življenje.

»Mater rešite, kaj nam mar drugo!« je rezko zahreščala teta.

»Otrok je živ, jaz ga ne bom moril!« sem odvrnil.

»V tej zimi gotovo pogineta oba, če gresta izpod strehe, zato ostaneta doma!« je odločila mati.

Obrnil sem se k porodnici in možu, poudaril, da imata samo onadva pravico in dolžnost odločanja v tako važni zadevi, in jima prigovarjal, naj vendar ubogata mene, ki najbolje presojam zamotani in nevarni položaj in da se zavedam odgovornosti za posledice svojega ravnanja.

Gospodar je molče in nekako vprašuje zrl na ženo, žena pa se je zbegana ozirala nanj, a

črhnil ni nobeden besedice. Obe starki pa sta gnali svoj vreščavi klepet naprej, da ne pustita obrodnice v gotovo smrt.

Umeknil sem se v hišo, poiskal v temi svojo suknjo in zapustil hišo. Bila je jasna zimska noč. V mesečini sem lahko pogodil župnišče. Ni mi trebalo trkati s tolkačem na vrata, zbral se je namreč okoli mene velik trop vaških psov, ki so se tuleč besno zaganjali vame. Divji lajež je zdramil župnika, da je pogledal skozi okence svoje spalnice. Nisem mu mogel povedati, kdo sem in kaj iščem pri njem, ker nisem mogel prevpiti psov.

Gospod mi je kmalu odprl vežo in me povabil v pisarno. Posadil me je k morni peči in mi ponudil žganja. Brž je umel kočljivi položaj in brez prošnja bil takoj pripravljen, da zastavi svoj vpliv pri zbegani družini v prilog mojemu reševalnemu načrtu.

Kmalu sva bila pri »Amerikančevih«. Jaz sem ostal v hiši in brskal po loncih na ognjišču, kje bi bilo kaj mleka ali kave; župnik je odšel v izbo in se kmalu vrnil s popolnim uspehom. Zakonca sta se dala brž pridobiti za prevoz, starkama je župnik prepovedal vtikati se v zdravniške zadeve.

Dobri gospod se je kmalu poslovil, češ, da mora zgodaj vstati, ker ga čaka ta dan, postno nedeljo, obilo dela. Gospodar se je odpravil v vas iskat vozila, jaz sem dal zmučeni porodnici nekaj zdravil za pomiritev in okrepitev, starkama pa naročil, kako naj jo oskrbita za prevoz.

Dolgo se je mudil gospodar na vasi; sinočnji voznik mu je dal na pósodo samo voz, konja si je izprosil pri županu.

Zorilo se je nad Mrzovcem in drugimi vrhovi Trnovskega gozda, ko je odškripal voz skozi vas. Spredej je čepel županov hlapček, zavil v oguljen kožuh, zadaj na koleslju sva sedela na straneh gospodar in jaz in podpirala v sredi debel sveženj — od nog do čez glavo v odeje in plahte omotano porodnico. Voz je hitro drčal proti mestu, konj je bil spočit, cesta večinoma gladka in zmerno položna.

Na najino poizvedovanje, kako ji godi, je žena izjavljala, da želi nama tako prijetne vožnje, zakaj njej da je tako toplo in mehko, da bi kar zaspala. Meni je bilo manj ugodno, mraz je bil hujši, veter leden. V roke me ni zeblo, saj so me pekle ko žerjavica od nočnega ogrevanja, pač pa mi je začelo sumljivo gomazeti po nogah in golenih, da sem se zbal prezebe. Stopil sem z voza in tekel za njim...

Grgar je še spal, le psi so nas glasno pozdravljali in spremljali daleč ven iz vasi. Na Prevalu se je danilo, v Solkanu se je somrak umikal dnevu.

¹ V krajevnem narečju namesto pljuča.

² Stari goriško-vipavski izraz za zrak.

³ V goriškem narečju namesto porodnica.

⁴ V narečju thi namesto hči.

Zlezel sem nazaj na voz in si zadelal obraz, da bi me ne spoznale ženice, ki so hitele od vseh strani k velikemu vodnjaku pred Dročevo gostilno in se zvedavo ozirale za nenavadnim prevozom.

Oddehnil sem se, ko sem v ženski bolnici odložil težko breme in izročil še težjo skrb drugim. Porodnica je bila dobre volje, tudi mož me ni več gledal tako nezaupno izpod čela. Hitel sem domov, pošteno se umil in zlezel pod odejo.

Tisto nedeljo, ki sem jo začel kot hlapec in težak, sem si privoščil »gosposko« življenje. Šel sem h gosposki maši, ki je bila takrat vsako nedeljo opoldne v stolnici za zaspance. Po maši sem šel pogledat v bolnico; delo je bilo srečno opravljeno. S službujočim zdravnikom sem stopil v sobo, hribovka in njen nepridipravček sta mirno ždela drug poleg drugega, na stolu poleg postelje je čepel hribovec, z glavo naslonjen na vznožje, in krepko drnjohal. Nisem jih dramil. Po kosilu me je ganljivi prizor iz bolnice tako prevzel, da sem znova legel in do večera prespal jezo, skrb, mraz in trud.

SLOVANSKE PRESTOLNICE

J. Šedivý

4. Današnja Sofija.

Osvobojenje je Sofijo navdalo s svežimi silami. Bilo je kakor pomladno sonce, ki izvablja iz narave novo življenje. Ali seme mora umreti, preden vzklije bilka. Tudi s Sofijo je bilo tako. Saj je stara Sofija samo seme današnje, vsejano v moderni dobi. Zato razen Beograda ni v Evropi prestolnice, ki bi bila tako naglo in tako temeljito menjala svojo zunanost kakor ona.

Vse živo pa se bori zoper smrt. Tudi stara Sofija se je je odločno branila. Zlomila je odpor desetih županov. Zadovoljiti so se morali s tem, da so razširili trge, izravnali nekaj ulic in zasuli po njih mlakuže, polne smrdljive, zelene vode, kjer so žabe z neprestanim kvakanjem dajale duška svoji brezskrbnosti. Železno metlo je vzel v roke šele enajsti župan Dimitrij Petkov (1888 do 1893). Dal je napraviti popolnoma nov gradbeni načrt, nato pa ga je uresničeval z jekleno trdovratnostjo. Kramp in sekira sta zagospodovala. Na smrt je bilo obsojeno vse, kar je bilo trhlo, gnilo in nesposobno za novo življenje. Izginile so nizke, napol v zemljo pogreznjene kočice, zapuščene džamije, prostrana turška pokopališča, od zoba časa razjedeni kervansaraji. Županove naredbe niso prizanesle nobeni javni ali zasebni zgradbi, tudi ne cerkvi, če je preko nje potegnil črto gradbeni načrt. Brez usmiljenja so

se ulice širile, daljšale in izravnavale. Z njih so zginili tropi psov, ki so enako kakor prej v Carigradu edini skrbeli za mestno zdravstvo. Za turško Sofijo tako značilne jate vran, pomešane z orli, so se razpršile, ko so nekaj let po izselitvi Turkov brezuspešno obletavale minarete džamij in z lačnim krakanjem iskale svoje radodarne muslimanske gostitelje.

Županovi odločnosti je podlegla celó čaršija, sedanja Trgovska ulica, ki je bila kriva in ozka, da sta se komaj izognila dva voznika. Znižali so visoke hodnike, kjer je mogel nemoteno korakati samo en človek, posekali so drevorede vrb ob straneh in porušili nizke trgovine, kjer je za izložbenimi okni našla streho razen trgovca z družino tudi živina. Zamrl je ogenj, razsvetljuječ ponoči okolico skozi izložbena okna iz peči pekov, ki so na visoko podloženi deski mesili kruh, obrnjeni na ulico. Dolgi držaj pekovega loparja bi pri vsajanju kruha v peč in pri jemanju iz nje ogražal skozi okno mimogredoče ljudi, če bi jih ne opozarjala visoki dimnik in dišeči vonj po svežem kruhu, naj se varujejo.

V tej dobi splošnega podiranja starega in grajenja novega so se od 150 džamij leta 1640 in od 45 tik pred osvoboditvijo ohranile tri, od krščanskih cerkvá pa so ostale samo cerkev sv. Nedelje, sv. Sofije in sv. Georgija. Cerkev sv. Nedelje je določil novi gradbeni načrt za novo mestno središče, kjer se križajo vse važnejše ulice. Iznad razvalin stare Sofije, kjer je leta 1811 in 1837 divjala kuga in ki jo je v letih 1818 in 1858 podiral potres, v svobodni državi pa enajst županov, so se pojavili novi gospodarji. Čim se je namreč ruska vojska približala mestu, so ga Turki zapustili in pobegnili v Carigrad, le nekaj nad pet



Sofija: Novo narodno gledališče.



Sofija: Cesta Marije Luize. Na levi velika džamija.

sto jih je ostalo od prejšnjih deset tisoč. Stavbni načrt je nato razdelil mesto v majhne parcele. Na ta način so jih mogli kupovati tudi manj premožni bolgarski priseljenci. Skoraj vsak uradnik in častnik si je postavil svoj lastni dom.

Kot državna prestolnica se je v takih razmerah Sofija zelo hitro širila. Po turških podatkih je imela tik pred osvobojenjem leta 1877 okrog 15.000 prebivalcev, ob prvem bolgarskem ljudskem štetju čez tri leta 20.500, leta 1888 pa že 30.430. Tisto leto jo je zvezala železnica z zapadno in srednjo Evropo. Trgovina se je razmahnila in prebivalstvo je začelo še bolj naglo naraščati. Leta 1900 šteje že 68.000, čez deset let pa celó 103.000 duš. Pri zadnjem ljudskem štetju dne 31. decembra 1926 se je dvignilo število sofijskih meščanov na 154.025.

Sedanja Sofija je vsaj v svoji sredini moderno evropsko mesto. Razen redkih izjem so vse zgradbe približno enako visoke, ulice pa popolnoma ravne, zelo dolge, široke in lepo tlakovane. Vse glavne ulice, kakor »Bulevard Dondukov«, »Vitoša«, »Marija Luiza« in »Klementina« se križajo pri cerkvi sv. Nedelje, kjer je tudi izhodišče vseh tramvajskih prog. Ljudstvo navadno naziva sv. Nedeljo cerkev sv. Kralja. V njej je namreč pokopan srbski kralj Milutin (1282—1321). Prvotno so ga pokopali blizu Novega Pazarja v Banjskem samostanu, ki ga je on ustanovil. Ko pa so ta kraj zavzeli Turki, so prenesli Srbi kosti tega kot svetnika češčenega svojega kralja v Trepčo, odtod so bili pozneje preneseni Milutinovi ostanki v samostan sv. Cirila in Metoda v Ljulinu blizu Sofije, leta 1469 pa so našli mir v cerkvi sv. Nedelje, kjer še sedaj počivajo.

Cerkev sv. Kralja je bila nadškofijska stolna cerkev. Ker je Turki niso pustili popravljati, je bila napol porušena in lesene stene trhle. Ko pa so dobili kristjani s sultanovim hatihumajumom leta 1856 večje pravice, so podrli staro zgradbo in po sedmih letih (1863) dogradili sedanjo cerkev. Pri regulaciji pa se je površina okrog cerkve znižala za dva metra. Zato so morali zavarovati cerkev s podpornim zidom, pred vhode pa napraviti stopnice. V zvoniku je od leta 1885 zvon, s katerim je srbski kralj Milan objavil v Pirotu začetek srbsko-bolgarske vojne. V cerkvi je pokopan prvi bolgarski

eksarh Josif I., ki se je v balkanski vojni preselil iz Carigrada v Sofijo, kjer je umrl 20. junija 1915. Cerkev hrani tudi telesne ostanke v Bukureštu umrlega bolgarskega revolucionarja Georgija Rakovskega. Leta 1925 jo je hudo poškodoval peklenski stroj, namenjen carju in ministrom, ki so se zbrali k svečani božji službi za vojne žrtve. Car in vlada so ostali sicer nepoškodovani, pač pa je bilo ubitih okrog tri sto drugih ljudi.

Dasi je Sofija lepa na oko, napravi v prvem trenutku na tujca vendarle zelo slab vtisk, zlasti ob grdem vremenu. Kolodvor je daleč od mestnega središča. Hiše okrog postaje so nizke, zanemarjene in vse v njih ter okrog njih je neurejeno. Na široki, lepo asfaltirani ulici Marije Luize, ki vodi od kolodvora v notranje mesto, sega blato do gležnjev. Ceste ni mogoče splakovati, ker vodovod komaj krije najnujnejše potrebe.

Ulica Marije Luize se od cerkve sv. Nedelje proti jugu nadaljuje v Vitoški ulici in deli vse mesto v vzhodni in zapadni del. Ime je dobila po prvi ženi bivšega carja Ferdinanda, materi sedanjega carja Borisa, odločni katoličanki. Ker bolgarska ustava izrečno zahteva, da mora biti razen carja Ferdinanda vsak vladar in prestolonaslednik pravoslavne vere, je dal car Ferdinand sedanjega carja Borisa po katoliškem krstu pod pritiskom pravoslavne cerkve krstiti še po pravoslavnem obredu, da bi mu zagotovil prestol. To je pobožno carico Marijo Luizo tako potrlo, da je smrtno zbolela. Pokopali so jo v katoliški cerkvi v Plovdivu.

Ob Lavovem (Levjem) mostu na ulici Marije Luize se začenja osrednji del mesta. Poleg mosta

vzbuja pozornost velika, šestnadstropna zgradba. Do revolucije l. 1923 je bil v njej sedež bolgarske komunistične stranke. Nato se je stavbe polastila država in nastanila vanjo policijsko ravnateljstvo. Vsakemu tujcu je dobro znana, ker ima v njej mnogo opravka, če ostane v Bolgariji dlje ko tri dni. Po tem roku izgubi potni list veljavo in vsepovsod se mora izkazati s posebno izkaznico od policije, tako zvano »lično karto«, ki stane mnogo čakanja, truda, denarja in tudi strahú. Brez te izkaznice vodi pot v zapor. Kdor pa je slišal rožljanje verig težko okovanega kaznjenca, ki ga vodi kake tri korake pred seboj vojak s puško in nasajenim bajonetom, obrnjenim v sredino kaznenčevega hrbta, kdor je samo enkrat pogledal balkanske ječe, ta ne bi rad v njih jedel ričeta.

Pri policijskem ravnateljstvu se odpre veličasten pogled na mogočnega sofijskega stražarja, na planino Vitošo z 2290 m visokim Črnim vrhom, oddaljeno od Sofije samo tri kilometre. Tega užitka pa tujcu ne privoščijo možje, ki imajo na vsaki strani ulice pri vhodu v trgovino škatlo z eno stekleno steno, da kažejo skoznjo tuj denar in napis »saraf«. Izrazit judovski nos izdaja Abrahamove sinove, ki poleg svoje trgovske obrti menjujejo tudi denar. Tujca takoj spoznajo in kakor lačni psi na mastno kost se vržejo nanj z vsiljivimi ponudbami, da mu menjajo denar. Ker vrši ta posel samo Bolgarska narodna banka, jim je človek vsaj ob prihodu izročen na milost in nemilost. Kdor ni prej dobro preračunal svojega denarja v bolgarske leve in ne zna pokazati odločnosti, plača zelo drago zaupanje židovskim menjavcem.

Med temi »sarafi« se vrsté v bližini kolodvora in Lavovega mosta majhne kavarne, ki nudijo za dva leva (80 par) čaj ali turško črno kavo. Bela kava pa je v Bolgariji prava redkost. Dobi se le v največjih sladličarnah, ki so namesto naših kavnarn, samo da nimajo časopisov. Ko so najbolj polne, tedaj si kaj radi poiščejo Makedonci svojo žrtev. Na dano znamenje ustrelji trojka istočasno od treh različnih strani. Iz vsakega kota vidijo drugega napadalca. V tej zmedi in splošnem prerekanju, kdo je pravi krivec, navadno vsi pobegnejo. Odkar je pod vplivom inozemstva vlada



Sofija: Cerkev Aleksandra Nevskega.

stopila makedonskim teroristom malo na prste, čakajo rajši svojo žrtev v zasedi.

Tudi najnovejši ukrepi bolgarske vlade zoper makedonske teroriste niso resno mišljeni. Saj so od njih odvisne vse bolgarske vlade od 9. junija 1923, ko je padel kot žrtev revolucije ministrski predsednik in vodja Zemljedelske stranke Aleksander Stambolijski in z njim nad 30.000 kmetov in delavcev. Vse te pokolje so izvršili makedonski teroristi kot zvesto orodje generala Vlkova in profesorja Andreja Cankova, poznejšega ministrskega predsednika. V vsaki važejši državni službi imajo svojega človeka. Hoteli, trgovine, mesnice, brivnice, fotografski ateljeji z napisom »Makedonija« ali »Nezavisima (Neodvisna) Makedonija« govore že sami po sebi, da je Sofija središče makedonskih revolucionarjev. Tu pač ni daleč do drobtin z vladne mize in italijanskega poslaništva.

Za orientacijo je najvažnejša točka džamija v ulici Marije Luize. Njena velikost spominja na nekdanjo turško moč in oblast, za maloštevilne sofijske muslimanske vernike pa je mnogo preobširna. Tik za džamijo je majhen park, za njim pa se dviga ponosna zgradba sofijskih toplic. Topli vrelci so vzrok, da Sofija ni nastala na reki Iskr, amprak prav okrog tega kraja. Sofijske toplice so visoko cenili Rimljani, pa tudi Turki. Stara rimska zgradba je bila sredi sedanjega parka poleg džamije. Sedanjo stavbo je zgradil v starobolgarskem slogu arhitekt P. Momčilovič leta 1913. Glavni izvir tik džamije vsebuje mnogo alkalij in daje v minuti 900 litrov vode. Voda prihaja po posebnem vodovodu v kopališčno zgradbo in ima

47 stopinj toplote. Posebni pazniki skrbé, da ne vstopi nihče v plavalne bazene, dokler se ni z milom pošteno opral pod močnimi curki vroče vode. V Sofiji je težko najti meščana, ki se ne koplje v toplicah večkrat na leto.

Zapadno od toplic je sredi židovskega dela mesta glavna in največja sinagoga izmed njihovih treh. Zgrajena je v židovsko-arabskem slogu. Že njena zunanost, še bolj pa razkošna notranost z galerijami marmornih kolonad nazorno dokazuje, da Židje obvladujejo denarni trg.

Še bolj zapadno se nahaja v ulici Lavelé katoliška cerkev sv. Jožefa s kapucinskim samostanom. V njem je sedaj gvardijan in župnik dobrohotni o. Leopold Zorman, po rodu Slovenec, ki uživa spoštovanje in ugled v vseh krogih. Tudi na dvoru ga zelo čislajo. Vsako nedeljo pridiguje svojim vernikom v bolgarskem, francoskem, nemškem in italijanskem jeziku. Dasi je v Sofiji katoličanov latinskega obreda samo okrog pet tisoč, je vendar cerkev ves nedeljski predpoldan nabito polna.

Nasproti cerkve je veliko poslopje francoskih sester jožefink s katoliško dekliško osnovno šolo in gimnazijo, nekaj hiš naprej pa katoliška trgovska akademija francoskih šolskih bratov, ki uživa večji sloves ko državna trgovska visoka šola. Katoliške šole obiskujejo večinoma sinovi in hčere pravoslavni staršev.

Bolgarski katoličani rimskega obreda imajo v svoji krvi zelo mnogo tujih primesi in jih je zato mogoče spoznati po izrazu lica, ker so potomci krivoverskih pavlikijancev ali bogomilov, ki so jih pokatoličanili v 17. stoletju bosenski frančiškani. Kar pa je katoličanov vzhodnoslovanskega obreda, so pristni Bolgari. Službo božjo opravljajo prav tako v staroslovenskem jeziku svetih bratov Cirila in Metoda ter na enak način ko njihovi pravoslavni bratje. Pravoslavni sv. sinod, vrhovna uprava bolgarske pravoslavne cerkve, smatra katoličane vzhodnoslovanskega obreda za mnogo bolj nevarne ko one rimskega. Zato jih kruto preganja zlasti po vaseh. Katoličani vzhodnoslovanskega obreda imajo sedež svoje škofije pri majhni cerkvi in neznatni hiši v ulici Ljulin. Ljubeznivi in skromni škof Ciril Kurtev je razdelil svojo »palačo« za škofijsko in župnijsko pisarno ter za stanovanja svojih sofijjskih duhovnikov. Doma je v Trakiji, blizu Odrina, kjer je studiral pri francoskih katoliških redovnikih. Oče in mati sta mu umrla nedavno v pravoslavni veri. Dobro pozna tudi Ljubljano. Na nje-govi mizi sem videl celó slovenski časopis »Kraljestvo božje«.

Vsakega tujca zanima dvor. Zgradili so ga po osvobojenju na istem mestu, kjer je bil prej konak turškega beglerbega. V gradbenem oziru ne zasluži posebne pozornosti. Tem večje začudenje pa vzbuja Narodno gledališče, oddaljeno od dvora le nekaj sto metrov. Zgradila sta ga dunajska arhitekta Felmer in Helmer leta 1906. Ta največji hram gledališke umetnosti na Balkanu je pa pogorel leta 1923. Šele po petletnem popravilu so ga v povečani obliki zopet izročili njegovemu namenu. Sofijsko Narodno gledališče je eno izmed največjih in najmodernejše opremljenih zgradb v Bolgariji in ima 1300 sedežev. Stalo je nad devetdeset milijonov levov in se po pravici lahko z njim ponaša vsak Bolgar.

Kar pa je za Prago spomenik sv. Vavclava na čarobnem Vavclavskem trgu pred Narodnim muzejem, to je za Sofijo spomenik carja Osvoboditelja. Bolgari so ga postavili iz hvaležnosti do ruskega carja Aleksandra II. (1855—1881), ki je osvobodil Bolgare turškega jarma. Pri mednarodnem natečaju je zmagal načrt rimskega umetnika A. Zocchija. Šestnajst metrov visoki spomenik so odkrili pred parlamentom z velikimi svečanostmi leta 1907. Na konju sedi ponosno car Aleksander. V desnici drži manifest, s katerim je objavil ruskemu narodu začetek vojne s Turki za osvobodjenje bolgarskega naroda. Pod njim vodi rusko vojsko boginja vojne. Za njo so tedanji ruski poveljniki: veliki knez Nikolaj, general Gurko in general Skobelev. Zanimivo je, da je po svetovni vojni pribežal v Sofijo kot emigrant general Skobelev, kjer se je moral boriti s težavnimi gmotnimi razmerami. Isti ljudje, ki so dali prej velike vsote za umetniški bronasti kip generala Skobeleva, so ob petdesetletnici osvoboditve leta 1928 pozabili na bolehnega, starega, v pomanjkanju živčnega svojega sofijjskega gosta, generala Skobeleva, ki mu je pred pol stoletjem pela hozano vsa Sofija.

Krono na glavo svoje prestolnice so posadili Bolgari s cerkvijo sv. Aleksandra Nevskega. Oko vsakega Bolgara dobi poseben sijaj, če mu samo omeniš to največjo in najlepšo pravoslavno cerkev na Balkanu. Stoji blizu dvora, med zgradbo parlamenta, spomenikom carja Osvoboditelja in cerkvijo sv. Sofije, na najvišji točki vsega mesta. Zato se že prvi pogled na Sofijo ustavi na razkošno pozlačenih kupolah cerkve sv. Aleksandra Nevskega. Lahko greš tako daleč od Sofije, da je že vse mesto izginilo za obzorjem, ali sijaj pozlačene strehe te cerkve bo še vedno kazal, kje je največji ponos bolgarske prestolnice.

Ta katedrala je še popolnoma nova. Pobudo zanjo je dalo leta 1878 rusko »Slavjansko društvo«, ki je hotelo sezidati v Bolgariji cerkev v spomin na bolgarsko osvobodjenje. Bolgarsko narodno sobranje (parlament) pa je bilo mnjenja, da se mora bolgarski narod sam zahvaliti Bogu. V večni spomin na ruskega carja Aleksandra II. pa bi naj bila zahvalna cerkev posvečena carjevemu patronu, ruskemu svetniku sv. Aleksandru Nevskemu. V ta namen so položili leta 1882 temeljni kamen, posvetiti pa so jo mogli šele l. 1917.

Načrt je izdelal ruski umetnik Pomerancev v bizantinskem slogu z mnogimi modernimi okraski. Cerkev je 70 metrov dolga, 55 široka in zavzema površino 2600 kvadratnih metrov. Prostora je v njej za 6000 oseb. V 52 metrov visokem stolpu visi dvanajst zvonov. Največji tehta 12.000 kilogramov. Veličastni glas tega zvona se sliši 30 kilometrov daleč, ko kliče vernike k službi božji.

Cerkev sv. Aleksandra Nevskega je pravi hram umetnin. Ruski, češki in bolgarski umetniki, kakor Mesojadov, Savinjskij, Kiseljev, Mrkvička, Mitov, Mihajlov, Tačev, Ivanov, Petrov in drugi so tekmovali pri okraševanju tega svetišča. Vanj je zlival obilne zaklade svoje duše in vso svojo mistično pobožnost s svojim čudovitim čopičem genialni ruski slikar V. Vasnecov, eden izmed največjih umetnikov vseh časov.

Okoli se ne more nagledati mozaikov nad vhodi v katedralo, ki predstavljajo Kristusa, sv. Aleksandra Nevskega, apostola Petra in Pavla, sedem sv. mučencev, simbole vere, upanja in ljubezni ter sv. Evdokijo in sv. Petko. Notranjost cerkve pa človeka popolnoma prevzame.

Nekoliko metrov visoko so vse stene obložene s svetlo uglajenim marmorom različne barve. Ikonostasi ali pregraje iz svetih podob so iz snežno belega marmora s tako drobno in natančno izdelanimi filigrani, kakor jih morejo izdelati samo na Vzhodu. Freske po stenah se zdé žive. Rim in Zapad se sicer lahko ponašata z bolj slavnimi freskami, mislim pa, da ne more nobena nazorneje prikazati vseh strahot pekla kot Vasnecovljeva freska poslednje sodbe nad korom v cerkvi sv. Aleksandra Nevskega. Tesno ti postane pri srcu, če gledaš svatbo v Kani Galilejski, ko muči tako velika skrb božjo Mater, ki je je sama milina. Človeka kar presune, ko gleda toliko hvaležnost in vdanost Marije in Marte Kristusu, ki jima je obudil brata Lazarja od mrtvih. Strah pa ga prevzame, ko opazuje na freski vso zlobo in ves divji bes farizejev okrog dvanajstletnega Jezusa v templju.

Te podobe bi te vrgle na kolena in učile moliti. Samé po sebi bi se tudi tvoje oči dvignile



Sofija: Spomenik carja Osvoboditelja Aleksandra II.

k veličastni sliki Boga Očeta v kupoli in jecljaje bi izmolila tvoja duša Oče naš, ki je napisan z velikimi zlatimi črkami na robu kupole, a v srcih bi se ti porodila želja, da bi utrinek večne Ljubezni pomiril za vedno Bolgare z nami in onemogočil našim sovražnikom sejati med nas ljuljko medsebojnega sovraštva. (Dalje prihodnjič.)

N O C O J

Nocoj, o nocoj, ko cvetje zvezdá
v svilenih sijajih trepeče
in luna razpleta srebrne lase si,
po polju, po vasi jih meče;
ko nagelj zre z okna skoz medlo temo
kot moje deklè hrepeneče;
ko breza za poljem kot bela nevesta
z vetrovi skrivnostno šepeče
in k meni kot roke izteza prek polja
vejevje sanjavo drhteče:
nocoj mi sladko je, da v mislih na njó
smehljaje se jočem od sreče...

Vinko Žitnik.

JESEN Z NOVO LUČJO

Ves širni svet privija v svoje premehkó naročje
mrak
jesenski in v vinogradih se sapa poigrava
s košatim listjem mladih trt. A ponekod vihrava
vzbudi se
pesem delavcev, razlije se v refren mehak
in tone v polju, kjer močno diši koruza, ki jo slak
opleta. Zdavnaj že zamrla v dalji je zvonjava;
pastirji s paše ženejo živino v vas. Dobrava,
obrasla z brinjem, spi v čarobnem spevu, ki polzi
iz mlak...

Srce, ti nič ne čutiš tega? Le topó strmi in čas
naliva vanje pozabljenje. Ob zatonu dneva
pogled
mi plava v kršna polja, toda blede moj obraz
temní, temní in v meni zadnji plamen dogoreva:
slepive prve rože vzame še nocojšnji mraz,
a iz jesenske zarje luč pomladi nove seva.

Vinko Beličič.

RDEČ VEČER

Nocoj ko roža se razcvel je rdeč večer.
Srcé mi, tiho zdramil je sladák nemir,
vonj trav in cvetja trepetaje vame diha...

Dekle se pod cvetočo breskvijo nasmiha.
Sijaj nje belih rok se je vabeče zganil,
pogled — pekoči žarek — blaženo me ranil...

Ko jagnje bela v rdeč večer molcé me vabi:

Nocoj pod moje okno póti ne pozabil!

Poglej, vse veje nihajo,

ljubezen se prebuja v njih;

vse cvetke sladko dihajo,

njih vonj je kot ljubezni vzdih;

vse luči rdeče usihajo —

ves svet se utaplja v rožnih snih!

Nocoj večer je z rožami

zagrnil moja okenca,

tam nageljnov kipeča kri

dišeče v beli molk kaplja...

Ko vrč medu so zdaj noči.

O, pridi in izpijva ga!

Nocoj ko roža se razcvel je rdeč večer
in v mesečine belem jezeru utonil...
Jaz, žejen, sem se do obale bele sklonil,
svetló opit k dekletu zgrešil pot in smer...

Vinko Žitnik.

I Z A N A T O M I J E

Dr. Janez Plečnik

O vsiljeni prebavi.

O zoprnikih.

Govorili smo o zdravi, o bolni hiši. Označili smo tisto hišo kot bolno, ki so boji s tujki v njej. Takrat smo poudarjali tatove kot tujke, ki vlamljajo v hišo. Ti tujki — tatovi — pridejo od *vne* v hišo.

Označili smo vse tisto kot tujek, kar moti pravotno menjo večnosti v hiši. Pa taki tujki nastajajo tudi v hiši: odpadki od jedi, cape od obleke, stari škarpi, nesnažno perilo, črepinje ostajajo po kotih, ako jih gospodinja sproti ne odpravlja, in pa pride do smradú v hiši — kar res bolezen pride v hišo —, ako gospodinja beli s slabim maslom; živina trpi in hira, ako ji gospodar in hlapec ne pokladata primerne hrane, ako živini ne steljejo, ampak jo puščajo v smrdljivi gnojnici.

Opozorili smo, da tujki časih pridejo od *vne* tudi v »hišo našega telesa« (tako majhnobe skozi rane) pa da tujki časih nastajajo tudi v našem telesu: odlomki od kosti in zasirjena kri krog kostnih lomov so taki tujki. (Glej tudi Mladiko 1930, 180.) Vsi ti tujki storjajo torej »zdravo« hišo, nezdravo in »zdravo« telo nezdravo, bolno.

Povedali smo, da je »bolezen« pravo v pravem boj (»zdravega«) telesa s tujki. Vsi tujki so torej »zoper« naše zdravje — oni so naši »zoprniki«. Pa bomo od danes naprej govorili (skoraj le) o »zoprnikih« in ne o tujkih.

Kako nas zoprniki slabé in nas delajo bolne, ni povsem neznan premišljivemu bravcu. Tako vemo: neka mera krvi ti je usojena. Pa se zakotališ po strmi rebri — se pobiješ — ves poln si krvnih podplutkov. Ti krvni podplutki izginjajo in izginejo. To izginjanje je nekaj, kar mora »nekdo« opraviti — delo je torej potrebno za to izginjanje, za te spremembe. Vse, kar se godi v svetu, vse opazne spremembe se godé ob menji večnosti (Mladika 1930, 61). Vêčnost (energija) pride vate (predvsem) z jedjo. Tvoje telo je odpravilo krvne podplutke — tvoje telo je torej opravilo neko delo — trebal si hrane (tudi) za to delo; bil si torej (v neki meri) »oškodovan«. Tvoje telo je odpravilo krvne podplutke in je trebalo hrane za to delo; pa tvoje telo je tudi nadomestilo zasirjeno kri — nadomestilo jo je do tebi usojene mere, in tvoje telo je trebalo hrane za to delo in je trebalo hrane, da je napravilo nova krvna telesa. Več hrane ti je treba, ako naj opraviš

vse svoje »navadne« posle in ako naj obenem še nadomestiš kri — (do neke mere) slaboten si torej, bolan si. Prav tako je tudi v hiši: v boju s tatom-zoprnikom porabiš dosti dohodkov za varovala pa je treba, da se družina odreče marsičemu, kar si sicer želi.

Zoprniki delajo hišo bolno in prav zoprniki so, ki nas izpodbujajo, da gradimo branila. Velja li vse to tudi za naše telo?

*

Zdravniki rabljajo za našo besedo »zoprnik« besedo »antigen«. »Anti« pove (v grškem) zoper, proti — »gennáo« pa pove rodim, zaplodim, obrodim, donašam. (A n t i ti je dobro znana beseda: anti-krist; kritika — anti-kritika; Libanon — Antilibanon; antipatija = zoprnost, stud, neprijetnost; antifona; antisemit; antisepta; tragus — antitragus [Mladika 1929, 340].) »Antigen« naj torej označi nekaj, kar povzroči, da se »proti« njemu samemu nekaj rodi, da nekaj proti (njemu — namreč antigenu) nastane. Ne trdimo, da je naš »zoprnik« povsem posrečena oznaka. Trdimo pa, da »antigen« prav res ni srečna oznaka, temveč da je močno nepovedna in kar trda beseda. Pišemo to, ker vemo, da bodo močni zoprniki vstali zoper »zoprnike«. Le-ti zoprniki se bodo samozavestno zahahljali, češ, da »zoprnik« ne pove tega, kar pove »antigen«. Mi bomo (do neke mere) ustavili to hahljanje s tem, da bomo točneje omejili vsebino besede »antigen«. Nato bo bravec — tako upamo — označil naše početje za dobro.

Beseda »antigen« je nastala po skrčbi iz besede »anti - s o m a t o - g e n« ali — povedneje napisano — a n t i s o m a t o - g e n. »Soma« pove Grku to, kar pove Slovencu telo, život, trup, mrlič, oseba, suženj, čutnost, življenje, poglavitna reč, stvar, snov, skupnost, celota (Dokler). Ako torej (res) znaš grško, ti »soma« pove toliko kot naš »onega« (»nga, ngav«), in ta beseda ni preveč jasna — ako pa ne znaš grškega, ti pa »soma« takó nič ne pove. Trebamo torej povedati, na kaj (mi) mislimo, ko govorimo besedo »soma«, in to v zvezi z dejavo majhnob. »Soma« v tej zvezi pove zdravnikom (in tudi nam) — s n o v. »Antisoma« pove torej — p r o t i s n o v (protistvar). »Antisomatogen« označa torej tisto, kar dela — proti — snovi. Dela protisnovi — proti komu ali čemu? Odgovor: kar proti samemu sebi. Nekaj prilik naj jasni zadevo.

Solnce je snov, ki dela s svojimi žarki rastline — torej posebne snovi (stvari). Te rastline, te posebne snovi pa zapirajo solničnim žarkom pot do zemlje — pa: solnce je torej »antisomatogen«, je

»antigen«, saj dela snovi proti samemu sebi. V splošnem rédijo solnčne žarke v tri skupine: 1. v ultrardeče, ki niso vidni in ki so »toplotni« žarki; 2. v vidne »svetlobne« žarke, ki nam delajo dnevno svetlobo, in 3. v ultravioletove žarke, ki (kemično) presnavljajo in pretvarjajo svet in ki so našim očem tudi (skoraj) nevidni. Prav le-ti »ultravioletovi« žarki so predvsem, ki nam temne kožo; mi »ogorimo« po ultravioletovih žarkih. Skušnje učé vse to. Ogorelost kože pove — mikroskop kaže tako —, da so se rjavkasta zrnca zbrala v celicah kožja. Ultravioletovi žarki, ki so močno kemično dejavni, so torej deloma prekvasili celična telesa v rjavkasta zrna. Storzene skušnje še učé, da ultravioletovi žarki ne morejo skozi ta barvila — rjavkasta zrnca zapirajo torej ultravioletovim žarkom pot v (naše) telo. Solnce je torej tudi v tem primerljaju »anti(somato)gen«: solnce napravi barvilo pa s tem napravi branilo proti samemu sebi. Naša prilika ima še eno, za nas prav mikavno plat: ogorelost kože zapira ultravioletovim žarkom pot v naše telo, obenem pa



Ko sadje zori... (Fot. Fr. Krašovec.)

ščiti (immunizira) tudi nas pred silo ultraviole-
 letnih žarkov. Velike množine ultraviole-
 tnih žarkov so kemično močno dejavne in zamoré živ-
 ljenje, zamoré živine, ako te niso zaščitené po
 barvilih v kožju. Navajam (po Brehm u) obče
 znan primer: »Kolikor je že solnčni sij všečen
 rjavemu hrošču (*Melolontha vulgaris*), toliko ne-
 všečen je podjêdu (ogrcu; podzemeljski beli črv;
 Levstik); ta namreč urno pogine, ako solnce le
 kaj malega nanj sije.« Prilika, ki smo si jo izbrali,
 je močno poučna, pa ne bomo koj odnehali od nje.

Goli stopimo po dolgi zimi v sijaj solnca in
 ostanimo tam nekaj ur. Skraja nam bo gódilo —
 pozneje pa bo koža pordevala, pordela, se bo
 napela, bo pekla, mehurji se bodo delali, vsaka
 odejica, vsak gib nam bo v bolečino, glava nas
 bo bolela, brez spanja bomo — bolni bomo, prav
 pošteno bolni. Bodimo torej pametni: solnčimo se
 prvi dan le pol ure — preživimo ostali čas v senci;
 solnčimo se drugi dan tudi le kake pol ure —
 ostanimo ostali čas v senci — že bomo opazili,
 da je koža nekoliko pordela in tudi potemnela;
 solnčimo se tretji dan celo uro — pa se bomo
 četrti, peti... dan (ta prej, oni kesneje) brez
 skrbi in brez (zlih) posledic solnčili po nekaj ur
 — kar od jutra do večera. Solnce — »antigen« —
 bo storjalo našo kožo bolj in bolj temno ter bo
 zapiralo samemu sebi bolj in bolj pot
 v naše telo in bomo od dne do dne odpornejši
 proti solncu. Vse to so obče znane zadeve, le da si
 (skoraj) nihče nič ne misli pri tem. — Dajmo in
 ne solnčimo se dva, tri tedne, pa nam bo koža
 obledela. Pojavljajoča se kožna belota pove, da
 branilo proti solnčnim žarkom, da torej nastalo
 barvilo (pigment) izginja iz celic kožja. Naj nam
 solnce nato zopet sije nekaj ur na kožo, pa ne
 bomo (močneje) ogoreli, temveč bomo kar na
 urno potemneli: naša koža se je — tako pravimo
 — po prvih solnčenjih (*Sonnenbestrahlungen*)
 »navadila« storjati branilo (barvilo) in torej urno
 in brez »bolezni«, brez »obolenja« nadomesti (iz-
 gubljeno) branilo. Z *Ravnika-Cafovo* (*Ple-
 teršnik*) besedo povemo to tudi takole: koža se je
 privadila na *ventanje* (*Abwehren*) solnčnih
 žarkov, koža se je priučila *ventati* (*abwehren*)
 solnčnim žarkom, koža se je privadila in urno
 storja *véntavce* (*Abwehrer*) solnčnih žarkov.
Caf je mnenja, da je »ventavec« (morda) soroden
 z »abwenden« — prav — menimo pa, da je tudi
 »ventavec« boljši od »protitelesa«.* Ako pa solnce
 po nekaj mesecev ali let ne obsije našega telesa,

* Gorenjcem je znan izraz »fentati«, kar pomeni uni-
 čiti koga, kaj. *Pleteršnik* trdi, da je ista beseda »fundati«,
 ta pa da izvira od laške »affondare«, utopiti. Op. ur.

pa trebamo biti previdni pri solnčenju, kot da bi
 nas solnce nikdar ne bilo obsijalo. Porečemo: naša
 koža se je odvadila urno delati potrebno branilo,
 potrebno barvilo.

(»Antigen«) solnce nam napravi branilo v
 kožju, pa bo še tole zamikalo bravca. Rekli smo:
 ako prebolimo bolezní, ostanemo za neke bolezní
 še vedno služni — za neke bolezní pa postanemo
 neslužni, na neke bolezní se privadimo,
 za neke bolezní postanemo nedostopni (za
 neke bolezní postanemo immuni). Uren pregled
 nam pove, da postanemo neslužni predvsem za
 tiste bolezní, ki se močno pokažejo v kožju:
 privadimo se predvsem na osepnice (*variola*),
 ošpice (*morbilli*), škrlatico (*scarlatina*)... kar nič
 se pa ne privadimo na pljučnico (*pneumonia*), za-
 breko v nosu (*katar*), na jetiko... Kaže torej vse
 na to, da je koža kar stvarjena za storjanje branil
 (*ventavcev*). Kaže torej vse na to — tudi ljudstvo
 je tega mnenja —, da je močno obolenje kože
 (»ako taka bolezen vun udari«) torej res (do neke
 mere) pridovno. Zdi se torej ugodno, ako bolezní,
 ki se »pokažejo« na koži, tudi res močno osú-
 jejo kožo. Še nekaj je mikavno.

Vprav osepnice (koze) so primerljaj tistih bo-
 lezní, ki se jih navadimo, ako smo jih (enkrat)
 prestali. Proti osepnicam »cepimo« (v kožo). Ce-
 pimo (neko) »limfo« (*sirotko*), ki ni drugega kot
 gnoj, zbran v spuhlinicah osepnic, le da (do neke
 mere) zadušimo, potlačimo, zataremo strupenost
 strupnine, ki je v gnoju osepničnih spuhlinic.
 S takim potlačenim, vetkim (*schwach, abgelebt,
 abgenutzt*) cepivom cepljen (zdrav) človek ne dobi
 (splošnih) osepnic, temveč osepnični mozolj se po-
 pne (*vzdigne*), le eden, in to tam, v tistem koščku
 kože, kamor smo cepili cepivo. Skušnja uči, da
 nas le-to »krajevno« obolenje kože zavaruje pred
 (splošnimi) osepnicami (nas privadi na splošne
 osepnice, nam stori branila proti splošnim osep-
 nicam). Skušnje še učé: enkratno cepljenje osep-
 nic nas (navadno) ne zavaruje za vedno (pred
 osepnicami), ono nas zavaruje le za nekaj časa
 (nekaj let); treba je torej večkratnega, ponovnega
 cepljenja. Premišljiv bravec opaža, da je vse pre-
 cèj tako, kot je pri solnčnih žarkih: enkratno,
 kratko (»potlačeno, vetko«) obsevanje s solnčnimi
 žarki nas že privadi na polni sij solnca — toda le
 do neke mere; treba je večkratnega »potlačenega«
 obsevanja s solnčnimi žarki, preden se res »na-
 vadimo« na svetlobo solnca. (Bravec naj ni pre-
 tenke pameti [*skrupulant*] pri tem razmišljanju;
 ni mogoče, da bi prebredli prav vsak moten tol-
 munček.) Opazno je, da koža — pri osepnicah

in pri ogorenju — oboli in da se branila rodé (očividno) v kožju.

*

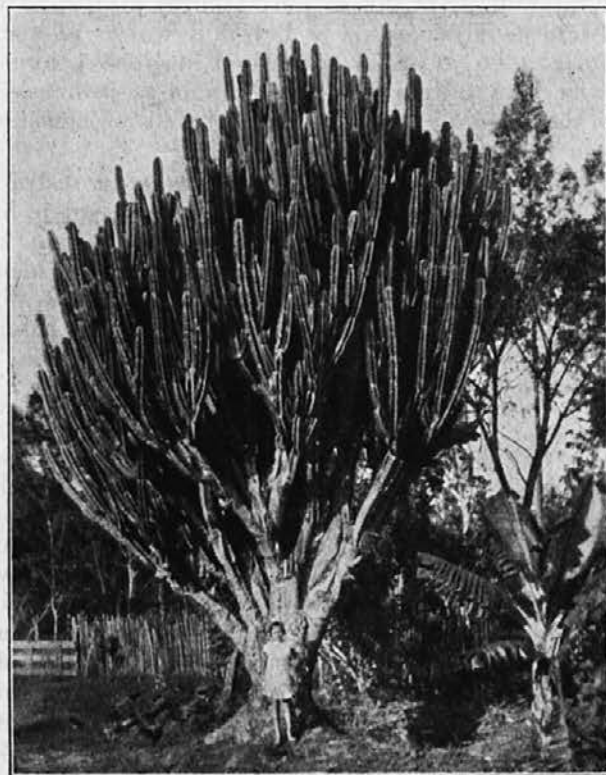
Govorili smo o kmečkem posestvu in o tatovih in zapahih. Kmet si priskrbi zapahe, ker mu tatovi grozé. »Tat« je torej »antigen«: tat je, ki »rodi« zapahe. Čim več je tatov, čim silnejši so tatovi, tem več bo zapahov (in branil sploh) nastalo, tem silnejša branila bodo nastala. Režežev in beračev bomo neprestojno in dosti imeli med seboj pa tatov tudi. »Normalni« državljani se branijo pred »nenormalnimi« tatovi s policijo, in čim več je tatov, tem več je policije. Pa: tatovi so torej »antigen«, ki »rodi« policijo. Tatovi so človeki s posebnimi lastnostmi, so torej »poposebljeni« človeki — pa policaji so tudi človeki s (drugačnimi) posebnimi lastnostmi — oni so torej tudi poposebljeni (specifični) človeki. Tatovi prihajajo od koderkoli v sela, vasi, mesta — policaji so pa (navadno) člani sela ali mesta — pa bomo rekli: neki prebivalci sela ali mesta (se prav zaradi tatov) poposebijo in postanejo policaji. Zgolj policaji se brigajo za tatove — ostali meščani se (skoraj) ne brigajo zanje. In: čim več tatov, tem več policajev. (Čim več solnce, tem več barvila v koži — čim večkrat cepimo proti osepnicam, tem manjša je verjetnost, da obolimo za osepnicami, tem več branil namreč nastane v nas.) Tatovi, solnce, cepivo... so »antigeni« — oni izživajo kmeta in naše telo tako, da nastanejo nove »protivne« snovi (protivna »telesa«) v selu, v kmetiji, v našem telesu.

Nemec nemči »Antisomatogen« kot »Gegenkörperbildner« ali — bolj poučno zapisano — kot »G e g e n k ö r p e r - b i l d n e r«. »Bildner« pove Nemcu to, kar pove nam »stvarjavec, tvorec«. »Gegenkörper« pove pa (po naše) »proti-telo, protivno telo«. »Gegenkörper-bildner« je torej »stvarjavec (samemu sebi) protivnih« teles. Povedali smo že, da Slovenec ne prenese besede »proti-telo« — toda zaenkrat bo prav, ako govorimo o »proti-telesih« pa torej recimo takole: Solnce, tatovi, cepivo... so stvarjavci, so tvorci protiteles; oni »rodé« barvila v koži, policaje v selu, zapahe v hiši, rodijo snovi, ki nas ščitijo proti osepnicam. Sedaj vprašamo, proti komu ali čemu bo Slovenec »rodil« protitelesa? — pa se nam zdi, da se bo pri mrazu močnejše odel, ker mu je mraz z o p r n, pa pri močnem solncu bo napravil senčila, ker mu je solnce z o p r n o, pa namestil bo policaje, ker so mu tatovi z o p r n i. Tatovi, solnce, mraz, (pa tudi) cepivo so z o p r n i k i.

*

Prefilozofirali smo se skozi prav nerodno goščo. Niso — navadno — drugi, ki sejejo goščo krog Slovencev; sami smo — pogosto —, ki si jo sejemo. O tem tole.

Pred leti sem se vračal z dalmatinskih otokov. Na Sušaku sem srečal dobrega znanca, starega ribiča, domačina z otoka Krka, torej Krčána (Veljána). Mož se je vračal z daljše poti. Mož me je tudi pobaral: »Ste imeli lepo vreme?« — Hvala lepa — sem odgovoril — zelo lepo je bilo. — »Vrlo mi je žal, da ste imeli slabo vreme.« — Motite se! Vprav narobe — z' l ó lepo vreme je bilo. — »Pa — ako ste imeli z' l ó vreme, tedaj niste imeli lepega vremena!« — Ne dragi — sem jasnili —, vrlo, jako, močno, dobro lepo vreme sem imel. — »A tako! razumem vas — pa zakaj ste mi rekli z' l ó lepo vreme!« — Le-ta pouk mi doni že skozi leta po ušesih. Res sem mnenja, da Slovenci ne poznamo zelo (in strašno) lepih, pridnih, nežnih, mehkih stvari in da poznamo le zelo (in strašno) grde, odurne, ogabne, neprijetne. In torej: Naši »ventavci« in »zoprniki« se bodo zdeli temu ali onemu s t r a š n o in zelo novotarski. Sami ne trdimo, da smo dospeli vrh stopnic. Mnenja pa smo, da smo nosili besedarske dopetnice in da nismo vtaknili prsta v usta in nataknili hlačic na počepnjo in da nismo opravljali strahopetne in tihotapske podléze tuje besede. (Dalje prih.)



Steblasti velikanski kaktus v Braziliji: 15 m visok. (Slika poslala naročnica Mladike.)



MINA PREŠEREN-SVETINOVA ALI PESNIKA PREŠERNA MATI

Tomo Zupan

Mina Prešeren-Svetinova

* 5. 5. 1774

Poročena 7. 2. 1797

† 25. 4. 1842

Mina se šola v Beljaku in Ljubljani.

Iz žirovniške Muhovčevine se je napotil nekega jutra oče Jakob z osem- do desetletno deklico Mino Svetinovo v takem času, da je čez Kranjsko goro in čez Kóren do večera bil v Beljaku. V tuje pouke je dekle namenil, ker šol takrat ni kaj premogla radoljiška planota. Stroške za dekle na tujem je Muhovčeva hiša lahko vtrpela, ker so tu takrat kaj dobro znali gospodariti. Oče je bil pameten mož, moder mož — morda za kmeta celó premoder. Podal se je namreč pozneje v kupčije, ki se mu slednjič niso sponesle. Eno leto je Mina ostala v Beljaku. Ko se je vrnila iz Beljaka, jo je peljal oče še v Ljubljano v nunsko šolo. Tudi tu je bila eno leto. Naučila se je nemščine tako, da ni nikoli več pozabila ne jezika ne nemškega branja in pisanja.

Bilo je v Muhovčevini deset bratov in sestrá in Mina njih najstarejša. Ko se je zadnji rodil, jej je bilo 17 let. To razmerje v rodovini jej je prijalo zato, ker je le malo odrastla takoj morala postati v hišnih opravilih soseb materi desna roka. Da je bila — delu tako zgodaj privajena — pesnikovi rodni hiši, Ribičevini v Vrbi, takoj od začetka trdna podslomba, ni torej treba poudarjati.

Šimen Prešeren.

Stara 22 let je vzela 39letnega vrbenjskega Ribiča, Šimna Prešerna, ter je gospodinja postala kmetiški hiši, ki je bila toliko trdna, da se je lahko izhajalo. Še lože pa zato, ker je domači duhovni gospodje v potrebah nikoli niso pozabili. Rodovina v Ribičevini se je namnožila. Šimnovih in Mininih otrok je bilo osem: pet deklet in trije dečki. Po starosti uvrščeni so: Jera, Katra, pesnik Frencè, Joža, župnik Jurij, Mina, Urša in Lenka, moja pripovedovalka. Hišno življenje je bilo, pripoveduje Lenka, kakor sploh po Gorenjskem ná dobrih kmečkih domovih. Če smo, pravi Lenka, hoteli veselja, smo zapeli družina. In to posebno ob zimskih večerih, ko smo

redoma volno predli tem hišam, ki so se tunaokrog vkvarjale s takratnim na Gorenjskem zelo udomačenim sukarnjenjem. Mati Mina so bili od nekedaj prijateljica petja. Znali so tako, da so bili deklica cerkvena pevka na vsaj tri četrti ure oddaljenih Rodinah. Rodine še niso bile fara, pač pa so od Radoljice gori ob praznikih in tudi sicer hodili maševat. Naš oče so v teh domačih zborih peli bolj na debelo. Otroci pa, kakor je že kateremu bilo dano. Če so prišle nad mater skrbi, je jenjala od časa do časa ta veselost. V taki nejevolji so rekli mati: Saj mi ni nič koristila (»nucala«) šola v Beljaku in v Ljubljani — k Ribiču bi bila vseeno lahko prišla. V pogovoru jim je mati slovečega frančiškana, Tomaža Akvina Ramute, Koroškobeljana, nekokrat rekla: Tri dni sem lepe imela v življenju: prvo obhajilo, birmo in poroko. Naša mati so jej na to odvrnili: Jaz pa še tega ne vem, če sem en dan dober imela. Samoumevno je tako svoječasno tarnanje kmečkih ali sploh gospodinj. Ribičevina je procvitala. Saj je pač po materinem vplivu študiralo vse, kar je bilo v hiši. To pa velja! Vsi trije sinovi, Frencè, Joža in Jurij, so se šolali, da slednjič ni bilo moškega, ki bi bil prevzel hišo in na hiši ohranil sloveče Prešernovo ime, pravi Lenka.

Mati z vikarjem Filipom Grošljem osnovala rodbinski list za Prešernov stipendij.

Mati so bili zelo razumni. Z radoljiškim vikarjem Filipom Grošljem sta namreč osnovala rodbinski list za Prešernov stipendij. Nobeden v hiši ni namreč poprej vedel, da bi bili Ribiči s proštom Prešernom v kakem sorodu. Prav mati so — kakor vam je (pisatelju) zapisal vaš stric Jurij Frtin — to stipendijo za Ribičevo hišo »vun izgnali«.

Svojo družino je naučila brati.

Jero in Mino so koj mati popolnoma dobro naučili brati. Po malem tudi mene z Uršo. Dve zimi so nas učili. Tudi vašega (pisateljevega) starega oča so naša mati naučili slovenskega branja in pisanja. Zdi se, da je mati Mina po starših Jeri, rojeni Muhovčevi, in po očetu Jakobu Svetinu podedovala večšega duha. Njena mati že radi tega ni mogla biti navadna Gorenjka, ker so jej bili trije bratje v šolah in so duhovni postali. Hočeš nočeš se kmetška dekleta vselej veliko naučé od bratov, ki posečajo više učilne.

Kakor odgojiteljica je bila mati Mina neomejena vladarica v Ribičevi hiši. Nam dekletom so rekli mati: Kmetiškega dela vas bom vse naučila. Če se bo pa kateri potem bolje godilo, se bo tega lahko navadila.

Med seboj se ne boste strahovali: meni je vse povedati.

Naša mati so bili ena ponižna žena. Te navade, da bi vse pograjali, niso poznali. Med seboj se — tako so nam otrokom vkazali — ne boste strahovali. Meni je vse povedati. Če je kaj prišlo med nami otroki, so znali tudi hudo zavpiti. Trje besede so še posebno veljale stareji sestri Katri, ki je bila precej huda. Zoper vsako nevoščljivost v hiši ali zunaj hiše so se mati ostro oglasili. Natančni so bili zelo.

Besede »mati, to pa ni res« so jih spēkle.

Le enkrat sem jim rekla v Šent Ropretu: Mati, to pa ni res. Te moje besede so jih tako spēkle, da so se takoj Urši šli čezme pritožiti: Urša, tako mi je Lenka rekla. Tega niso mogli pozabiti. Po telesu so bili mati bolj majhna. Pesnik ni bil velik, a tudi ne majhen. Saj je pisal: Pet črevljev merim, palcev pet. A po svoji močni besedi časih niso bili tako majhni.

Pred možitvijo so vaša stara mati skoraj v nič dali na pol sestri žirovniško Krevljevino.

Vaša — pisateljeva — stara mati, Mina Prešernova, so pred svojo možitvijo iz zgolj dobrega srca skoraj v nič dali na pol sestri svoje lepo žirovniško posestvo. To je bila Krevljeva hiša v Žirovnici. A sodnik je še vedno hotel od njih več in več. Z Mino sem bila takrat v radoljiški kanceliji. Sem se pa tako jezila in bila tako huda, da sem mislila: Iz kancelije me bodo pogнали (»zašafali«). — V Vrbi so skoraj vsakemu vmi-rajočemu naša mati brali smrtne molitve. Ko je pa prišlo do tega, da je njih četrti otrok, naš Joža — menda leta 1818 kot prvošolec — v Ljubljani vmiral, jim je zapiralo besedo. So pa Frencetu rekli: Frencè, ti beri. In je bral.

Sinovi Frencè, Joža in Jurij.

Tisto leto so bili vsi trije bratje: Frencè, Joža in Jurij vkup pri neki gospodnji Lizi na Poljanah v Ljubljani. A le pol leta. Frencè in Jurij sta šla potem odtod v rodovine, kjer sta mlaje učence učila.

Naših fantov od pete šole naprej nobeden nič hiše ne velja.

Ko kateri naših fantov pride v peto — pa potem nič hiše ne velja, so dostavili mati in se s tem hoteli malo pohvaliti. Slovenske matere zelo rade mislijo na prihodnji duhovski poklic svojih sinov. A pisatelj ne vem, da bi se bilo sukalo komu vse tako okrog duhovstva, kot pesnikovi materi. Vzrok je menda tudi v tem, ker je na rodnem domu v Žirovnici imela tri strice duhovne in tu z Ribičevine sta duhovna tudi dva moževa brata. Opomniti je ob tem Lenkinega izrazila: Naša mati niso nikoli nobenemu duhovnu nič rekli; škofu Kavčiču pa. Ta škof niso nič prav — so trdili. Gotovo jej zato ni prijal, ker precejšen jože-finec janzeniških teženj ni kaj podpiral. V njenih krogih se je pa — po vsem soditi — takrat precej zelo pojavljal ta strožji janzenistični ton. Ta materin nazor o škofu Kavčiču kaže, da so bili stari stric Franc z njenim sinom župnikom Jurijem vred janzenist. — Ko je materi žirovniška Póharica, Matije Golmajar-jeva mati, večkrat rekla: Boš videla, da bo tudi vaš Frencè šel na Dunaj, kakor naš Matija, se jim ni prikupila. Matija je bil namreč tri leta pred pesnikom v šolah in se je zelo dobro učil. — Imeli so že vse prerajtano, koliko bo star Frencè, ko izdela alumnat.

Jurijeva nova maša na Breznici in gostovanje v Vrbi.

Kako bridko se jim je zdelo, da se s Frencetom ni posrečilo, kaže pesnikovega brata Jurija nova maša. Pel jo je na Breznici. Na to so se zbrali na gostovanju

v Vrbi. Pesnik in Matija Čop sta pa šele proti večeru prišla sem iz Bohinja. Kako, da tako pozno na novo mašo? S to besedo so mati v veži sprejeli Frenceta in Čopa. Čop je materi rekel nato: Mati, nisva imela svatovskega oblačila. Sedaj so se pa obrnili do Frenceta in rekli: Vidiš, Frencè, kako lepo bi bilo, če bi bil tudi ti. Ti gospodje, ki so bili danes najbliži oltarju, so vsi naši: V sredi Jurij. Na njegovi desni gospod Jakob, na levi pa gospod Franc. »Mati, kako bi bil pa jaz pel?« je pesnik mater tolažil.

Bogoslovec Ivan Pogačar, pozneje škof, je bil pri maši ceremonjér.

Najbližjega soseda Lénčeka bogoslovec, Ivan Pogačar, je pa v cerkvi ceremoniral. — Domorodni bralec! Zgodovinska skupina danes, četudi le nekaj malo dobe v vrbenjski Ribičevini: mati, visoko stoječa kmečka žena — sin Frencè, prvi pesnik na našem jugu — Žirovničan Matija Čop, velikan učenosti, prvi za Kopitarjem — Vrbnjan sosed Ivan Zlatousti, v svoji verski in narodni idealnosti in modrem škofovanju težko dosegljivi cerkveni dostojanstvenik. Do danes tudi le za malo dobo ni še bilo v nobeni slovenski hiši take skupine. — Koliko stoletij bo treba, da se nam česa enakega zgodi?

Mina se poročila na Ribičevino.

Ribičevo hišo so izročili pesnikovi sestri Mini. Poročila se je z Joža Volkom, sinom precej imovitega posestnika s Črnileca ob Brezjah, ki pa ni prinesel kaj prida dote. Tudi hčere Minina družina se je namnožila: pet dečkov, štiri deklice. Zelo natančna pesnikova mati, sedanja stara mati, je pogrešala sedaj v hiši tiste odgojitvene moči, kakor je bila lastnina njenega duha. Zato pravi Lenka: Mati so Mini rekli: Jaz sem svoje fante z enim prstom lože vladala (regirala), kakor je ti z obema rokama. — Kaj malega so se mati na obiske podali do kakega domačih gospodov sedaj, ko so jim jenjale gospodinjske skrbi. A ne veliko.

Mati Mina je za zmiraj šla iz Vrbe.

Za zmiraj so se pa namenili od doma, ko jim zet Ribič ni mogel biti več všeč. Hiše, kamor so se primožili, bi ne bili zapustili mati, ko bi bilo doma vse prav. Izbrali so si dom svojega sinú župnika Jurija, ki je po dvajsetmesečnem kapelanstvu na Koroškem postal samostojen. Mater in mene, obe vkup, so oče z Goričice odpeljali do Jurija, ko je bil nastavljen v Sankt Lorenzen na nemškem Koroškem.

S sinom Jurijem vred se je mati Mina po Koroškem preseljevala.

Pri sinu Juriju so mati nato ostali in se preseljevali z njim iz enega koroškega kraja v drugega. Bili so pri njem na Koroškem vsega vkup osem let, prav do svoje smrti. Nekokrat so menili, da bi bil domači zrak zanje bolji. Zato so se podali na Kranjsko. Tudi do doktorja Frenceta v Ljubljano so prišli in bi bili morda pri njem ostali: toda Katra, ki je gospodinjala Frencetu, jim ni znala. Zato so se kmalu vrnili na Koroško.

Tu v Šent Ropretu smo potem skupaj bili: mati, župnik Jurij, Urša — ki je na Koroško prišla prav malo za menoj — in jaz. Ves čas — le zadnja leta ne — med Nemci smo govorili in molili doma vedno le slovensko. — Najtrdneje narave žena brezdvomno ni mogla biti. Saj tudi njeni otroci niso delali previsokih starosti. Podlegli so zelo vodenici, ki bi jo smeli nekako rodovinsko bolezen te hiše nazvati. Nekaj let so materi tu na Koroškem otekale noge. Bolj ali manj je torej morala misliti na tisto pot, s katere ni steze nazaj. Lenka pripoveduje: Kakor so se mati bali vmreti med preobilimi luterani, n. pr. v Frežah, tako v Šent Ropretu niso imeli več tega strahu, če tudi imajo protestantje tukaj celó svoj tempelj in pastorja. Tolažila jih je takoj ob župnišču ležeča zelo prikupna cerkev, do katere je bilo le par korakov iz hiše. Napravljali so se v svojo staro gorenjsko nošo, ki so vso od doma imeli seboj. Zelo snažna obleka je to bila; a ne vrezana po novejši šegi. Povrh pa prav zelo drugačna, kot so se nosile tukajšnje nemške žene. Mati, nič se vam ne poda (»ne rajma«), sva jim rekli z Uršo. A mati na to: Ne gledam na »rajma«, da le v cerkev morem.

Mati Mina so jeli slabeti. Zato so naročili Juriju, naj doktorju Frencetu piše.

Ko so jeli še bolj slabeti, so naročili sinu župniku Juriju, naj doktorju Frencetu piše. Diktirala bom pa jaz, so rekli. Jurij je pisal tele jih besede: Mene ne boš več videl. Bom vmrla. Morda ti prideš prvi za menoj. Zato vravnaj tako svoje stvari, da bo prav. Kako lep otrok si bil takrat v Vrbi. Glej, da boš tudi tako lepo zapustil svet. — Frencè je v Ljubljano prejel to materino poslovitveno pismo. Vbile so se mu po licih solze; solze, debele kakor grah, ko je to bral. Pismo je odložil in zopet bral. Segel po njem in zopet bral. In je zopet bilo, kakor poprej. Nazadnje je pismo položil na mizo. — Zato je menil, da ga sestra Katra prebere, ko pride. A ni vedel, da vse to Katra opazuje. Ostala je namreč zadaj ob vratih, potem, ko mu je pismo s pošte oddala. To mi je sestra Katra večkrat pripovedovala. Mati so Frenceta prav posebno radi imeli. Če bi bil Frencè ženo dobil, ki bi bila zanj, pa bi bilo z njim vse drugače — so mati trdili.

Jurij je želel materine podobe. A mati je podobo odklonila.

Mi smo v Šent Ropretu materi vsi tako stregli. Jurij je posebno želel, da bi slikar iz Beljaka njh podobo napravil. Pa so rekli: Podoba; čemu podoba — stara ženska je zmeraj grda. In tako smo ostali brez nje. Žal nam je bilo.

Mati Mina je vsakemu vmirajočih Vrbnjanov molila. A sama zase se je pred smrtjo tega branila.

Čutili smo, da se mati bližajo koncu. Toda pred smrtjo so se branili gospoda. Zato smo jim rekli: Mati, vsem Vrbnjanom doma ste v bolezni brali. Na zadnje so pritrdili in rekli: Najraje bi imela Antona Valentiniča, kateheta v Beljaku, če bodo časa imeli za Šent Ropret. Vljudni mož, ki so bili potem dekan v Rožeku, so bili takoj tu.

Vmrila je, kakor bi bila zaspala, stara 68 let.

Smrt ni bila huda. Kakor da bi bili zaspali. Jaz, Lenka, sem sedaj veliko stareja, ker dosegli so le 68 let, ko so vmrli. Takoj smo Frencetu v Ljubljano in Ribičevim v Vrbo naznanili.

Na pogreb je prišla najmlajša materina sestra, Žagarica iz Most.

S pogrebom smo odlašali nalašč. Frenceta so zadržali opravki. Tudi še ni bil svoj gospodar. Prišla pa je na pogreb najmlajša materina sestra Katra Svetinova, omožena z Josip Krsnikom, Žagarjem v Mostah. Ta zelo priljudni mož je bil lastni brat profesorju osme šole v Ljubljani: Janezu Krstniku Krsniku in župniku v Železnikah Blažu Krsniku.

Iz Ribičeve sosesčine v Vrbi je prišla Voljčeva Mina.

Iz Ribičevim sosednje hiše »pri Voljču« je došla Mina. Meni, pisatelju teh vrstic, tudi zato ne tuja, ker je njen brat gospodar, Šimen Videc, bil poročen z edino sestro moje (pričujočega pisatelja) matere Lucije. To visoko vzrastlo Voljčevo Mino si večkrat lahko opazil na kaki cerkveni slovesnosti v Ljubljani in drugod. Sosedinja ljubav jo je to pot klicala iz dalnje Vrbe celó sem gori v Šent Ropret na pogreb.

**Župniku Juriju so rekli: »Ti mater pokoplji.«
A on: »Ne morem.«**

Gospodje so Juriju rekli: Ti mater pokoplji. Odvrnil je: Ne morem. Tik za materjo v eni vrsti smo šli za pogrebom: Medve z Uršo in župnik Jurij med nama v sredi. Vdeležil se je pogreba tudi vaški protestantski pastor, prijazen mož. Da bo šel pastor, tega naša mati gotovo niso pričakovali. Po nepotrebem si pastor in Jurij nista nikoli nasprotovala. — Saj ve, da ni prava, pa vendar trdi ta svoje; so tolikrat mati o pastorju rekli. — Pokopaval je mater beljaški župnik Fran Schiffer, rojen Avstrijec. Tudi je materi v slovo v nemškem jeziku na grobu govoril.

Župnik Josip Lavtižar in jaz, temu poročevalec, na njenem grobu v Šent Ropretu.

Ponedeljek 7. septembra 1905 sva se z rateškim župnikom Josip Lavtižarjem iz Beljaka namenila na njen grob v Šent Ropretu. Pot iz Beljaka do sem je posejana na obeh straneh z vilami, kojih pred dobrim pol stoletjem morda ne ene ni bilo, ko sem se vozil tu memo otrok. Iz župnišča vodi steza na pokopališče proti cerkvenemu vhodu. Ob desni te steze čisto blizu cerkvenega zida prav pred cerkvenimi vrati je pesnikove matere grob. Tam sem videl nekako šestleten deček kovan železen križ, vsajen nad njenim počivališčem. Tu sem smo šli takrat mater pokropit: Njeni hčeri: sestri Urša in Lenka, moja stara mati, stric Jurij Frtin in jaz. Ko sva bila z župnikom Lavtižarjem tu, materinega križa na grobu ni več bilo. Tudi je ves ta pokopališčni oddelek postal bolj ravnoten in nagrobnih spomenikov na njem ni kaj videti. V tukajšnji župni mrtvi knjigi je pobesedno popisana bolezen matere Mine in pogreb takole:

	Monat Tag	Ort- schaft	Haus Nr.	Name der Verstorbenen	Religion		Geschlecht		Lebens- jahre	Krankheit und Todesart
					kath.	protest.	män.	weibl.		
Post- N. 21	April 25. 1842	St. Rup- recht	11	Maria Prefchern, geborene Svetina, Auszüglerin an der Röbitisch-Hube N. 1 zu Felben im Be- zirke Radmanns- dorf, zu Scherou- nitz gebürtig in Oberkrain. Mutter des hiesigen Pfarrers H. Georg Prefchern	/	—	—	/	68 Jahre	Brustwassersucht. Wurde laut Todtenbe- schaungscheines dd. 26. r. M. April l. J. am 28 sten d. M. vom Hochm. Herrn Franz Xav. Schiffer, Pfarrer zu St. Niklas in der Vorstadt Villach, auf dem katholischen Freudhofe zu St. Ruprecht am Moos feyerlich begraben.

Tako je lastnoročno med mrtve vpisal sin župnik Jurij svojo mater. Le priopazka »Mutter des hiesigen Pfarrers H. Georg Prefchern« v predalu »Name der Verstorbenen« je iz druge roke. Podpisal se sin Jurij tu ni. Tudi pokopovalec župnik Schiffer ni podpisan. — Minici Svetinovi, ko se je otrok šolala v bližnjem Beljaku, pač ni moglo biti na umu, da se bo kedaj po šestdesetih letih čisto v beljaški bližini v nemško

zemljo vlegla na večni počitek — kot mati največjega slovenskega pesnika. Misel me je — kaj pravite —, če bi se tik materinega groba v cerkveni zid prav ob cerkvenih vratih prilično vzdala plošča morda z besedami:

Hier ruhet Mina Prešeren, Mutter des größten slovenischen Dichters Dr. Franz Prešeren, * 5. 5. 1774 zu Žirovnica in Oberkrain, † 25. 4. 1842 Haus-Num: 11 zu St. Ruprecht am Moos. Friede ihrer Asche!

N O V E K N J I G E

Ivan Pregelj: **Izbrani spisi.** Osmi zvezek: Simon iz Praš in Usehli vrelci. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1933. — Prav je, da skuša biti Pregelj v Izbranih spisih bolj poljuden, bolj ljudski, kakor pa je bil v zgolj slovstvenem listu. Njegove opombe na koncu tega zvezka so še najboljši uvod v razumevanje težkega, svojskega in za slovstvenika izredno bogatega osmega zvezka. Simon iz Praš — prvotno »Šmonca« (Dom in svet, 1924) — je lepa pesnitev, zajeta v ekspresionistično globoki okvir Sorskega polja. Pregelj sam ga imenuje »poskus svojstvene kompozicije in osebnostnega sloga«; zaveda se pa tudi sam, da celó književno večim ne bo lahko berilo, ker zahteva mnogo znanja. Pesnika Simona Jenka riše kot produkt njegove zemlje in njegovih ljudi. Koliko je ta slika verna, bo sodila slovstvena zgodovina. — Usehli vrelci rišejo naše sodobne literarne razmere. Pregelj se igra z domisleki, sodi in se roga našim malim slovstvenim prilikam. Je ta spis (ponatis iz Doma in sveta, 1929) tudi močna osebna izpoved in obenem pogumno ocenjevanje naše kulture in njenih nekdanjih in sodobnih delavcev. (Ob koncu pravi Pregelj, da je zdaj odložil pero, namreč zaradi žalosti zadnjih let in zaradi nadležnih šolskih poprav. Osmi zvezek priča, da Preglju tega le ni treba; škoda bi bilo. A da bi to vendarle storil tedaj, ko je pisal »Thabiti kumi« bogokletni konec, s katerim je tako brezvestno svoji pravi in lepi podobi udaril v obraz! Pa zaradi poglavja Samotar, ki je »močno osebna« bolečina, kot sam pravi, naj mu Bog ta greh odpusti, ker se nam je vsaj razložil in pojasnil svojo tragično krivdo. J. Pogačnik.

Frana Levstika Zbrano delo, V. zv. (Kritični spisi do l. 1869.) Uredil dr. Anton Slodnjak. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1933. — Levstik je osamljena osebnost slovenskega narodnega življenja v drugi polovici preteklega stoletja, jasen um, razborit kritik onih gnilih in strahopetnih časov. Narodu, ki se je v prvi polovici stoletja zbudil in si s knjižico Prešerenovih pesmi za vedno zagotovil mesto pod soncem, je Levstik v drugi polovici stoletja kot sin slovenske zemlje z globokimi koreninami ustvaril z velikim duhovnim naporom trdne, jasne in zdrave temelje za zdrav politični, kulturni in socialni napredek. A prav radi tega vsestranskega dela, ki ga je moral vršiti sam, je razumljiva nedodelanost in fragmentarnost, ki se kaže v njegovem slovstvenem delu. »Zbrano delo«, ki ga izdaja Jugoslovanska knjigarna, nam je do zdaj še v vsaki knjigi prineslo skoraj polovico novega in neizdanega slovstvenega gradiva, ki sicer ni kakšno veliko odkritje, a z množico osnutkov, načrtov in inačič priča o veličini izvršenega napora. Urednik upošteva in ocenjuje v uvodu le izvršena kritična dela, gotovo pa je vpliv Levstika kot kritika šel daleč daleč preko le izvršenega dela. In ta vpliv, ki ga je vršil Levstik osebno ali s pismi, je gotovo toliko velik kot vpliv njegovih izvršenih kritičnih del. Zlasti pisma (n. pr. Jurčiču in Stritarju) bi dala uredniku mnogo migljajev za osvetlavo tako pomembne kritične osebnosti, kot je bil Levstik. Bil je kritik našega jezika, našega leposlovja in našega političnega življenja. Vse to se je v njegovem življenju prepletalo, da se ne dá ločiti eno od drugega. Zato mi je žal, da ne morem »Napak slovenskega pisanja« brati ob »Popotovanju«, ali da ni v tej knjigi priobčena recimo Levstikova »Ježa na Parnas«, ki je sicer

po obliki nekaj drugega, po vsebini pa isto kot polemike zoper Bleiweisa in Koseskega, za kritiko in za Prešerna. V tej knjigi imamo le polovico Levstikovega kritičnega dela. (Mejna letnica 1869 je čisto slučajna.) Izmed važnejšega je v tem zvezku: ocena Valjavčevih pesmi, »Sreče v nesreči«, »Pegama in Lambergarja« ter Pennovega »Matije Gubca«, epohalne »Napake slovenskega pisanja«, najraznovrstnejši osnutki ter že izdelane in tudi tiskane polemike z »Novicami« i. dr. Zlasti zelo bogate in izčrpne so »Opombe« (str. 381 do 472), osrednje mesto zavzemajo kritični spisi (str. 39 do 349) ter osnutki in variante (str. 352—375), na čelu pa stoji urednikov uvod (str. 4—37), ki razbira razvojne črte Levstikovega literarno kritičnega dela. Pogrešam v tem uvodu širšega, vseobsegajočega pogleda na celotno Levstikovo kritično delo: politično, socialno in kulturno, pa naj se je to javljalo v obliki literarne satire, jezikovne ocene ali političnega članka. Levstik ni izšolan literarno estetski kritik, ampak zdrav kritični duh, ki bolj čuti kakor ve, kaj je zdravo in kaj trhlo. Bil je realist, ki je rasel iz slovenske zemlje in ta mu je dala ostro oko za razločevanje laži in resnice. Levstikov pomen kot kritika je večji, kot bi sodili po napisanih delih. V naših gnilih in strahopetnih časih bi takega naravnega kritičnega genija potrebovali bolj kot kdajkoli.

Smolej Viktor.

Krog. Zbornik umetnosti in razprav. Založili so-trudniki, uredil Rajko Ložar. Natisnil Veit in drug, Vir-Domžale. Ljubljana, 1933. — Skupina mladih ljudi, ki se je lansko zimo ločila od sedanjega Doma in sveta, je z izdajo tega zbornika hotela dokazati, da je in da dela. Gotovo je, da bi brez tedanje ločitve mnogo teh prispevkov vobče ne bilo nikdar napisanih, saj je zbornik ne le dokaz tega mladega rodu, ampak tudi javen krik in ugovor zoper naše literarne prilike. Tekma pa je bila pri malenkostnih Slovencih še vedno začetek napredka in uspehov. — Zbornik zajema vse panoge umetnosti, tudi stavbarstvo, ples, glasbo, bavi se celo s filmom in stanovanjsko kulturo. Vendar pretežni del zavzemajo razprave. Občutiš pa v njem sveže mladostno hotenje, močno voljo, brez površnosti. Resna knjiga! Tudi vprašanja, ki jih knjiga načinja, so važna in sodobna, saj so vzeta iz dejanskega občutja današnjega kulturnega človeka. Iz knjige pa sije sicer trpka zavest, da smo usojeni v čas propadanja in prehoda; zato tudi ni v knjigi lažnivega zanosa, ampak polna je pravične stvarnosti in zato pomeni kljub nedognanosti vprašanj in ugotovitev vendar zelo zrelo knjigo. — Pesmi sta priobčila Edvard Kocbek in Božo Vodušek. Prvi postaja najgloblji in najpomembnejši med sedaj pišočimi, je pesnik nove in ekspresivno poglobljene stvarnosti, silno bogat in jedrnat, pa tudi močen in izklesan človek. Kocbek, ki se je skoraj deset let iskal, je lani v Domu in svetu in letos tu v Krogu našel svojo pravo podobo. Voduškovim sicer močnim pesmim pa se pozna bolečina naše razklane in neurejene dobe. Mirko Javornik je prispeval črtico Stvar brez obraza, kjer biča dvojno moralno boljše družbe in razgalja njeno dejansko nemoralnost; pretirava sicer in ljubi opisovanje skandala, a je socialno globoko zagrabil. Bogomir Magajna je napisal za zbornik Sedem dni, neurejeni dnevnik iz enega tedna svojega življenja. Mestoma je globlji kakor običajno v svojih novelah, vsa stvar pa nima hrbtnice in središča in vzbuja vtis, da ni izdelana

snov. Miselno pa se je postavil tod Magajna prvič med ljudi brez dogme; dozda se je miselno gibal v krogu katoliško mislečih kulturnih delavcev, tu pa očituje le še medlo naravno religijo, z razodetjem pa ravná kot z zbirko verskih bolj ali manj resničnih pravljic, pogreva celo ostarelo in plitvo filozofijo: »Ako je Bog, potem ni pekla... Njegova krivda je, če se je v čem pomotil.« Prav tako zagovarja Magajna v tem dnevniku neki npravni nihilizem: »Na vsem svetu ni niti ene prostitutke, kajti vse so ali hčere ali sestre. Kristus je ljubil svojo mater in Magdaleno enako.« Umetniku, pravi, »naj bo merilo vedno le vest,« potem bo na svetu tako, kakor si je Bog predstavljal prvi dan — torej za zadnjo modrost postavlja znova tisti neodvisni individualizem, ki je zakrivil toliko naše razbitosti. Pisatelj Magajna, ali je tega treba bilo? — Rajko Ložar piše dolg in stilno zelo težek članek Človek in čas, kjer skuša bežno orisati celo kopico vseh sodobnih vprašanj; govori o vlogi izročila v kulturi, o današnji kulturni prenasičenosti, o demokraciji, racionalizmu, današnji šoli, o mladinstvu, revolucijskih pokretilih, obnovi morale itd. Mislim, da je ta svet preširoko zajet, zato je studija nepregledna, težko umljiva in brez jasnih zaključkov. — Boris Orel je skušal v članku Na robu slovenske legende razvozlati naše narodne prvine in naše versko čuvstvovanje v raznih dobah. Članek je duhovit, a vendar — naiven, kar čuti pisatelj sam, ko noče »teh trditev pribiti za obče veljavne«. Da bi bila legenda o udarjeni Materi božji v Ljubnem na Gorenjskem simbol gorenjskega uporniškega duha, je drzno trditi; v ljudstvu, ki pozna to legendo, ni zato niti najmanjše opore. Preveč naivna pa je n. pr. trditev, da se je poganski Črt pri pokristjanjenih Slovencih »preobrazil v zoološko prikazen črva« in da je tako ta črv, ki uničuje polja, le »zadnji ostanek vere v demone«. Naši pradedje niso bili tako strašno norčavo naivni! Pač pa so zoper naravne nadloge iskali pomoči predvsem pri Njem, od katerega pride vsak dober dar. — Misli o plesu Pina Mlakarja so globok esej, ki odkriva prave globine plesne umetnosti. — Božo Vodušek se navdušuje Za preureditev nazora o jeziku; zahteva, da bi se prav tako kakor drugih morali braniti slovanskih tujk; zavrača zahtevo, da naj bo še vedno kmečki jezik merodajen za književnega, napada slovničarje in slabe prevajavce, zahteva skladnost književnega jezika z govorjenim in da vplivajo vsi stanovi na razvoj književnega jezika. Kar zahteva, se deloma tako že izvaja in dejansko vrši; slovničarji, ki jim v marsičem dela krivico, pa tako niso zakonodajavci, ampak so bili vedno le tolmači živega jezika, iz katerega so vzeti tudi nespremenljivi zakoni književnega govora. Članek bi zaslužil strokovne razprave jezikoslovcem, čeprav ne pomeni nobene jezikovne revolucije. — Ludvik Klakočar je prispeval lep, a zelo filozofski članek o erosu, ki ga končuje povsem katoliško, da je človek sam za uravnavanje erosa premalo močan, da je treba tudi nadnaravnega gledanja in zavesti izvirne krivde. — Vilko Ukmar, ki je dal v prilogi kompozicijo Ta strašni čas (pesem Srečka Kosovela), kratko očrtuje nove glasbene smeri, ki pa še niso dovolj izrazite, da bi govorili o strujah in šolah. — Bogo Pregelj skuša prodreti v neprodirno temo človeške prazgodovine in ostane pri Romantični znanosti — pri domnevah in ugibanjih. — O posameznih člankih bi se spodobile

strokovne ocene. Zbornik naj bi dal pobudo, da bi ta vprašanja našla v naših leposlovnih in znanstvenih listih dokončno besedo. Pripomnimo še, da bi se za resen zbornik, kakršen Krog hoče biti, spodobila večja pažnja na jezikovno čistost. Jože Pogačnik.

Miško Kranjec: Predmestje. Roman. Krekova knjižnica. Izdala Delavska založba, 1933. Tiskala »Slovenija« v Ljubljani. — Ta knjiga nosi po krivici naslov romana. Saj tudi prava povest ni. Najbolj veren naslov zanjo bi bil: »Ponoči po predmestju«, ki ga pa seveda nikjer pri nas ni, zlasti ne v Ljubljani, kakor bolj ali manj očitno podtika knjiga — imena in opisi to dokazujejo. — Če govorimo o knjigi literarno, moramo na splošno ugotoviti dve pisateljevi vrlini: zna opazovati in preprosto pripovedovati. Miško Kranjec je nedvomno zmožen pisatelj in bi našel dovolj ljudi, ki bi ga z nestrpnostjo brali; seveda če bi ostal pri svoji najmočnejši žili: kmetškem življenju. Za to njegovo poslanstvo pa pomeni Predmestje nepotrebno in škodljivo stranpot. — Knjigo vzameš s pričakovanjem v roko, po prvih straneh napeto čakaš zapletka in zasnutka, pa si razočaran in ob koncu odložiš knjigo s čuvstvom praznote in potrnosti. Kranjec je pač opisal neko izmišljeno predmestje in te opise zbral v zunanjo celoto, toda to je vse šele snov za roman, pa nič več. Kaj res tudi njega tepe usoda novejših naše proze, da ne zna več zares oblikovati? In vendar bi Kranjcu te zmožnosti ne manjkalo. — Vsebinsko riše knjiga najbolj žalostno življenje: zakotne gostilne, ponočevanje, skandale »poštenih« in veljavnih ljudi, zlasti pa življenje počestnih žensk po barakah in kavarnah. Vmes pa riše propad kmečkega dekleta Ivanke, ki se v mestu bori za kruh in poštenje, dokler se ne vda vsemu hudemu, in kmečkega fanta Franceta, ki ga slednjič cesta in družba le vzgojita v običajnega na pol falota. Posebno rad se pisatelj pomudi pri prizorih iz nočnega življenja vlačug, to življenje mora biti skoraj v vsakem poglavju. Slikano pa je zgolj materialistično, kot da so vsi ti ljudje, ki so že prav »na dnu«, popolnoma brez duše, brez iskre notranjega življenja, brez vesti, celó brez prave notranje bridkosti. Zato se zde te slike iz predmestja plehke, prazne in niso prav nič tragične, najmanj še skrivnostni agitator Lojze Vrankar, ki se ob usodno važnem trenutku vdaja bolnemu živalskemu gonu. Zato knjiga — zdaj hočem govoriti ne literarno, ampak človeško (tako pisati je naše kritike tako rado strah) — ni samo »etično brezbarvna«, ampak »etično« umazana. Nižine življenja so znali naši domači in svetovni mojstri zares umetniško in človeško zajeti, zato so verno pokazali tudi tragiko in notranji upor dobrega človeka, gol opis pa je bil estetsko še vedno brez pomena in je in bo lažniva umetnost. Čudim se, da etično tako negativno knjigo izdaja Krekova knjižnica. Upam pa, da se bo Miško Kranjec znal pognati v našo zdravo zemljo in njeno naravno življenje, ki je dobro in lepo, vredno življenja in dvakrat vredno pisateljevega peresa. Jože Pogačnik.

Damir Feigel: Čarovnik brez dovoljenja. Izdala in založila knjiž. zadruga »Goriška Matica«, 1933. Str. 150. — Lahkotna, zabavna, nekoliko razvlečena povest s smešno resnimi detektivskimi in čudežnimi iznajditeljskimi dogodivščinami iz bodoče napredne

tehnike, jezikovno malo živa in brez pravega zaključka. Ima premalo čara in pravljicega mika. Izšla je v Gorici.

Popravi! V 9. številki Mladike t. l. je pod poročilo o knjigi »Naša pot« zašla oznaka S. V. Namesto te bi morala stati J. P. Ur.

N A Š E S L I K E

Maksim Sedej: Naša vas. Prava, nepopačena slika slovenske vasice, kakor jih je na stotine: revne hiše s hlevi in skednji, raztresene brez reda po vrtovih s sadnim drevjem, sredi vasi pa na vzvišenem prostoru bela cerkev. Kakor so skromna in preprosta naša kmetška bivališča, tako so tudi ti ljudje preprosti. S trdim delom si težko služijo svoj borni kruh. Nerodovitna je zemlja in malo je imajo naši kmetje. Zato jo ljubijo še bolj, saj je vsa napojena z njihovimi pôtnimi sragami. — Tako vas, eno izmed mnogih, je upodobil slikar. Na večer gre: gospodinja na pragu izliva vodo, gospodar s parom volov spravlja hlode iz gozda, hlapec vozi gnoj iz hleva. Zadaž stojé na mostičku, ki vodi preko potoka, tri botre in rešetajo najnovejše vaške novice. Kmalu se bo pričelo kaditi iz dimnikov. Večerja bo in vsi ti delavni ljudje bodo izmučeni sedli za mizo. Nato pade mrak in tiha, pokojna noč. — Maksima Sedeja smo letos že nekajkrat pokazali našim bralcem kot globoko čutečega in bistro opazujočega slikarja in gorečega zagovornika skromnih, ponižnih in ubogih. Kot umetnik s toplim, sočutnim srcem in dojemljivo dušo, ki je sam že okusil dovolj bridkosti, ume podati življenje teh siromakov tako prepričevalno in živo, da so njegove podobe kot žgoče, neme obtožbe krivice in neenakosti, ki danes vladata svet. Tudi ta njegova slika ga nam kaže — navzlic mladim letom — kot pravega, zrelega umetnika, ki ni izgubil stika z domačo grudo, iz katere je zrasel. Če ji ostane v srcu zvest, bo došel še do večjih uspehov in globljih spoznanj.

Jožef Danhauser: Snubijo. Iz tistih dobrih, starih časov je ta prijazna podoba, ko ljudje še niso poznali modernih pridobitev tehnike, pa tudi ne naglice, nemira in notranje nezadovoljnosti, ki mori nas vse. Živeli so počasneje, udobneje in menda tudi srečneje. — Naša slika kaže prizor iz življenja, kakor je potekalo pred nekako sto leti. Snubijo. Na domu deda smo in babice. Družina je že odobrila snubitev in zdaj sta povabila k sebi vnukinjo, da se sestane s fantom, ki gleda za njo in bi jo rad vzal za ženo. In ko stari oče pripravlja vnukinjo, babica živahno hvali dekle nadobudnemu ženinu, ki je na povabilo pravkar prišel. Zdaž se bosta spoznala mlada dva in se zmenila o vsem, kar je treba za ženitev — če se že sama prej nista. Kdo ve? Kakšna vnema in skrbnost sije iz obrazov obeh starih, kako se trudita, da bo vse prav in v redu. Mladi mož na videz pazljivo posluša zgovorno mamico, hkrati pa škili na dekle, ki zvesto sprejema modre dedove nasvete. Še domači Sultan tiho prisluškuje. Prikupljiv čar domačnosti je razlit preko vsega prizora, kjer se ljudje s pohištvo zlivajo v prijazno celoto, ki vsa diha ljubeznivost. — O Danhauserju, tem značilnem bidermajerskem dunajskem slikarju, katerega poznajo naši bralci že po nekaterih delih, smo že večkrat pisali. Ta slika sodi med njegove najboljše.



K A J B O ?

Ljudje delajo čase. In v takšnih časih živimo, kakršni smo. In kakšni smo? Nemir, razdvojenost, neurejenost, razbitost se gnete med našimi stopinjami, brez poleta duha — brez duševnega življenja. Vse hiti, se vznemirja in bori za zunanji smotri. To ne rodi idej, misli, ampak oblasti. Iz tega se je rodil kapitalizem, boljševizem, fašizem, prevrat. Nekaj, kar spet le vznemirja, ker ne dá ne miru ne stalnosti ne urejenosti sebi, družbi, državi. Nekaj, kar ne dá človeka, ampak maso. Zato zdaj ni, kaj je posameznik, ampak kaj je skupnost. Zato zdaj ni, koliko veljaš, je le, h kateri skupnosti pripadaš, kolikšna je ta skupnost. To je boj kapitalizma in brezposelnosti. Boj za socialno enakopravnost. Ta boj se vrši v prištevanju, seštevanju, množenju, odštevanju, deljenju nas, ki smo masa. Številke smo, ki nas prerivajo. In tako vladajo ponekod revolucionarji, drugod kapitalisti itd., povsod pa vlada propadanje, to je kriza.

Pa imamo bogastva na kupe, na drugi strani pa revščine na kupe. In imamo hraniva, da sitimo z njim morje in stroje, nimamo pa, da bi lačne nasitili. In temu pravimo gospodarska kriza.

Ali ne obstane ob tej ugotovitvi naša pamet? Pamet posameznika? To je človek, s svojo miselnostjo, katera pa se ne poraja v masah, ker ni zunanje, je le notranje življenje. Je pa to tudi tako življenje, ki potrebuje hrane; in še kako je potrebuje za svoj obstoj! In te hrane ni. Že dolgo — dolgo. Naše duše so lačne, bedne, utrujene, izčrpane, onemogle, brez moči. Zato smo brezpravni, brezsmotni, brezdomovinci. Takó se predajamo česti in drevimo v temó. Malodušnost je to, revščina duše, ki je lačna. In prav duševna revščina je rodila vse to, kar imamo zdaj. Duševna revščina je rodila vso neurejenost v nas in mi smo delali ob tej neurejenosti, iz katere je nastala kriza. Pa ne gospodarska kriza, ampak kriza duha. Kriza naše duše, našega duševnega življenja je prinesla polom. Tega poloma pa nas je prav vse strah, tudi kapitaliste in brezposelne. — Tudi strah, groza in vse húdo je pojav notranje neurejenosti, katere pa ne vidimo, ker nas mamijo zunanje stvari, ker so hrupne in je zdaj naše oko obrnjeno le na ven. Zato niti ne pomislimo, kako bi ubili v sebi ta strah, to slábo, ki nas preganja. Nasprotno: Vdajamo se le zunanostim. In tako se zaganjamo zdaj sem zdaj tja, in ko nekdo zavpije: »Ta je kriv!«, se zakadimo vsi brez misli vanj: »Ti si kriv!« Takrat so pesti stisnjene, nato je napad in poboj — revolucija!

Pa vendar smo krivi mi vsi. Zakaj naša pot je materializem. Pridobivanje ugodja za telo je smoter našega življenja. Pa naj je to ugodje v kapitalu, v sportu, v ljubezni ali sovraštvu — kjerkoli. Zato smo zavrgli svoje duše. To se pravi, zavrgli smo v sebi

človeka in tudi sočloveka. Še več, ves tisti nemir je rodil sovraštvo zunanjega človeka do notranjega. In ker je bil zunanji človek že v premoči, je udaril kar s pestjo v sredo svoje zbegane lastne duše. To sovraštvo je bilo sad množice, ki je zavpila: »Ta je kriva!« Navalila je s pestmi na dušo človeštva.

Takrat je že odmeval pri nas boljševizem iz Rusije. Vse, kar je ustvaril človeški um stoletja, vse svetinje naroda so bile pomendrane v prah in kri. In potem — potem so navalili na največjega duha — Duha zemlje in neba — navalili so na Boga, da ga ubijejo. — To je bila zmotna pot socializacije. Danes so v Rusiji vsi enakovredni: navadni delavec ali duševni delavec, plemenitaš ali proletarec; samo en kapitalist je še ostal; ta je gospodar: država, ki je prižgala luč novemu bogu: materiji.

Vso Evropo je strah te socializacije. Pa Evropo bi moralo biti prav tako strah svoje socializacije, ki je prav tako v masi. Ali nismo ustanovili res iz potrebe in najboljše misli nešteto sirotišnic, dečjih domov, delavskih zavarovalnic, menz, ogrevalnic itd.? In uspeh? Kriza in lačnost in brezposelnost. Zato ne bi smeli dalje reševati krize samo pri gospodarstvu, denarnih zavodih, brezposelnosti različnih stanov; treba bi bilo začeti pri gospodarju vsega tega, to je pri človeku! Bistvo človeka pa je duša. Vsa svetovna politika, ki pada in vstaja, vstaja in spet pada, se zdi kakor hlastanje brezmiselnosti, podzavestnega strahu, da bi se to nemirno drčanje ustavilo in padlo.

Ali vemo, ali ne vemo — kje je izhod? Na mirovnih konferencah? Če je nemir v nas? Kako moremo obljubljeni kruha, če ga nimamo!? Kako moremo dati mir, če ga ni v nas? In kako moremo sprejeti mir, če ni naša duša lačna miru? — Dajte svojim dušam miru! »Človeška duša pa ni mirna prej, dokler ne počiva v Bogu.« Zato je potrebno, da svoje življenje usmerimo od zunaj navznoter, od telesnosti v duševnost. Manj telesnega sporta, več duševne telovadbe! Manj telesnih zahtev in več, več duševnih! Iščimo grehe krize v sebi! Iščimo grehe, ki jih vedno in povsod vidimo le na drugih, v sebi, da pride v nas spoznanje, da pridemo spet do zavesti sebe! Ne kličimo: »Ti si kriv!« Sklonimo se vase: »Jaz sem kriv!« Tako ne bomo iskali več krivcev, iskali bomo krivde. Iskali ne bomo teles, iskali bomo miselnosti. To je pričetek vojne za mir. To pa se ne dá delati v šumnem vrvežu množic. To je delo posameznika. Brez spoznanja sebe, brez usmerjenosti navznoter, brez lastne volje ni miru. Nemir, razdvojenost, neurejenost, kriza niso zunanji pojavi, zato se ne dá odстранiti z zunanostmi. Vse to je notranje, je duševno.

Kdo izmed nas se upa dvigniti roko, katera ne bi bila delala za polom, za krizo? Izživljanje teles brez duha je valovilo med nami, ponekod močnejše, ponekod slabše. Vsi pa smo kazali na višjega od nas: »Ti si kriv!« Država je kazala na zunanjo politiko, državljani so kazali na državo, narod na svoje predstavnike, družba na narod, družina na družbo; oče na družino, otroci na očeta — vsi pa smo pritrgovali drug drugemu v svoj prid. Kdo je bil tisti, ki je dejal: »Sam bom lačen, da bodo drugi siti!«? Urili pa smo se v zahtevah. Kdor je imel več zahtev, je več dosegel, več nagrabil. In čim več je imel, več je hotel imeti, pa bodisi bogastva ali uživanja. Večen nemir! — Gra-

biti, grabiti in uživati! Zato so se nagrmadili kupi tega življenja, katerih zdaj, požrešni, ne moremo požreti — nastala je mrtva točka. To mrtvo točko je treba oživeti s preobratom: prej telo — zdaj duša! Če tega ne bomo zmogli, se bodo od trenja vneli kupi in zagorelo bo na vseh koncih. Takrat bo dosegla sedanja doba vrhunec — in padec. Takrat bo deževala iz človeškega neba kuga v obliki plinov, ki bo požela naša nespokojna telesa.

Morda pa bomo tedaj začeli zidati to, kar zdaj podiramo?
s. S.

ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZA DRUŽINO IN DOM

Dr. Malka Šimec

IV. Srce in krvni obtok.

Če nas poprosi prijatelj usluge, mu izrazimo svojo popolno pripravljenost z besedami: »Iz srca rad.« Če nas doleti sreča, se iz srca veselimo, velika žalost ali skrb je naša srčna bolečina, pretresljivo vest poslušamo s krvavečim srcem. Tako izražamo globoka čustva; lep dokaz, kako važno je srce v človeškem življenju. Vsak utrip potrjuje upravičenost tega priznanja. Srce stoji v središču vsega žitja, telesnega, v prenesenem smislu pa tudi duševnega. Čudovit organ je to; komaj za dobro pest je velik, pa obvlada vse naše telo. Po vsem telesu — do najoddaljenejših delov — pošilja kri, z njo vred zračni kisik in hrano, ki jo milijoni telesnih celic potrebujejo za življenje.

Na levi strani prsi čutimo lahko trkanje srčnih utripov. Enakomerno, z vedno enako močjo in v enakih presledkih udarja ob stene in dokazuje s tem, da dela in dela brez prestanka. Leži med obema pljučnima kriloma, desnim in levim, deloma pokrito od njih; od trebušne votline ga deli mišična prepona, ki leži na meji med prsno in trebušno votlino. Srce je močna mišična vrečica, ki jo sestavljata dve popolnoma ločeni polovici; govorimo o levi in desni polovici, ali kratko: o levem in desnem srcu. Vsaka od teh polovic je pregrajena še enkrat počez, vendar ne popolnoma, temveč tako, da je med njima prehod, ki ga zapirajo in odpirajo — kakor zahteva mehanizem srčnega delovanja — krpicam podobne zaklopke. Od brezhibnega delovanja teh zaklopk je v veliki meri odvisen pravilen in zadosten krvni obtok. — Vse krvne žile telesa se stekajo v srce. Ne vsaka posebej; kakor se potoki združujejo v reke in veletoke in ti se šele izlivajo v morje, tako se male žile izlivajo v večje, te v še večje in največje končno v srce. Iz srca odhajajo zopet mogočne žile — pravi veletoki —, ki se med potjo čim dalje bolj razčlenjujejo in vodijo v vse smeri človeškega organizma, do vseh organov in do vsakega njihovih sestavnih delov. Najmanjše žilice so tanke kakor las; te so tiste, ki prodró do zadnje celice našega telesa in jo oskrbé s hrano. Nobena celica ni tako majhna in tako oddaljena od središča, da žilica ne bi mogla do nje. Dotik s krvjo pomeni zanj življenje; stalno črpa iz nje svojo hrano in zračni kisik. Oboje je celici potrebno; počasno presnavljanje v njih rodi toploto in delo. Stalna temperatura človeškega telesa in vsa njegova delavna spo-

sobnost izvirata iz delovanja milijonov in milijard nevidnih celic, ki sestavljajo naše telo in črpajo svojo življenjsko moč iz krvi. Res čudovita je narava v svojih pojavih: za pest velik organ posreduje življenje vsemu telesu! Kar se je med presnavljanjem nabralo nerabnega v celici — tudi najboljšo kurivo dá nekaj odpadkov —, se izloči zopet v kri, in sicer v drug sestav najtanjših žilic, ki so razpredene med celicami in katerih naloga je, da poberejo vse ostanke in jih s krvjo vred pripeljejo zopet v srce. Čiščenje krvi se vrši v pljučih, v dotiki z vdihanim zrakom.

Tako se vrši v telesu, po posredovanju srca, stalno pretakanje krvi v dveh smereh: prvi krvni tok prihaja očiščen iz pljuč v srce in od tam po vsem telesu; to je sveža, svetlordeča kri. Drugi tok je izrabljena, temnordeča kri, ki se iz telesa steka v srce in odhaja od tam za čiščenje v pljuča. To izmenjavanje krvi se vrši stalno, po 60–80 krat v minuti; imenujemo ga krvni obtok. Brez srčnega delovanja ne bi bilo krvnega obtoka; s tem, da se srčna mišica stiska in zopet popušča, poganja kri po telesu in jo zopet sprejema vase. Izraz tega delovanja je bitje žile ali pulz, ki ga čutimo nad zapestjem roke. Tam lahko tipamo, kako srce deluje. V mirujočem stanju telesa je enakomeren, pravilen, ne premočen puls, ki udari 60–80krat v minuti, dokaz zdravja.

Samo zdravo srce more v polni meri vršiti svojo dolžnost. Vsako obolenje srca ima za posledico srčno napako; s povečanim naporom sicer zmaguje svoje delo, vendar v pre mnogih primerih prej ali slej opeša, kar se javlja v dolgotrajnem splošnem obolenju. Varujmo kolikor mogoče svoje zdravje, ker varujemo s tem tudi svoje srce. Koliko bolezní se je že začelo s prehlajenjem in končalo s srčno napako! Poudarili smo že, da ni mraz tisti, ki ograža telesno zdravje, temveč pre naglo ohlajenje telesa; največkrat se prehladimo poleti ali v jeseni, torej v času, ko v naravi ni mraza. Često izzove prehlajenje revmatizem: vroče, otekle in zelo boleče sklepe. Več kot v treh četrтинah primerov se mu pridruži obolenje srca in kot trajna posledica srčna napaka. Vsako ponovno prehlajenje lahko napako še poslabša. In revmatizem spada med tiste bolezni, ki se rade ponavljajo. Ljudje, ki so po svojem stanu vezani na delo na prostem, ki so izpostavljeni naglim spremembam vremena in hitremu ohlajanju telesa, zbolé pogosto za revmatizmom. V enakem položaju so tisti, ki se tem spremembam izpostavljajo iz nepremišljenosti in neprevidnosti. Zlasti mladi ljudje. Recimo krepkemu, mlademu človeku: ne pij pregreto mrzle pijače; ne sédaj znojen in vroč na hladna tla; ne hodi ves moker od potú s plesa ali sportnega igrišča; ne sedi v premočeni obleki in mokrih čevljih — kaj nam bo odgovoril? Meni to nič ne dé, jaz sem navajen. Morda res 99krat ne bo nič, enkrat pa bo in takrat bo usodno. To so stvari, katerim še vedno posvečamo premalo pažnje. Samo eno zdravje imamo, ne igraymo se lahkomišelnó z njim!

Važnega pomena glede revmatizma so angine, vnetja vratnih bezgavk. Velik odstotek revmatičnih obolenj se začinja z angino. Ta je na videz zelo nedolžna bolezen, a pogosto vendar dokaj zahrbtna; najrazličnejše bolezni ji sledé. Brž ko se odstranijo bezgavke, prenehajo tudi ta obolenja. Navadno se

angine ponavljajo; so ljudje, ki so v stalnem strahu za svoj vrat; zakaj dobro vedó, da je vsaka sapica, vsak požirek mrzle vode vzroka dovolj, da dobé vnovič angino. Za to ni treba, da bi bile vratne bezgavke — mandlji — posebno velike; tudi majhne, razorane bezgavke so lahko stalno ognjišče okužbe (infekcije). Bolne bezgavke so stalen sovražnik zdravja. Ker nikdar ne vemo, kakšne posledice bodo imele pogosto se ponavljajoče angine, zato svetujemo v takih primerih, da vratne bezgavke odstranish.

Nekatere nalezljive bolezni lahko občutno oškodujejo srce s strupninami, ki nastajajo ob boleznih v telesu, in tako povzročijo oslABLjenje srca in zmanjšano njegovo delovno sposobnost. Ker smo po izbruhu bolezni v tem oziru navadno brez moči, moramo posvetiti vso skrb, da te bolezni preprečujemo in zatiramo. Sodelovanje vseh je potrebno, da uspemo v boju zoper nalezljive bolezni; vaša naloga ni manj važna od naše zdravniške.

Kako vpliva alkohol in deloma tudi tobak na srce, je znano. Kolike važnosti je popolna zdržnost obojega, zlasti pa opojnih pijač, za povečano delavnost srca, vidimo najbolje pri sportnikih, ki se ob času treniranja vzdržé alkohola in tobaka; polna moč vseh organov je potrebna za zmago, alkohol pa jo manjša in slabí. Delavci, ki se pred delom krepčajo z alkoholom, turisti, ki na vsakem počivališču popijejo požirek žganja, da bodo laže zmagali strmino, ne vedó, kaj delajo. Srce pred časom opeša in uspeh dela je manjši. Najvztrajnejši delavci so nepivci. Posledice na srcu so lahko trajne, če je škodljivost, ki vpliva nanj, dolgotrajna; vsi, ki si ga radi in redno privoščijo, tisti, ki preveč kadé, pripravljajo svojemu srcu slabo bodočnost. Tudi čezmerno telesno delo slabí srce; zaradi stalne preobremenitve dobé razširjenje srca in pešanje njegove delovne sile. Nekateri poklici in prevneti sport rodé take posledice.

Ljudje s srčno napako morajo biti v vsakem oziru zelo zmerni in previdni, če nočejo v prezgodnji grob.

Kri se pretaka najživeje v tistem organu, ki največ dela; ob času prebave n. pr. v prebavnih organih. Drugje v telesu je je toliko manj, zato smo po jedi utrujeni, leni. Najhitreje občutijo pomanjkanje krvi možgani, ker so najboljčutljivejši. Kadar v nenadnem strahu, v veliki, nepričakovani žalosti srce za hip zastane, kadar je v prenapoljenih prostorih slab zrak, se mnogi ljudje — zlasti telesno slabotni — onesvestijo. Nenaravno blede postanejo, žila slabše bije, mrzel pot jih oblije in zrušijo se. Možgani so dobili premalo krvi in odpovedali službo. Kakor hitro odpremo okno ali peljemo omedlelega ven na sveži zrak, se navadno že zave. Če to ni zadosti, ga moramo položiti vodoravno na klop ali na tla, po možnosti tako, da leži glava nekoliko nižje od ostalega telesa. Odpnimo, in če treba, odstranimo vso obleko, ki ga tišči: ovratnik, pas, podveze — sploh vse, kar stiska. Držimo mu pred nos močno dišečih tekočin: močnega kisa, in škropimo ali drgnimo ga z vodo, kisom ali žganjem. Svariti moramo pred vplivanjem žganja ali črne kave v usta nezavestnega, ker se lahko zgodi, da gre tekočina v dušnik, namesto v požiralnik. Pač pa je primerno, da ga okrepčamo s požirkom močne pijače tedaj, ko se zave.

(Dalje prihodnjič.)

KAKO UŽIVAJMO SADJE

Stari nauk o prehrani, ki je veljal še pred kratkim in marsikje velja še danes, je smatral sadje samo kot nasladilo ali poživilo. Sadje potemtakem ni služilo za hrano, kar bi sicer moralo biti. Temu je bilo vzrok ponajveč mnenje, da v tem živilu ni dosti hranilnih snovi, da bi ga mogli uživati kot vsakdanjo in potrebno hrano.

Nova veda o prehrani pa ocenjuje to živilo čisto drugače. Sadje spada po novih načelih med poglavitna živila, kakršna so na primer mleko in zelenjad. Vsa ta tri živila tvorijo prvo poglavitno skupino neobhodno potrebnih človeških živil. Razen tega lahko trdimo, da je sadje najboljše, najprvotnejše in najnaravnejše živilo in po vsej pravici ga imenuje dr. Bircher-Benner »sončno hrano« z veliko hranilno vrednostjo.

Da pa bomo imeli od njega čim več koristi, je potrebno, da se ravnamo pri uživanju tega hraniva po določenih pravilih.

Če je sadje res človeku nujno potrebna hrana, potem ga moramo uživati če le mogoče vse leto redno vsak dan, toda zmerno in nikdar preveč naenkrat. Najbolje je, če je sadje bistveni del zajtrka in večerje, a tudi pri opoldanskem obedu naj ne manjka.

Jejmo sadje vedno v začetku obeda! Če ga jemo na koncu, nam malo koristi, se slabo izrabi in tudi slabše prenese. Če jemo sadje pred ostalimi kuhanimi jedmi, ga jemo s tekom in z veseljem ter tako uživamo vse njegove dobrine. Če pa je želodec že napolnjen s kuhanimi jedmi, tedaj sadja ali sploh ne jemo ali pa gotovo z dosti manjšim užitek. Kadar zauzijemo sadje najprej, tedaj pojémo ostalih jedi gotovo manj, in vprav to hočemo doseči. Živilo, ki je eno najboljših in najdragocenejših, bodi na prvem mestu in šele po tem pridejo na vrsto druga, kuhana jedila, ki naj jih seveda pojémo manj kakor sicer. Naravnost krivica bi bila, tako izvrstno in energije polno jed, kakor je sadje, vsiljevati želodcu, ki je že poln drugih hranilnih snovi. Dr. Bircher-Benner pravi, da so bolniki sadje, ki jim po obedu ni prijalo oziroma jim je povzročalo težave, izborno prenesli pred obedom.

Jejmo kolikor mogoče le sveže, sirovo sadje; samo kadar tega zmanjka, posezimo po suhem ali kako drugače predelanem (konserviranem). Le sirovo sadje ima v sebi vse dragocene snovi, ki jih je nasnovalo sonce v njem. Kakorkoli predelano, preparjeno, prekuhano nima več popolne hranilne in zdravilne vrednosti. Prav tako tudi ni vseeno, kakšne kakovosti je sadje, ki ga nameravamo zaužiti. Kakor nam zdravo in lepo zrelo sadje koristi, tako nezrelo in pokvarjeno lahko škoduje. Če imamo na izbiro razno sadje doma, izbirajmo za sirovo uživanje le boljše, slabše pa porabimo za kuho ali sadne izdelke.

Nadalje pazimo strogo na to, da uživamo samo resnažno, oprano sadje. Če mislimo jesti neolupljeno, ga moramo vselej dobro umiti ali vsaj trdno zbrisati z mokro krpo. Če je sad črviv ali če ima kake druge napake, mu taka mesta izrežimo. Sadje pa, ki ga lupimo (oranže, melone), ni potrebno tako skrbno umivati. Njegova notranjost je namreč popolnoma čista, brez nesnage in brez bakterij. Jagodičasto sadje, ki raste divje (borovnice, gozdne jagode, robidnice), je v splošnem malo onesnaženo. Preden ga denemo

O KAKTEJAH

Kakteje pozimi.

Kakteje pustimo na prostem do jeseni. Ko se pa začne hladno in mokro pozno jesensko vreme, jih spravimo na varno v prezimovališče.

na mizo, ga poškopimo s curkom vode, da se hitro preplakne. Več previdnosti pa zahteva snaženje malin in vrtnih jagod ter vsega na trgu kupljenega sadja. Pripravljeno sadje lahko pokapamo s citronovim sokom, čigar kislina uniči morebitne preostale bolezenske kali.

Sadje jejmo neolupljeno, ker so vprav v koži in tik pod kožo važne snovi, ki jih zavržemo, ako sadje lupimo. Moramo ga pa tudi dobro prežvečiti, ker le tako je lahko prebavno in koristno za organizem. Kdor nima zob, naj sadje zdrobi v kašnato tvarino (primerjaj že opisano sadno jed!). Bolniki pa naj pijejo sveže pripravljen sadni sok.

Ljudje pogosto tarnajo, da sadja ne prenesejo, posebno ne sirovega. Priznani zdravnik pa pravi, da je ravno sadje merilo za prebavno zmožnost in da ima tisti, ki ga ne more prebaviti, le bolna prebavila. Zato moramo motnje v prebavi po uživanju sadja pripisavati bolnim prebavilom ali pa včasih tudi majhnim živim bitjem, ki so prišla s sadjem v želodec.

Ko priporočamo pogostno uživanje sadja, slišimo gospodinje večkrat tarnati, da je sadje predrago in ga že iz tega vzroka ne morejo prinesiti na mizo tolikokrat, kakor bi bilo potrebno. Da je sadje pri nas eno najdražjih živil, moramo žal priznati; vendar to ni redno pravi vzrok, da ga ne bi kupovali. Kolikokrat je navzlic slabim razmeram še vedno denarja za pijačo in druge nepotrebности, namesto katerih bi si lahko privoščili koristno in potrebno sadje. Uživajmo ga, kadar nam je le mogoče. Sadje naj pride na mizo namesto drugih, manjvrednih, a tudi dragih jedil in pijač. Kava in čaj sta povsod na dnevnem redu, čeprav nista poceni. Ali ne bi dobili za isti denar že razmeroma lep odmerek zdravilnega sadja? Da naj izpodrine sadje alkoholne pijače, je samo ob sebi umevno. Prekaša pa tudi v marsičem zelo čislane in zaželenne sladčice in sladice, ki stanejo precej denarja, a hrani niso nujno potrebne. Nekaj lepih sadežev bi nam gotovo več koristilo kakor kos torte ali peciva.

Sadje je tudi najboljša južina za otroke in primernejša kakor jajca ali šunka. Ni čudno, da jim baš sadje tako tekne, saj je naravnost z drevesa, brez vsake predelave, ne samo užitno, ampak tako okusno in prijetno kakor noben drug pridelek!

š. H.



Stebrasti kaktus (cereus).

Kakteje pozimi ne smejo biti na toplem, ker sicer ne pridejo do neogibno potrebnega počitka. V pretoplem prezimovališču namreč tudi čez zimo rastejo; toda ker jim primanjkuje sončne svetlobe, so zimski poganjki bledi, pretegnjeni in nesposobni za cvetenje. Primerna toplota v prezimovališču je 8–15° C, kar je več, je gotovo v škodo. Nasprotno pa je brez zlih posledic, ako se toplota skrči čez noč začasno še za eno ali dve stopinji pod minimum 8°. Prav ugoden prostor za kakteje pozimi je sončno, južno okno, ki ga čez zimo redkokdaj ali sploh nikoli ne odpiramo, in sicer v sobi, ki jo razgrevamo (temperiramo) iz sosednega prostora, ali ki je prav zmerno kurjena. Kjer so dvojna okna, in sicer tako narejena, da se zunanja odpirajo na ven, si lahko naredimo iz takega okna, ako ima južno lego, prav ugodno prezimovališče, v katerem se dá toplota po potrebi uravnati z odpiranjem in zapiranjem notranjih oknic. Posebno previdni moramo biti z zalivanjem, ker pozimi, v dobi počitka, potrebujejo kakteje zelo malo vode. Premalo zalivanja je mnogo manj nevarno nego preveč. Zlasti moramo paziti, da niti kapljice vode ne razlijemo po rastlinah. Le kadar je zemlja v loncih močno suha, jo na površju previdno zmočimo, in še to le ob sončnih opoldnevih.

Kakteje poleti.

Poleti se kakteje najbolje počutijo na prostem, v zavetnem sončnem kraju, kamor jih prenesemo iz prezimovališča okrog srede maja, ko se ni več bati slane. Pripraven prostor v ta namen je na zunanji steni, ki je obrnjena proti jugu ali jugozahodu, pod kakim oknom, da rastline lahko opazujemo in opravljamo z okna v sobi, in kjer so tudi na varnem predolgo prsteži. V razdalji, ki jo lahko presežemo skozi okno, pritrdimo zanesljivo polico z zadostnim robom od treh strani. Na polico zložimo lončke, in sicer tako, da jih ne more vihar prevrniti ali celó vreči na tla. Da žgoče poletno sonce ne pripeka naravnost na stene lončkov, je zelo potrebno, da zatlačimo praznine med njimi z vlažnim šotnim zdrobom ali gozdno črmino. Tako opremljenih lončkov ob slabem vremenu ali pozimi niti ni treba zalivati. Zadostuje že, ako nekoliko zmočimo tvarino med njimi. Pa tudi vihar na ta način pritrjenih lončkov ne more premikati. Ob nalivih, ali če preti slana, je treba kakteje na kakršenkoli način zavarovati, ker so na steni zelo izpostavljene vetru, ako piha od tiste strani.

Še ugodnejši prostor za poletno stališče je topla greda. Če ima le še količkaj toplote v sebi, preselimo vanjo kakteje lahko že marca ali vsaj aprila meseca. Lončke pogreznemo v zemljo ali pa jih obdamo s šotnim zdrobom.

Večina kaktej dobro prenaša neposredne sončne žarke, kajti v njihovi domovini žge sonce še vse drugače kot pri nas. Bela in zelo bodičasta plemena uspevajo sploh le na soncu. Živozeleno barvane vrste brez bodic prenesejo pa tudi nekoliko sence. Najbolj

nevarno je sonce kaktejам spomladi, dokler se mu ne privadijo. Zato jim je treba ob prvih pomladnih sončnih dneh nekoliko sence, ki jo napravimo na steklu s prevlakó iz ilovice, ali pa ga pregrnemo z redko vrečevino.

Zalivanje kaktej se ravna po letnem času, po zračni toplini, po vremenu in po prostoru, kjer se nahajajo. Ko je zemlja v lončku suha, kar se pozna že po votlem glasu, ako potrkamo po njem, takrat je čas, da rastlino zalijemo. Spomladi in na jesen zalivajmo zjutraj, poleti ob vročini pa na večer. Kadar začno rastline močno rasti in med cvetenjem jih je treba obilneje zalivati nego sicer. Nikdar ne pustimo, da bi v podstavih stala voda. Zalivajmo vedno s prestano vodo, ne pa kar iz vodovoda. Čevko zalivače nastavimo tik zemlje, da teče voda naravnost na zemljo in ne moči rastlin. Kaktejам tudi zelo ugaja, ako jih čez poletje ob vročih dneh popršimo s prestano vodo. Seveda moramo imeti za to primerno pršilko, da pada voda na rastline v obliki meglice. Ob deževju in ob mrzlem vremenu kaktej nikdar ne zalivajmo in ne pršimo — ne poleti in še manj pozimi. M. H.

KUHARICA

Juha s korenjem, fižolom in krompirjem.

Kuhaj pest obrezanega, opranega in na poševne rezance zrezanega fižola ter pest ostrganega in na rezance zrezanega korenja v dveh litrih slane vode. Ko se fižol in korenje na pol skuha, prideni eno do dve pesti na majhne kocke zrezanega krompirja. Ko je vse kuhano, prideni redko, blede prežganje, ki si ga pripravila iz žlice masti in pol žlice moke in z mrzlo vodo razredčila. Ko vse še nekaj minut vre, prilij žlico kisa. Ako hočeš, pa prideni tudi še pretlačen paradižnik.

Ogrsko zelje.

Obloži dno kože s tankimi rezinami prekakjene slanine in naloži po slanini zrezano, poparjeno in ožeto zeljnato glavo, po zelju zreži debelo, na listke zrezano kisló jabolko. V sredi napravi jamico in vanjo deni $\frac{1}{4}$ kg na majhne kocke zrezanega svežega svinjskega mesa, ki ga nekoliko posoli. Po vrhu vsega pa naloži zopet zelje, ga osoli in potresi po njem ščep kumne, vse pa polij z mešanico $\frac{3}{4}$ vode in $\frac{1}{4}$ kisa, in sicer toliko, da je zelje skoraj pokrito. Nato pokrij kozo, jo postavi na ognjišče in kuhaj dve uri. Končno prideni dva kuhana in pretlačena paradižnika in kuhaj še nekaj minut. Premešaj in postavi s krompirjem ali dušenim rižem kot samostojno jed na mizo. Ako hočeš, lahko prideneš zelju nekoliko paprike.

Zeljnatá potica.

Odloči precej veliki zeljnati glavi liste in jih kuhaj v zavreli slani vodi deset minut. Srček zelja pa popari, ožmi in duši v prekakjeni in sesekljeni slanini do mehkega. Namaži kozo z mastjo, potresi s krušnimi drobtinami in obloži z odcejenimi zeljnatimi listi, katerim si rebra nekoliko odrezala. Nadevaj z mesnim nadevom, po vrhu daj dušene srčke in sekanico. Nato pokrij z zeljnatimi listi, oblij s kisló smetano in peci potico v srednje vroči pečici. Pečeno zreži kakor terto in postavi kot samostojno jed s petršiljevim krompirjem na mizo.

Jabolčni pečenjak.

Razmotaj v loncu $\frac{1}{4}$ l mleka, jajce, nekaj zrn soli, žličico sladkorja in $\frac{1}{8}$ l moke. Razgrej v kozi žlico masti in v razgreto stresi mešanje, po vrhu pa potresi debelo, olupljeno, na repnem strgalniku nastrgano jabolko. Po jabolku potresi ščep cimeta in žlico sladkorja. Peci v srednje vroči pečici. Pečenega zreži in postavi kot samostojno jed na mizo.

Ohrovtove klobasice v smetani.

Skuhaj precej veliko ohrovtovo glavo, pa ne premeško. Kuhano položi na rešeto, da se odteče. Potem vzemi liste od debelca drugega za drugim in jih pokladaj na desko (rebra nekoliko poreži) in jih napolni z nadevom (na vsak list žlico nadeva). Vsak nadevani list zviij v klobasico, konec nekoliko z ohrovtom zamaši in pokladaj v pomazano kozo drugega k drugemu. polij jih z žlico vroče masti in jih peci četrt ure. Deset minut prej, preden jih postaviš na mizo, jih oblij z $\frac{1}{8}$ l bolj redke kisle smetane. Postavi kot samostojno jed s petršiljevim krompirjem na mizo.

Nadev za ohrovtove klobasice.

Zmešaj jajce, prideni $\frac{1}{8}$ l na pol praženega ali v juhi kuhanega riža, eno do dve žlici kuhanega ali pečenega mesa (še boljša je šunka), primešaj žlico drobno zrezane in v masti precvrte čebule, nekoliko soli in ščep popra.

Grmada.

Zreži dan staro masleno štruco ali žemljice na mezinec debele rezine, vsako rezino pa pomoči v mrzlo mleko in položi na krožnik. Namaži pekačo in položi vanjo pripravljene rezine, ki jih prav malo namaži z nadevom. Po nadevu pa natresi nekaj pesti nakrhljanih jabolk, ščep cimeta, limonove lupine, pest zrezanih orehov ali lešnikov in majhno pest sladkorja. Nato zopet krušne rezine, ki jih zopet pomaži z nadevom in potresi kakor prej z jabolki, orehi itd. Nato položi še rezine in vrhu vsega ostali nadev. (Nadev naj bo za prst od kraja, da se ne prismodi.) Postavi v srednje vročo pečico in peci uro časa. Četrt ure preden ga zrežeš, ga vzemi iz pečice in postavi toplega ali mrzlega na mizo.

Nadev za grmado.

Mešaj za jajce sirovega masla (3 do 5 dkg), dva do tri rumenjake in primešaj sneg vseh beljakov.

Jabolka s kremo.

Deni v kozo tri debela, olupljena jabolka, ki si jih zrezala na kose in jim odstranila pečke, prilij dve žlici vode ali vina, prideni košček limonove lupine in žlico sladkorja, pokrij jih in duši 20—25 minut. Nato odstrani limono, jabolka pa dobro zmešaj in naloži na tri majhne krožnike. Ko so na pol hladna, jih oblij z mlečno kremo in postavi tople ali mrzle na mizo.

Krema.

Razmotaj v lončku majhno jajce, žličico riževe ali pšenične moke, žlico sladkorja, prav malo vanilije in $\frac{1}{4}$ l mleka. Postavi na ognjišče in motaj, da naraste, odstavi in še motaj, da se nekoliko ohladi. M. R.



Č A R O D E J E V K O T I Č E K I N Z A B A V N E I G R E

Nezgorljiv robec.

Žepni robec namoči dobro v vodi, ga nekoliko ožmi ter nato pomoči v špirit. Če ga držiš nato n. pr. z vilicami nad gorečo svečo, bo robec gorel, dokler bo kaj špirta v njem; toda zgorel ne bo.

Uganem karto, na katero bo kdo drugi zelo mislil.

Kdo izmed navzočih naj potegne karto, ki naj si jo vsi ogledajo. Potem naj jo dotični položi vrh kupa kart tako, da je ti ne vidiš. Deni karte za hrbet ter reci, da boš potegnjeno karto ugenil, če bo dotičnik, ki jo je potegnil, zelo nanjo mislil. Med tem pa za hrbtom zgornjo karto obrni, jih zopet vzemi predse ter si jih drži tako pred očmi, da bodo gledalci videli spodnjo karto, ti pa boš videl zgornjo, proti tebi obrnjeno, ter si jo boš zapomnil. Med tem pa vprašaj, če je karta, ki jim jo kažeš, prava, nakar bodo vsi odgovorili, da ni. Reci, da dotični najbrž ni zadosti močno mislil nanjo, ter deni karte zopet za hrbet, zgornjo obrni in jo pomešaj med druge. Nato jih deni zopet navspred ter vso igro s proti sebi obrnjenimi kartami prisloni dotičnemu na čelo, češ, da bo vendar dovolj močno mislil na svojo karto. Ti pa jih med tem prelistaj in, ko najdeš pravo, jo pokaži začudenim gledalcem.

Ne moreš vreči skozi duri.

Postavi koga tri do štiri korake pred odprte duri tako, da bo obrnjen s hrbtom proti vratom. Dovoljeno mu je glavo zasukati na levo toliko, da približno vidi, kje so duri. Z desno roko naj nato vrže kaj takega, kar se pri padcu ne poškoduje, skozi vrata. Vsem se zdi, da je to prav lahko; vendar se bo le malo komu posrečilo. Vsak bo vrgel predmet levo od vrat. — Če hočeš, da ga boš vrgel skozi vrata, ga moraš vreči tako, kakor bi ga hotel vreči dva do tri korake desno od vrat.

Določitev končnih pik pri domini.

V družbi, ki igra domino, se ponudi, da boš že vnaprej povedal, katere piké bodo na obeh konceh, ko bodo porabljene vse domine. V ta namen moraš skrivaj odvzeti eno domino, ki pa ne sme biti dvojček, n. pr. 5-3 ali 6-6 itd. Če pogledaš odvzeto domino (n. pr. 2-6), lahko takoj poveš, po koliko pik bo na obeh konceh, namreč na enem koncu bosta dve piki in na drugem jih bo šest. Če so vse kamenčke (seveda brez tistega, ki ga imaš skritega) prav zložili, se mora tvoja napoved uresničiti. Med tem, ko se vsi čudijo, kako je bilo mogoče že vnaprej ugeniti končno število pik, zopet skrivaj primešaj odvzeto domino med druge.

★

Anekdoti.

Španski kralj Filip II. je bil strasten šahist in se je hvalil, da v desetih letih ni izgubil niti ene igre. To kraljevo »mojstrstvo« pa je bilo samo posledica prekanjenosti njegovega ministra, grofa d'Espinola, njegovega stalnega soigravca, ki je le na videz uporabljal vso svojo bistroumnost, da bi kralja matiral, prav za prav pa nalašč tako igral, da je njegov gospodar nazadnje zmagal.

»Ali veste, zakaj mi je šah najljubša igra?« je vprašal Filip neki večer d'Espinola. Ta je spoštljivo molčal, dokler ni kralj nadaljeval: »Ker tukaj ne odloča muhasta sreča, temveč premoč razuma.«

Nato sta, kakor po navadi, igrala, toda kralj tako strašno slabo, da minister pri najboljši volji ni mogel drugega, nego da je svojega soigravca matiral.

Ko je kralj vstal in najslabše volje zapustil sobo, je rekel minister pravkar vstopivšemu kardinalu Granvellu: »Pravkar sem dobil partijo šaha, ministrsko mesto pa izgubil.«

In imel je prav, kajti že naslednji dan ga je kralj odpustil.

Zadovoljen človek.

Gospod: »Hej, očka, takale železna cev je pa vendarle pretrda blazina!«

Delavec (ki počiva opoldne pred tvornico): »Saj je slama v cevi.«

Barvana lica.

On: »Ali so rdeča lica znamenje zdravja?«

Ona: »Seveda!«

On: »Čudno; potem si pa na eno lice bolj zdrava kakor na drugo!«

Ako.

»Kaj, zob te boli? Jaz bi si dal pa zob izdreti, ako bi bil moj.«

»To bi tudi jaz storil, ako bi bil tvoj.«

Enajsti osel.

Priletni mož žene devet oslov, na desetem pa jaha. Pride popotnik za njim. Mož ga nagovori:

»Dober dan! Ali niste mogoče srečali kakšnega osla?«

»Koliko si jih imel?« vpraša ga popotnik.

»Deset sem jih imel, ali zdaj jih vidim samo devet.«

Popotnik se takoj spomni, da ni vštel tistega, na katerem jaha, pa mu reče: »Jaz jih vidim enajst, pa ne deset.«

»E, kako je to mogoče?«

»Glej! Devet jih je pred teboj, eden pod teboj, to jih je deset, a ti sam si enajsti.«

Kdor išče, najde.

Dva italijanska potnika sta se domenila, da se bosta iz jugoslovanskega carinika nekoliko ponorčevala.

»Imava tri steklenice vina,« rečeta pri reviziji.

»Kje jih imata?« vpraša carinik.

»V trebuhu,« odgovorita.

Carinik niti ne trene z očmi, temveč pogleda v tarifo ter odvrne resno: »Od vina v stekleničah je toliko in toliko, od vina v oslovskih mehovich pa nič.«

UGANKE

Podobnica.

(Janko Moder, Dol.)



Naštevanka.

(M-č, Ljubljana.)

16 × 8	8 × 16	0 × 24	14 × 9
17 × 7	14 × 10	24 × 0	15 × 9
9 × 15	0 × 24	9 × 15	18 × 6
21 × 3	10 × 14	23 × 1	20 × 4
18 × 6	18 × 6	15 × 11	
20 × 4	20 × 4	5 × 19	
9 × 15	17 × 7	17 × 7	

Magičen kvadrat.

(M-b, Ljubljana.)

		e		
k	25		v	
		a		

Razvrsti v poleg stoječem kvadratu številke od 1 do 49 tako, da bo vsota vsake vodoravne in vsake navpične vrste ter obeh prekotnic 175. — Nato zamenjaj številke s črkami, in sicer: a = 10, 31, 45; č = 50, 44; d = 29, 35; e = 5, 9, 13, 19, 23, 27, 34, 40; g = 7; i = 32, 48; j = 2, 39; k = 4, 17;

Uganke ureja višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Na isti naslov naj se pošiljajo vsi rokopisi ugank, prav tako (do 20. vsakega meseca) tudi rešitve priobčenih ugank. Lepo risane uganke bomo tudi nagradili.

Rešitev ugank v septembrski številki.

Podobnica. Orel muhe ne lovi.

Sestavljalavnica. Namesto številke vzemi črke iz abecede. Srce sirota.

Datumi. Če pogledaš v koledar, najdeš za tiste dni imena svetnikov: Margareta, Leopold, Apolinarij, Dionizij, Irena, Karel, Andrej. — Mladika.

Konjiček.

En gorek rek srce odpre,
en ljub pogled — srce se vžge,
en hud pogled — srce mrje,
en trd izrek — srce se stre!

Vremenska uganka za september. Črepaha, pomlad, streha, jajce, Edvard, Pensilvanija, vreča, zi-

m = 28; n = 8, 21; o = 11, 12, 15, 18, 46, 49; p = 42; r = 3, 14, 37, 38; s = 1, 20, 41, 47; t = 16, 45; u = 26; v = 22, 33, 36; z = 6, 24, 25. — Če si prav zamenjal, dobiš stih Simona Gregorčiča.

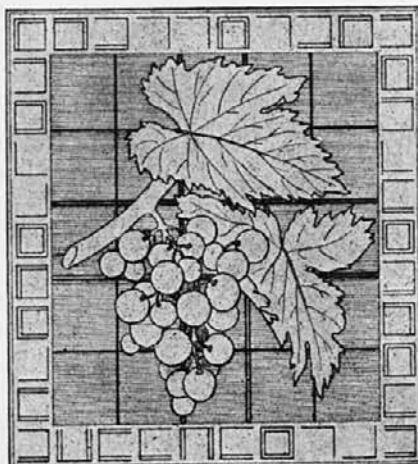
Črkovnica.

(Radoš, Stari trg.)

e	e	i	s	a	v	k	e
k	n	a	k	l	n	l	n
a	n	k	a	a	m	h	s
r	d	i	v	o	r	n	j
t	e	e	p	r	s	k	a
o	i	o	n	d	i	r	d
č	a	e	v	i	d	r	i
v	o	i	j	v	d	s	b

Ob trgatvi.

(R. K., Ljubljana.)



Besedna uganka.

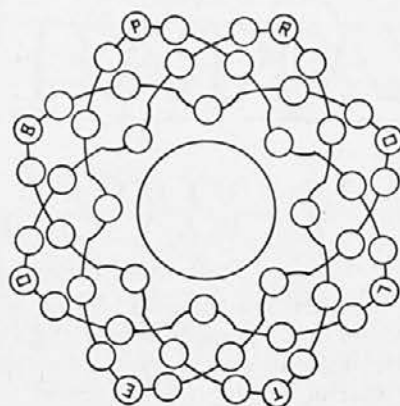
(Miroljub, Vižmarje.)

Večerja, godalo, parnik, oves, nahod, nikdar.

Iz gornjih 6 besed napravi 7 novih.

Vremenska uganka za oktober.

(M-b, Ljubljana.)



V prazne kroge postavi črke, in sicer v 8 znotranjih krogov v smeri urinega kazalca: r, j, o, j, t, j, n, a; v ostalih 32 krogov pa: d, d, d, d, e, e, e, e, e, h, i, i, i, j, k, l, n, n, o, o, o, o, p, p, p, r, r, s, š, t, v, da dobiš vremenski pregovor.

Preštevalnica.

(M-č, Ljubljana.)

. . . p, s, e, o, a, e, b, č, s, e, d, h — o, s, e, z, a, v, a, p, o, n, k, l . . .

Dopolnilna uganka.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

S * * . padavina
. * * o mesto
ž * * . igrača
. * * a skupina ptic
s * * . plevel
. * * p luna

Namesto zvezdic dobiš pregovor.

Posetnica.

(Dolores, Prosenjakovci.)

Pepika T. Gutnik

u = t

Maribor
Sodna c.

Kaj je tihotapila ta ženska?

dar, Etna, obroč, lopar, vinjak, Mentor, jantar, poštenje, Vojteh, steza, glina. — Če Matej je ves vedren, bo prijetna še jesen.

Čebelni sat. Maline, Radeče, dninar, matica, čebela, brajda, gitara, dalako, kadilo, podoba.

Številnica. Razdeli abecedo v 5 vrst po 5 črk ter napiši nad črkami ter ob levi navzdol številke 1 do 5. Prva številka v vsakem številu pove vrsto, druga pa, na katerem mestu stoji iskana črka. Kar iz srca pride, k srcu gre.

Naša zemlja. Vsak krog je sestavljen iz dveh polovic; znak v levi

polovici pomeni skupino petih črk abecede, in sicer tisto, na katerem mestu od leve stoji isti znak v spodnji vrsti. Znak v desni polovici pove po istem ključu črko iz dotične skupine: Vesel, Celje, Kropa, Bovec, Krelj, Jenko, Glinca, Rojan, Kranj. — Slovenija.

Kdo sem? Past, pest, post, pust.

Objemalnica. Jemlji črke, ki jih oklepata v abecedi dani dve črki. Do biš: Modri ljudje imajo v srcu svoja usta.

Istopisnica. Premagati in ukrotiti slast, je največja slast.

Posetnica. Divizijski general.

K. B. Črtica »Novo življenje«, v kateri si skušal naslikati budo brezposelnega očeta v baraki, ima pred vsem drugim premalo dejanja. Vse se tako mučno vleče in vendar ne pride do nikakega izrazitega konca. Verjamem, da je snov vzeta po resničnem življenju, vprav to pa je povzročilo to silno razvlečenost. Treba bi bilo dalje vso snov globlje obdelati, ne le poročati, ampak doumevati v svojih zadnjih temeljih bi jo bilo treba. Zdaj ostane vsa zadeva nerešena. Da se na koncu nesrečni oče utopi v plitvem potočku, je premalo utemeljeno, zgodi se slučajno, zato ne pomeni to rešitve problema, tudi ni tragično, ampak pač učinkovito, kakor navadno mislijo.

Al. K. Trn. Pišeš: »Naslov pesmi dajte kar Vi!« — Ga ne bo treba, ker to pesem ni. O meroslovju si se učil, pa misliš, da boš znal tudi pesem ustvariti! Motiš se!

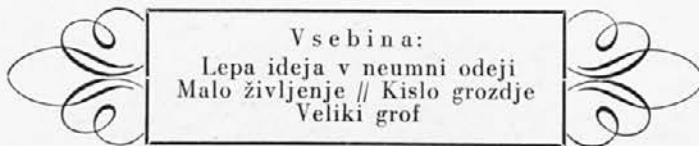
Griša Navidnik. Ne vem, če boš kedaj pesnik. Zelo neroden si, čeprav začetnik. V pesmi »Lepa ideja« kažeš bolj, da boš za druge poklice, kakor pa za literata. Razunsko misliš!

Lepa ideja je redka kot biser,
ena le skrita je v tisoč lupinah,
redkokdaj srečen jo človek ujame,
druge se skrivajo v sinih višinah.

Klopčič Josip (12), Kumar Marija (12), Briški Vida (12), Benedičič Jakob (8), Lukovšek Ivanka (12), Skalar Marija (12), Šušteršič Franc (11), Petelin Marija (12), Papler Marija (12), Huth Srečko (12), Rožanec Josip (12), Eržen Anica (12), Kalan Minka (12), Trpin Josip (12), Dobrovolje Janez (12), Radoš Martin (12), Grebnc M. (12), Pipan Jelica (12), Moder Janko (12), Petelin Francka (12), Padar Jože (12), Ložar Janez (12), Kržišnik Tone (12), Mlakar Jožef (11), Mikelj Jožef (12), Cesar Anton (12), Sodja Franc (12), Vrhunec Janko (12), Kladenšek Jernej (11), dr. Knific Ivan (12), Štukl Jakob (9), Bobnar Janez (12), dr. Češarek Franc (8), Lovšin Iva (8), Tršinar Slavko (6), Jug Franjo (10), Prisljan Janko (11), Rakovec Josip (12), Lipoglavšek Slava (12), Bezjak Martin (8), Bezjak Alojz (8), Slodnjak Joža (8), Videnšek Ana (6), Sanciin Anton (10), Planina France (11), Debeljak Tine (11), Bulovec Ivo (12), Pavlin France (12), Mihelčič France (12), Kmecl Edmund (12), Modrinjak France (12), Imperl Peter (7), Volk Slavko (10), Jeglič Stanko (12), Jan Lovro (7), Koželj Anton (7), Vovk Joža (12), Zagradišnik France (7), Toman Marija (12), Sovinšek Jože (7).

Detelovi Zbrani spisi « I. zvezek

Uredil prof. Jakob Šolar



Prvi zvezek Detelovih Zbranih spisov stane kljub obsežnosti (nad 500 strani) in okusni vezavi za člane Mohorjeve družbe le 100 Din, kdor pa se obenem naroči tudi na ostale zvezke Detelovih spisov (izšel bo po možnosti letno en zvezek), dobi prvi zvezek za subskripcijsko ceno 75 Din

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški spisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Pové, kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

KAMNARJEV JURIJ

Spisal France Seljak. Sodobna povojna povest, ki se godi v Primorju. Trpljenje, krivice, borba naših ljudi za obstanek, ljubezen do rodne grude — vse diha iz te žive slike življenja primorskih bratov. Broš. Din 21.— (28.—), vez. Din 33.— (44.—).

= B R A T J E =

Drama v štirih dejanjih. Spisal Janez Jalen. Dejanje se vrši tik po svetovni vojni, ko je treba iti reševat Koroško. Ob tem razpletu pa se pokažejo značaji idealisti, ki so pripravljene vse žrtvovati za dom v širšem pomenu, in buržuji, prvaki, ki hočejo voditi, a nočejo žrtvovati, hočejo le dobiti in nočejo nič dajati. V dramu je ostro želo, na povojne razmere naperjeno. Drama je čisto sodobna in bo močno učinkovala, kjerkoli bo igrana. Broš. Din 15.— (20.—), vez. Din 21.— (28.—).

SLOVENSKA UMETNOST

Spisal Viktor Steska. Broš. Din 30.— (40.—), vez. Din 39.— (52.—). To je delo 30 let! Vse po Sloveniji raztresene slike naših umetnikov so zbrane in opisane. Edina knjiga te vrste! Vsaka šolska in vsaka farna knjižnica bi jo morala imeti. Naročite! Za dijake prevažna knjiga!

MED ŽIVLJENJEM IN SMRTJO

Dnevnik krmarja Albanova. Iz ruščine prevel B. Vdovič. Ilustrirana knjiga, najznamenitejša te vrste. Izmed 24 ljudi sta se iz ledu otela samo dva. Šeststo kilometrov daleč sta hodila peš po ledu. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 36.— (48.—).

ZAMETENE STOPINJE

Roman. Spisal Bordeaux, prevela Hafner Krista. Predlani je izhajal v Mladiki. Kdor hoče pogleda v borbe in trpljenje dveh zakoncev, beri to knjigo. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 39.— (52.—).

Kdor želi katero teh knjig, naj sporoči ime knjige in svoj točni naslov po dopisnici. To naj naslovi na: Mohorjeva družba v Celju.

O

KUSNO, POCENI IN V NAJKRAJSEM

ČASU IZVRŠIMO VSAKOVRSNE TISKOVINE,

TAKO: RAZNE KNJIGE — ZNANSTVENE IN

LEPOSLOVNE, ČASOPISE, REVIJE, CENIKE,

LEPAKE, LETAKE, VABILA, RAZNE VSTOP-

NICE, NAROČILNICE, RAČUNE, KUVERTE IN

PISEMSKI PAPIR, RAZGLEDNICE ITD., SPLOH

VSE TISKOVINE ZA OBRTNIKE IN TRGOVCE,

INDUSTRIJO, DENARNE ZAVODE, DRUŠTVA

IN ZASEBNIKE · VEZAVA LIČNA V LASTNI

NAJMODERNEJE UREJENI KNJIGOVEZNICI



Mohorjeva tiskarna

v Celju

Prešernova ulica 17

Telefon številka 175

Tekoči račun

pri ljudski posojilnici

v Celju